

Arbejdsrapport fra
Danmarks Miljøundersøgelser
Miljø- og Energiministeriet

NR. 35

Naturovervågning

Emne: Ynglefugle 1996

Lokalitet: Vejlerne

Udgivet: 1997

Datablad

Titel: Ynglefugle 1996. Vejlerne.
Undertitel: Naturovervågning

Forfatter: Jørgen Peter Kjeldsen
Vejlernes Økologiske Feltstation
Lyngvej 15
7741 Frøstrup
Tlf.: 97 99 13 39

Afdelingsnavn: Afdeling for Kystzoneøkologi

Serietitel og nummer: Arbejdsrapport fra DMU nr. 35

Udgiver: Miljø- og Energiministeriet
Danmarks Miljøundersøgelser ©

Udgivelsesmåned og -år: Marts, 1997

Redaktion: Pelle Andersen-Harild
Layout: Jørgen Peter Kjeldsen
Databehandling og figurer: Jørgen Peter Kjeldsen

Referee: Pelle Andersen-Harild

Bedes citeret: Kjeldsen, J.P., (1997): Ynglefugle 1996. Vejlerne.
Naturovervågning. Danmarks Miljøundersøgelser. 85 s. -
Arbejdsrapport fra DMU nr. 35

Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse.

ISSN: 1395-5675
Tryk: DSR Tryk
Oplag: 250 stk.
Sidetæl: 85
Pris: 50 kr. (inkl. moms, ekskl. forsendelse)

Købes hos: Danmarks Miljøundersøgelser
Grenåvej 12, Kalø
8410 Rønne
Tlf. 89 20 17 00 - Fax 89 20 15 14

Miljøbutikken
Information og Bøger
Læderstræde 1
1201 København K
Tlf. 33 92 76 92 (information)
Tlf. 33 37 92 92 (bøger)

Arbejdsrapport fra DMU nr. 35

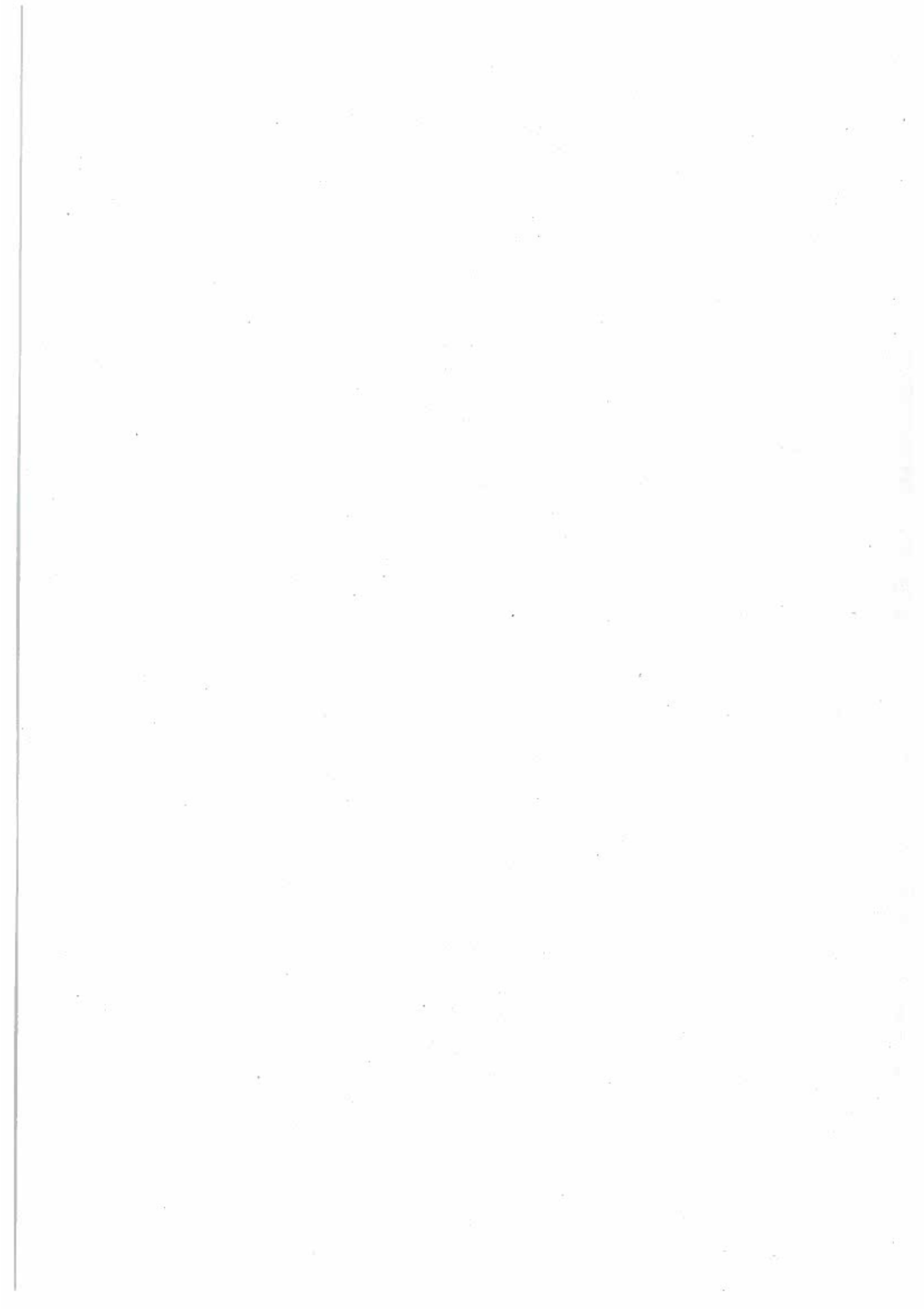
Naturovervågning
Ynglefugle 1996
Vejlerne

Jørgen Peter Kjeldsen

Afdeling for Kystzoneøkologi

Miljø- og Energiministeriet
Danmarks Miljøundersøgelser
1997

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning	6
Sammenfatning, ynglesæsonen 1996	7
Anbefalinger.....	10
Vejret.....	12
Vandstandsforhold	14
Kreaturgræsning og sommerslåning	17
Rørskær	23
Randarealernes udnyttelse.....	24
Predation	29
YNGLEFUGLE 1996 - ARTSGENNEMGANG	30
Lappedykkere.....	30
Skarv	34
Rørdrum.....	35
Hvid Stork.....	37
Skestork	38
Knopsvane	39
Grågås	40
Svømmeænder	43
Dykænder.....	46
Rørhøg	48
Vandhøns	50
Vadefugle.....	54
Måger.....	64
Terner.....	68
Spurvefugle.....	71
English summary.....	81
Litteraturliste.....	84

INDLEDNING

Siden 1978 har Vejlernes økologiske Feltstation overvåget ynglefuglebestandene i og omkring Vejlerne. Resultaterne af overvågningen i 1996 præsenteres i nærværende rapport, sammen med visse fysiske/klimatiske data. Overvågningen har til formål at følge bestandssvingningerne hos de vigtigste ynglefugle i Vejlerreservatet og de omgivende randarealer. De observerede svingninger diskuteres i relation til nogle af de fysiske forhold (vandstand, rørskær, græsning m.v.), der har betydning for området funktion som ynglelokalitet for de enkelte arter.

Optællingerne blev gennemført af observatøerne Henrik Haaning Nielsen og Esben Colding Broe (fra 1.5) som basisbemanding, og Jørgen Peter Kjeldsen som ansvarlig for ynglefugletællingerne, samt Dennis Broe Nielsen, der var ansat frem til 1.5, og dermed fik starten af ynglesæsonen med. Martin Lund var ferieafløser i en kortere periode i juni. Desuden fik stationen hjælp "udefra" i spidsbelastningssituationer (som til gennemgang af Bygholmengen), fortrinsvis af tidligere observatører: Dennis Broe Nielsen, Ejnar Dahl Jensen, Steen Brølling og Terje Seidenfaden.

Poul Hald Mortensen har fra 1.1.1996 været ansat som biologisk rådgiver hos Aage V. Jensens Fonde, og har løbende leveret observationer til feltstationen. Poul Hald deltog også i engennemgang af Bygholmengen, ligesom han i lighed med tidligere år har undersøgt Melsig-Skarvernes fødeøkologi.

Thorbjørn Eriksen var tilknyttet feltstationen i forbindelse med et specialeprojekt vedrørende lydoptagelser af Rørdrum-stemmer og bidrog med mange gode observationer fra felten. Jens Nyeland Kristiansen hjalp med optællingen af gåsereder fra fly, i forbindelse med hans speciale om Grågåsens ynglebiologi.

De lokale ornitologer Jens Frimer, Inge Marie Fruelund, Bjarne Bertel, Helge Røjle, Susanne Bruun, Albert Schmidt, Bjarne Pedersen og Irene Sander leverede altid velvilligt deres iagttagelser til feltstationen.

Ole Amstrup og Ole Thorup på Tipperne forsynede os med informationer omkring vadefuglenes fænologi, så vi kunne forsøge at ramme det optimale optællingstidspunkt.

Alle involverede i ynglefugletællingerne takkes hermed.

Aage V. Jensens Fonde takkes for adgangstilladelser til reservatet og for godt samarbejde. Hanherred Skovdistrikt takkes for godt samarbejde.

SAMMENFATNING ynglesæsonen 1996

Vejret: Ynglesæsonen 1996 var især karakteristisk ved et meget stort nedbørsunderskud igennem det foregående vinterhalvår og foråret. Kun i maj måned faldt mere nedbør end normalt, det meste i en kort 3-4 dages periode, og dermed for hurtigt til, at det var gavnligt for fuglelivet. Endvidere var både vinteren og hele foråret (med undtagelse af en periode i april) præget af særdeles køligt vejr. Det blev således den første egentlige isvinter siden 1986/87-vinteren. Vinteren (der var startet i november) holdt sig hele marts måned igennem - ved udgangen af denne måned lå stadig store is-ansamlinger i søerne. Det blev derfor en meget sen ynglesæson sammenlignet med de senere år. Det kølige og fugtige vejr i maj og det fortsat kølige vejr i juni forringede ynglesucces'en hos mange arter. Nogle gennemførte dog ynglen ved sene omlæg (Klyder og Fjord- og Sortterner, bl.a.).

Vandstand: Den langvarige tørke igennem vinteren og foråret betød, at der i det meste af Vejlerne var tale om et meget lavt vandstands niveau. Kun i de inddæmmede områder med opstemning, Bygholm Vejle og Tømmerby Fjord, var vandstanden relativt høj. På Bygholmengen var vandstanden meget høj igennem hele ynglesæsonen, idet det i 1994 af Vejlernes Naturråd anbefalede og pr. 1.3 samme år etablerede stigebord i kote ± 15 cm DNN i 1996 har fungeret i perioden marts-september. I maj måned skete tilmed en stigning i vandstanden p.g.a. den megen nedbør. Nord for Krapdiget har vandstanden siden Krapdigets reetablering (i efteråret 1994) alene været bestemt af nedbør og fordampning, hvorfor der her opretholdes en høj vandstand til langt hen på sommeren.

Syd for Krapdiget skete der i efteråret 1995 en kortvarig indledning af vand fra Limfjorden, som led i det mellem ejeren og amterne aftalte forsøg, og i juli, august og oktober 1996 blev der i korte perioder desuden indledt vand til Bygholmengen fra Østre Landkanal.

I resten af Vejlerne var vandstanden i foråret 1996 langt under det optimale for de ynglende vandfugle, og det må formodes, at denne faktor har været kraftigt medvirkende til lave bestandstal for en lang række arter.

Kreaturgræsning: 570 kreaturer græssede på Bygholmengen. Bygholmengen har igennem mange år været i færd med at gro til, specielt mod nordvest, men de seneste års forøgede græsningstryk, i kombination med sommerslåning i 1991-93, har betydet en genåbning af tidligere meget tilgroede områder. Der er dog stadig store områder domineret af tagrør på den vestlige og nordlige del af Bygholmengen. I Kogleaks-indhegningen græssede i 1996 min. 38 kreaturer. Også her er en udvikling hen imod større tilgroning blevet vendt i de seneste år. I resten af Vejlerne (incl. randarealerne) taltes på enggennemgangene i juni 2034 kreaturer, 37 heste og 328 får, og på Limjordsstrandengene langs Fjordholmene, på Holmkær og Hovsør Røn 769 kreaturer, 5 heste og 740 får. Udsætningstidspunktet for kreaturer i Vejlerområdet er ret sent (efter midten af maj, på Bygholmengen omkring 25. maj), og græsningstrykket vurderes generelt ikke at være nogen væsentlig begrænsende faktor for ynglefuglenes succes.

Høslæt: Der høstede i 1996 store arealer på Bygholmengen og i Bygholm Nord Rørskov, i Glombak Vejle, Vesløs/Arup Vejler samt i Østerild Fjord. Dele af de høstede arealer fremstod før afhøstningen som egentlig rørskov, bl.a. i Glombak.

Rørskær: Der blev høstet ca. 4500 travet rør, hvilket svarer til omtrentlig 75 ha rørskov. Udover den egentlige rørhøst blev i størrelsesordenen ca. 190 ha rørskov væltet, ved blot at køre

igennem området med de store rørhøstervogne. Dette er en introduktion af en ny forvaltningspraksis, som aldrig tidligere er udført i større udstrækning.

Arealudnyttelse i randarealerne: Arealudnyttelsen er kortlagt i forbindelse med ynglefugletællinger i randarealerne. Der er en langsigtet tendens til forringelse af naturværdierne, p.g.a. tilgroning, dræning og opløjning af engene. Overtrædelser af Naturbeskyttelsesloven forekommer næsten hvert år.

Predation: Der var et stort antal jagttagelser af Ræve (144 i januar-juli), svarende til de senere års høje niveau. Rævens talrige tilstedeværelse er givetvist medvirkende til en reduktion i ynglesucces'en hos engenes og rørskovens ynglefuglesamfund, ligesom Rævene har ret let adgang til flere øer beliggende tæt på land, og dermed tætte kolonier af f.eks. måger, terner og Klyder, som er meget sårbare for predation af pattedyr. Der iagttoges flere konkrete tilfælde af rævepredation, bl.a. på Grågåsereder og en Knopsvanerede. Ræven vurderes at være langt den alvorligste predator på Vejlernes ynglefugle, men også arter som Mink, Rørhøg, Gråkrage og måger har betydning.

Ynglefuglebestandene: 1996 var et år som var præget af tørke og dårligt vejr i maj. Der registreredes en tilbagegang hos mange arter, men til gengæld fremgang hos flere arter, som har været på et lavt niveau igennem flere år. Året vil desuden blive husket som året, hvor Skestorken genindvandrede som ynglefugl i Vejlerne.

Tilbagegang er konstateret for bl.a. **Toppet Lappedykker**, hvis tilbagegang fortsatte i 1996, til det hidtil laveste niveau (120) par, formentlig især p.g.a. ustabile økologiske forhold i søerne, samt måske den kolde vinter, der givetvist også har haft betydning for **Gråstrubet Lappedykkers** tilbagegang. Denne art blev på det nærmeste halveret i forhold til rekordbestanden i 1995 på omkring 100 par, og der var en lav ynglesucces. For **Rørdrummen** var der ligeledes tale om en markant tilbagegang imellem 1995 og 1996, som talmæssigt næsten fuldstændig svarede til Gråstrubet Lappedykkers (fra 100 til 60). Også for Rørdrummen var der i 1995 tale om rekordforekomst, og årsagen til tilbagegangen er klar: en kold vinter i kombination med lave vandstande i store dele af rørskovene. Tilbagegangen var størst i områder med en lav vandstand. Lignende årsager ligger til grund for **Grågåsens** tilbagegang; 542 reder talt fra fly mod 731 i 1995. Også denne art klarede sig langt bedre i områder med en høj vandstand end i områder, der var ramt af tørken. Ca. 550 ynglepar er dog stadig et højt niveau sammenlignet med for få år siden, men ynglesucces'en i 1996 blev dårligere end nogensinde, blot 54 kuld registreredes, svarende til 10% af den optalte bestand. Antalmæssigt blev der i 1995 optalt 5 gange så mange kuld som i 1996. **Agerhøne**-bestanden i randområderne var i år den laveste i perioden siden 1986, hvor overvågningen af denne art startede, blot 11 par registreredes (index-tal). Antallet af **Vandrikse**-territorier blev mere end halveret i forhold til 1995, fra 390 til 153 territorier. Også i dette tilfælde er der tale om en art, der er sårbar overfor lave vintertemperaturer og som kræver en høj vandstand i rørskovene. Sårbarhed overfor kolde vintre karakteriserer også **Grønbenet Rørhøne**, der med blot 9 territorier kortlagt var ude for en drastisk reduktion i forhold til 31-35 territorier i 1995. De fleste vadefuglearter havde bestands-tilbagegang og/eller lav ynglesucces, særligt markant for **Klyde**, **Rødben** og **Brushøne** - af sidstnævnte gennemførte formentlig ikke en eneste hun ynglecyklus i 1996. For **Stor Kobbersnepe** kunne det konstateres, at under 20% af bestanden havde ynglesucces. Årsagen til vadefuglenes problemer må antages først og fremmest at have været det kolde og våde vejr i maj. En af Vejlernes nøglearter, **Hættemågen**, har været ude for en langvarig tilbagegang. I år forsvandt arten fra den traditionelle yngleø Melsig, formentlig p.g.a. Skarvernes tilstedeværelse. I alt gjorde under 3000 par yngleforsøg, det laveste antal nogensinde, og ynglesucces'en

var meget ringe - under 100 ungfugle iagttoges. Udviklingen må siges at være meget bekymrende - og det er ikke blot i Vejlerne, arten har problemer - overalt i Danmark og Vesteuropa meldes om tilbagegang. **Havternen** havde et dårligt år med ca. 125 par, men denne art er kendt for meget flytten omkring og store udsving i yngleresultatet. For **Bynkefugl** var årets resultat, 47 territorier, for fjerde år i træk en tilbagegang. Siden 1992 er bestanden næsten halveret. **Rørsangeren** havde et dårligt yngleresultat, bedømt ud fra ringmærkningen om efteråret, mens antallet af territoriehævdende fugle på takseringerne var pænt højt. Ikke overraskende var der for **Skægmejse** tale om tilbagegang efter den kolde vinter, men arten opretholdt trods alt et bestandsniveau på højde med 1994. Også den lille bestand af **Pungmejse** gik tilbage i 1996 - måske ynglede blot 1-2 par, mod normalt 3-5.

Fremgang kunne bl.a. noteres for **Skarven**, som med 1266 reder på Melsig nåede det hidtil højeste niveau siden indvandringen i 1991. Der blev i år ikke konstateret ødelæggelse af kolonien, hvilket ellers formentlig har været tilfældet alle årene siden etableringen. Fremgang var der også for **Plettet Rørvagtel**, som med 30 territorier havde det bedste år siden 1989. Forekomsterne hos denne art har altid udvist markante svingninger fra år til år. **Almindelig Ryle** havde en svag fremgang til 82-93 par, men på længere sigt har der været tale om en meget urovækkende tilbagegang i de seneste år, fra 175 par i 1989 til det nuværende niveau. **Fjordternen** havde en ubetydelig fremgang til 20-27 par, og mindst 24 ungfugle kom på vingerne under et sent yngleforsøg i Vesløs Vejle, efter at kolonien på Melsig havde opgivet. Der er få tilgængelige redesteder for denne art, der er en af de arter, Skarverne har fortrængt fra Melsig. Det var således første gang i adskillige år, at der var tale om ynglesucces. Det samme gælder **Sortternen**, som med 23-26 par havde en svag fremgang (men stadig et meget lavt bestandsniveau). Der forekom mange koloniflytninger, og den endelige etableringen af kolonierne skete først sent på sæsonen. Der blev set min. 13 ungfugle, de fleste formentlig fra en lille koloni ved Lille Gollum i Bygholm Nord Rørskov. Det er første gang siden 1989, at der er set et tocifret antal ungfugle. Med 10-14 syngende **Græshoppeangere** var 1996 det hidtil bedste år for denne art her på den yderste udbredelsesgrænse. **Sivsangeren** havde (i modsætning til Rørsangeren) et godt år, både på Selbjergtakseringen, hvor 105 sangterritorier var rekord, og under ringmærkningen (en høj ungfugleprocent). Der registreredes i 1996 44 **Kærsanger**-territorier omkring Vejlerne, det højeste antal hidtil. Arten er steget markant igennem alle årene, måske et tegn på stigende tilgroning med pilekrat.

Endelig genindvandrede en ynglefugleart i 1996 til Vejlerne: **Skestorken**, som med en rede på Melsig gjorde yngleforsøg her for første gang siden 1969. Yngleforsøget fulgte efter en masseoptræden af arten i Nordvesteuropa som følge af tørke i en af artens vigtigste kolonier i Holland. Op til 8 Skestorke sås i Vejlerne igennem foråret, og 2 kuld ungfugle (i alt 3 fugle) sås i sensommeren/efteråret. Disse er formentlig udruget andre steder end i Vejlerne. Også et **Tranepar** gjorde formentlig yngleforsøg i en af de Østlige Vejlers store rørskove i 1996. Der har flere gange i de senere år været par til stede under forhold, som antyder yngleforsøg, men arten har aldrig med sikkerhed ynglet i Vejlerne. Endvidere var der i år en mulig yngleforsøg af **Nordisk Lappedykker**, som ikke med sikkerhed har ynglet her siden 1934. En adult fugl sås i Tømmerby Fjord ved flere lejligheder, og i august sås en juvenil fugl i Lønnerup Fjord.

For de resterende arter var bestandene i 1996 nogenlunde uforandrede.

ANBEFALINGER

Vandstand: Den høje vandstand i de to foregående ynglesæsoner, 1994 og 1995, har på overbevisende måde indvirket positivt på mange af Vejlernes ynglefugle. På Bygholmengen sås i 1994 nogle af de største bestande af ynglende vadefugle, der er registreret siden feltstationens start i 1978, og i 1995 var der for første gang store Hættemågekolonier, som ynglede med succes på Bygholmengen. Bestandene af Gråstrubet Lappedykker, Rørdrum og Grågås toppede i 1995, og Vandrikserne havde et af de bedste år nogensinde. Det må antages, at især den høje vandstand ligger til grund for de store bestandstal. Det kan derfor anbefales, at den linje, som Vejlernes Naturråd startede i 1994 med forslag til en sikring af en højere forårsvandstand i Bygholm Vejle følges op og evt. yderligere udbygges. Tilsvarende bør det vurderes, om det er muligt andre steder i Vejlerne at forsinke den alt for effektive forårsafstrømning og sikre en højere vandstand i de rørskovsomkransede søer i yngletiden. Den ekstreme tørke i år betød i disse områder de laveste bestandstal for rørskovsfugle i adskillige år.

Høslæt: Høslæt på Bygholmengen i sæsonerne 1991-93 og i 1996 har medvirket til en genåbning af tidligere meget tilgroede partier af engen. På Tipperne har erfaringerne med en kombination af kreaturgræsning og høslæt været meget positive for ynglefuglene, og effekterne ser også indlysende gavnlige ud på Bygholmengen. Det kan derfor anbefales, at der også i fremtiden hvert år afhøstes dele af engen efter ynglesæsonens ophør, i det omfang vandstanden tillader det. Det er ligeledes vigtigt, at den sommerslåning, som i flere sæsoner er foregået i Vesløs Rør og på engene nord for Arup og Vesløs Vejler, samt enkelte år omkring Østerild Fjord, følges op af græsning, da slåning alene ikke er i stand til at åbne rørskovene tilstrækkeligt til, at de kommer til at fremstå som åbne enge, attraktive for vadefugle. Hvor det er muligt, bør der slås helt ud til vandfladerne, da der ellers hurtigt etableres en rørbræmme her, til skade for især engenes ynglende vadefugle.

Sommerslåning bør ikke finde sted i deciderede rørskovsområder, bl.a. fordi der ødelægges mange spurvefuglereeder.

Rørskær: Allerede i fredningsdeklarationen fra 1958 blev det fastslået, at rørhøst skulle foregå efterår og vinter og være afsluttet inden 1. marts. Imidlertid har der også efter ejerskiftet i 1993 været høstet på dispensation indtil henholdsvis 10.3, 10.3 og 24.3 i 1993-95.

Der bør ikke i normale vintre ansøges om rørskær efter 1.3, idet mange fugle etablerer territorier i rørskoven meget tidligt - Rørdrummer og Grågæs ofte allerede i februar. Rørhøsten bør af hensyn til fuglelivet først og fremmest udføres i de mere tørre dele af rørskovene, og der bør slås i større samlede enheder fremfor i smalle spor (som gør større dele af rørskovene tilgængelige for pattedyr-predatorer). For en del arter, bl.a. Grågås (Kristiansen 1996) stiger værdien af rørskoven som redehabitat i en årrække efter slåning. Dele af rørskovene kunne med fordel tages helt ud af drift, således at det blev muligt at følge udviklingen af fuglelivet i rørskovsområder uden rørskær over en længere periode.

Det anbefales, at den nye metode i forvaltningen af rørskoven (væltning af rørskoven med rørhøstermaskiner), som blev taget i anvendelse i 1996, følges op med en overvågning af tilstanden i rørskoven, så metodens effekter kan vurderes.

Græsning i randområderne: Der bør arbejdes for at sikre, at græsningsfenerne i engene rundt om Vejlerne føres helt ned til vandfladerne, således at der skabes en fugtig/våd overgangszonzone mellem randområde-engene og reservat-vandfladen, hvad enten det er en kanal eller en sø. Desværre er den tidligere praksis vedrørende græsning i mange tilfælde i de senere

år blevet ændret, således at kreaturerne er blevet frahegnet muligheden for at græsse helt ud til vandfladen. Dette er uheldigt for de ynglende vadefugle, og også f.eks. Sortterne er afhængige af denne overgangszone (såkaldte "blå bånd") til fouragering.

Højspændingsledninger: Højspændingsledningerne tværs igennem Bygholm Nord Rørskov udgør en konstant risiko for Vejlernes træk- og ynglefugle. Der ses hvert år tilfælde af ledningskollisioner, i år bl.a. en uheldig Atlingand. Det kan derfor hilses med glæde, at Nordjyllands Amt i 1996 meddelte, at amtet vil arbejde for, at disse ledninger føres i jordkabler.

Skestork: Da det kan forventes, at Skestorkene vender tilbage til Vejlerne, bør de sikres størst mulig ro på ynglepladsen. Derfor skal det anbefales, at en zone omkring Mølsig friholdes for færdsel og opstilling af bundgarn, i overensstemmelse med fredningsdeklarationens understregning af, at fiskeriet ikke må være forstyrrende for fuglelivet.

Almindelig Ryle: Almindelig Ryle (den baltiske *schinzii*-ryle) er den af alle Vejlernes ynglefugle, hvor reservatet huser den største andel af den samlede internationale bestand. Det er derfor vigtigt, at artens foretrukne habitat, relativt kortgræssede enge med mange lavvandede "pander", sikres bedst mulig pleje. Arten har igennem flere år været inde i en bekymrende tilbagegang, og det anbefales derfor at iværksætte en specialundersøgelse til belysning af artens problemer i Vejlerne, evt. baseret på erfaringer på Tipperne, hvor et forskningsprojekt omkring Almindelig Ryle har foregået igennem en årrække.

Hættemåge: I erkendelse af denne arts betydning som "nøgleart" i Vejlernes ynglefuglesamfund bør tiltag til forbedring af Hættemågernes ynglesucces prioriteres højt. Arten er fordrevet fra Mølsig (af Skarver), og det er derfor ekstra vigtigt at sikre gode, alternative ynglesteder. Man kunne eksempelvis forsøge at genskabe nogle af de tidligere yngleøer i Arup Vejle, Selbjerg Vejle, Glømbak og Lund Fjord. På Bygholmengen yngler Hættemåge gerne i år med en høj vandstand, men engen er lidt af en fælde, idet der hidtil har været ret let adgang for pattedyr-predatorer (hovedsageligt Ræv). Muligvis formindskes Rævenes mobilitet på engen som følge af den højere vandstand og uddybning af kanalerne, som er blevet iværksat siden henholdsvis 1994 og 1996. For at få en bedre forståelse for hvilke faktorer, der begrænser ynglesucces'en, kunne iværksættes et forskningsprogram specielt omkring denne art.

Sortterne: Sortternen var engang en karakterart i Vejlerne, men er i disse år hastigt på retur. Den lysåbne, tuede rørsump er i dag en mangelvare i Vejlerne - i modsætning til i 1930'erne, hvor 1000 kreaturer græssede i Bygholm Vejle, og hvor der ynglede måske 50.000-75.000 par Hættemåger og 500-700 par Sortterne. Hvis arten skal reddes som ynglefugl i Vejlerne, er det formentlig nødvendigt at genskabe større arealer med åben rørsump, helst i Bygholm Vejle nord for Krapdiget, hvor en høj vandstand nu er sikret ved forstærkning af Krapdiget. Her har forholdene i 1995 og 1996 formentlig været noget nær ideelle i den slæde og kreaturgræssede parcel mellem Krapdiget og Halvkanalen. Det kan anbefales også at udvide græsningsarealet omkring Kogleakssøen (det sumpede hjørne mellem Store Gollum, Læssø og Kogleakssøen), som i mange år har været et af artens foretrukne opholdssteder. Også for Sortternens vedkommende ville et forskningsprojekt til fremskaffelse af større viden omkring artens problemer være særdeles ønskeligt.

VEJRET januar - juli 1996

Januar 1996 bød på vinterligt og tørt vejr, med stort set konstant nattefrost, og temperaturen var også kun sjældent over frysepunktet om dagen. Middelttemperaturen var langt under det normale ($+2,2^{\circ}\text{C}$, mod normalt $0,0^{\circ}\text{C}$). Det var koldest først på måneden og i månedens sidste dage, med nattemperaturer ned til $+14^{\circ}\text{C}$. Nedbørssummen for måneden blev på sølle 10,6 mm, i form af sne og isslag (normal 60 mm). I **februar** fortsatte vintervejret, nu blot med mere nedbør. Gennemsnitstemperaturen blev så lav som $+2,8^{\circ}\text{C}$ (imod en månedsnormal på $0,0^{\circ}\text{C}$), med en maksimumstemperatur på blot 3°C . Også i februar var der kun få dage med over 0°C . Først på måneden var minimumstemperaturen flere gange nede på $+10-12^{\circ}\text{C}$. Der faldt i alt 21,5 mm nedbør (normalt 39 mm). **Marts** fortsatte med overvejende koldt og meget tørt vejr. Den 25.3 målttes 8°C som månedens maksimum, men det meste af måneden svingede temperaturen lige omkring frysepunktet. Både gennemsnitstemperaturen ($0,0^{\circ}\text{C}$) og nedbøren (4,9 mm) var langt under normalen. Dermed var vinterhalvåret 1995/96 det tørrest registrerede nogensinde, med i alt 193,5 mm i perioden oktober-marts, et underskud i forhold til normalen på 232 mm! Det kolde vejr betød, at der først opstod mindre våger i de islagte søer efter 10.3, og helt hen sidst på måneden var omkring 50% af de fleste større søer stadig islagt. Det tørre vejr fortsatte ind i **april**, i starten var det stadig koldt med frostnætter (den sidste is forsvandt først efter 10.4), men fra omkring den 15. slog vejret om, og en sommerlig periode med tørt højtryksvejr og op til 25°C (den 23.) karakteriserede den sidste tredjedel af måneden. Samlet var temperaturen lidt over det normale ($5,9^{\circ}\text{C}$, $0,2^{\circ}$ over normalen) og nedbøren langt under det normale (7,7 mm mod 40 mm) i april. **Maj** var præget af køligt, lavtryksdomineret vejr med megen nedbør. Maksimumstemperaturen blev 21°C den 13.5, og som helhed blev måneden $2,8^{\circ}$ koldere end gennemsnittet, mens nedbøren (96,2 mm) var dobbelt så meget som det normale. Især i dagene 18.-20.5 regnede det meget, stort set konstant. **Juni** måned var overvejende kølig, med maksimumstemperatur 27°C den 6.-7.6. I gennemsnit var måneden en del køligere ($12,7^{\circ}\text{C}$) end normalt ($14,3^{\circ}\text{C}$), og også nedbøren (15,0 mm) var langt under normalen (56 mm). I **Juli** fortsatte den for årstiden relativt kølige periode i de første $\frac{2}{3}$ af måneden. Gennemsnitstemperaturen for måneden var $1,6^{\circ}\text{C}$ under normalen, og samlet faldt der 19,6 mm regn i månedens løb, hvilket er 43 mm under normalen.

Samlet vurderet var vejrbetingelserne for ynglefuglene i 1996 ikke særligt gode, særligt p.g.a. det store nedbørsunderskud. Ydermere faldt det meste af nedbøren i en meget kort periode i maj, hvor den deraf følgende hurtige vandstandsstigning må have haft negative konsekvenser for mange fugle med lavtliggende reder, ligesom det fugtige vejr kan have skadet overlevelsesmulighederne for tidligt klækkede fugleunger, f.eks. vadefugleunger.

VEJRET I ÅRETS FØRSTE 7 MÅNEDER er afbildet i 3 figurer, som viser middelttemperaturen (fig. A), nedbøren dag for dag (fig. B) samt nedbøren over hele sæsonen akkumuleret (fig. C). 1996-værdierne er desuden sammenlignet med gennemsnit fra de seneste 18 år. Data er fra kvadrant 3 (kilde DMI/SP).

Desuden er det månedlige temperaturgennemsnit og den månedlige nedbørssum sammenlignet med normalen (tabel A).

	Middeltemperatur		Nedbør	
	kvadrant 3 1996	Danmark Normal	kvadrant 3 1996	Viborg Amt Normal
jan	+2,2	0,0	10,6	60
feb	+2,8	0,0	21,5	39
mar	0,0	2,1	4,9	48
apr	5,9	5,7	7,7	40
maj	8,0	10,8	96,2	49
jun	12,7	14,3	15,0	56
jul	14,0	15,6	19,6	63

Tabel A Middeltemperatur og nedbørssum pr. måned, januar-juli 1996, sammenlignet med Danmarks-normalen (temperatur) og Viborg Amt-normalen (nedbør). Danmarks-normalen gælder for hele landet undtagen Bornholm og øerne i Kattegat.

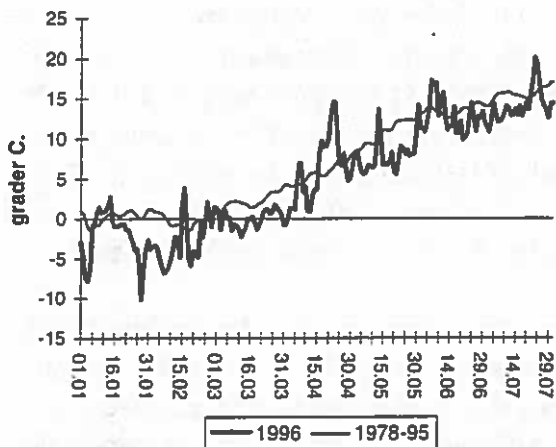

Fig. A Daglig middeltemperatur januar-juli 1996 samt gennemsnit 1978-95, 3 dages glidende middel.

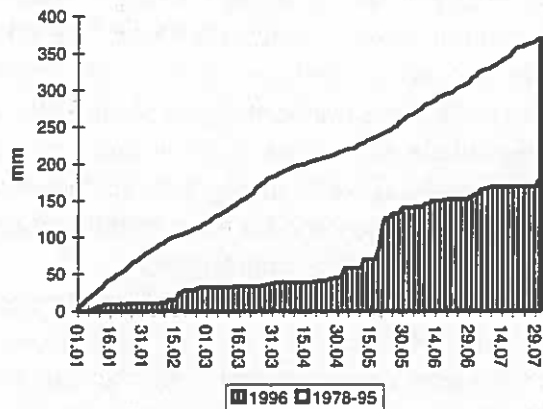

Fig. C Daglig nedbør akkumuleret januar-juli 1996 samt gennemsnit 1978-95.

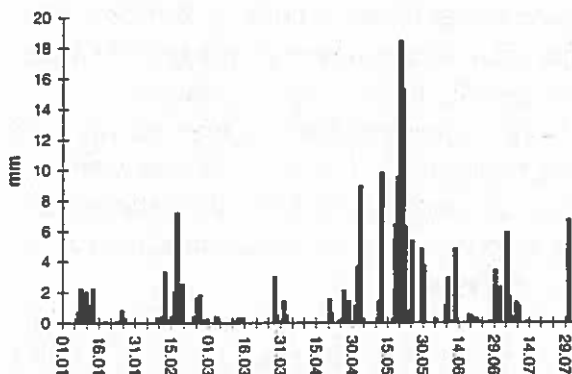

Fig. B Daglig nedbør januar-juli 1996.

VANDSTANDSFORHOLD

Vandstanden i Vejlerne er formentlig den mest afgørende enkeltfaktor for ynglefuglenes antal og succes. På fig. D-I ses kurver over vandstanden i nogle af de vigtigste områder i reservatet for ynglefuglene. Vandstanden er angivet i cm i forhold til DNN, Dansk Normal Nul. Målene bliver aflæst én gang i hver femdagesperiode.

På **Bygholmengen** (fig. D) var der tale om en meget lav vintervandstand i forhold til gennemsnittet. Andre år har vandstanden i januar-februar ofte ligget på over DNN, og efter de mest nedbørrige vintre er niveau'et først i løbet af april måned nået under 0-stregen. I 1996 var vandstanden efter issmeltingen i marts måned omkring ± 10 , men herefter holdt dette niveau sig indtil midt i april. Ved Centralslusen blev isat stemmebrædder i niveau ± 15 , ligesom det var tilfældet i 1994 og 1995 (vist med stipling på figuren). P.g.a. det kølige forår skete fordampningen i år meget langsomt, og nedbøren midt i maj øgede tilmed vandstanden med mere end 5 cm, således at vandet først midt i juni faldt til under opstemningsniveau'et på ± 15 .

Indtil Aage V. Jensens Fonde den 1.1.1993 erhvervede Vejlerne, eksisterede en aftale med Skov- og Naturstyrelsen om opstemning til ± 20 i Centralslusen på Bygholmengen. Efter anbefaling fra Vejlernes Naturråd hævedes opstemningstærsklen fra 1.3.1994 til ± 15 . Dette højere niveau igennem de seneste 3 år har betydet en væsentligt langsommere udstrømning fra Bygholmengen, ligesom det har haft betydning, at stemmebrædderne i 1994-96 har været monteret (stort set) permanent i sommerhalvåret marts-september, hvor de tidligere først blev isat når vandet var sunket til den gældende tærskel.

En optimal vandstand for ynglefuglene på Bygholmengen i maj/juni, for den bredest mulige artssammensætning af ynglefugle, ligger formentlig omkring ± 10 - ± 15 cm. Ved dette niveau ligger engen hen med store partier med sjapvand, som bl.a. svømmeænderne ynder, og som også er til gavn for de fleste vadefugle. For Ske- og Atlingand kunne vandstanden med fordel være endnu højere, og ligeledes ville forholdene være mere gunstige for kolonirugende måger og terner ved en vandstand på over ± 10 , p.g.a. vanskeligere adgangsforhold for pattedyr-predatorer. Det ville imidlertid give plads til færre ynglende vadefugle. I 1996 har vandstanden igennem hele maj og det meste af juni været tæt på det ideelle, men den ret bratte stigning i sidste halvdel af maj kan dog have haft negative konsekvenser i form af oversvømmede reder. Først i juli måned blev der tørre forhold på engen, men på dette sene tidspunkt har det været af mindre betydning for ynglefuglene.

På fig. F er årets vandstand på Bygholmengen sammenlignet med de seneste par år, hvor der ligesom i 1996 var tale om en tilfredsstillende, høj vandstand i løbet af ynglesæsonen, mens der har været stor forskel på vintervandstanden. I øvrigt har engens vandstand varieret betragteligt fra år til år. Meget tørre år har været bl.a. 1978-79 og 1993, mens 1983 og 1987 har været meget fugtige år. I de år, hvor vandstanden allerede tidligt falder til under et kritisk niveau på omkring ± 20 , tørrer engen totalt ud, således at der i juni ofte kun er vand tilbage i de dybeste søer og kanaler. Det reducerer ynglesucces'en betragteligt for de fleste vandfugle.

1994-96 har været de eneste år siden 1978, hvor større kolonier af Hættemåger har ynglet på Bygholmengen, og kun i 1995 havde de en væsentlig ynglesucces. Ligeledes har der været pænt store bestande af bl.a. ænder og vadefugle i disse år, særligt i 1994-95. Vandstandsmæssigt må forholdene på Bygholmengen i foråret 1996 betegnes som tilfredsstillende, men andre forhold reducerede antallet og ynglesucces'en hos en række arter.

Ifølge en aftale mellem Aage V. Jensens Fonde og amterne er der nu mulighed for manipulation med Bygholmengens vandstand udover simpel opstemning. Således skete der i slutningen af november 1995 en kortvarig indledning af saltholdigt vand fra Limfjorden, og i 1996

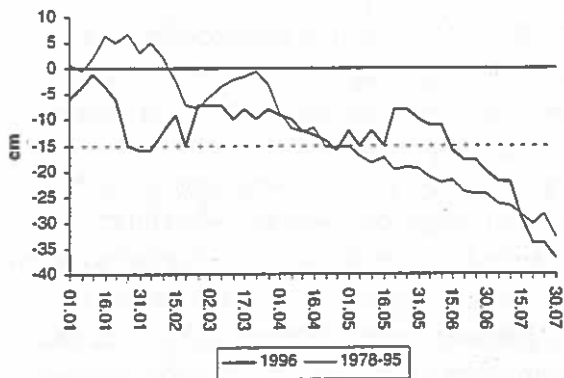

Fig. D Vandstand Bygholmengen 1996, samt gennemsnit 1978-95. Stipling viser opstemningsniveau ved centralslusen.

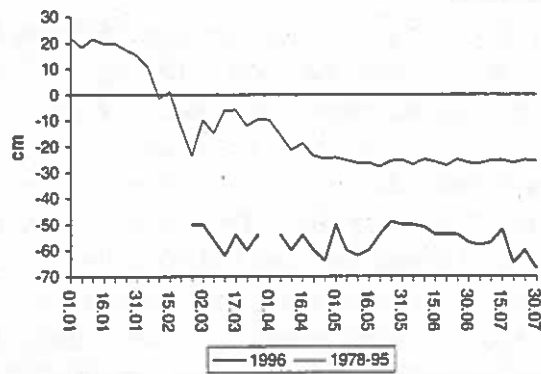

Fig. G Vandstand Østerild Fjord 1996, samt gennemsnit 1978-95.

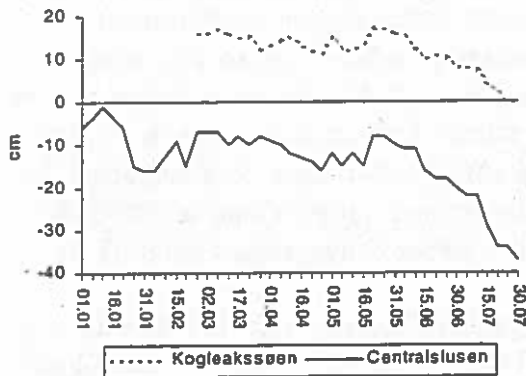

Fig. E Vandstand i Bygholm Vejle 1996, henholdsvis nordligst (Kogleakssøen) og sydligst (Centralslusen).

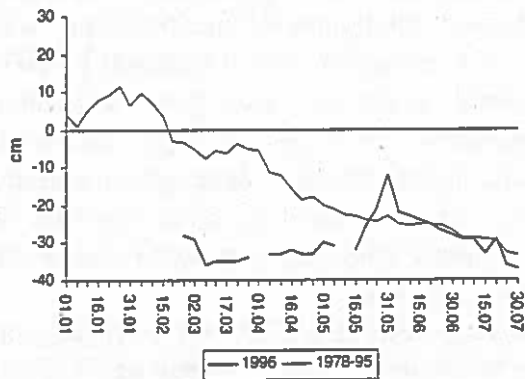

Fig. H Vandstand Selbjerg Vejle 1996, samt gennemsnit 1978-95.

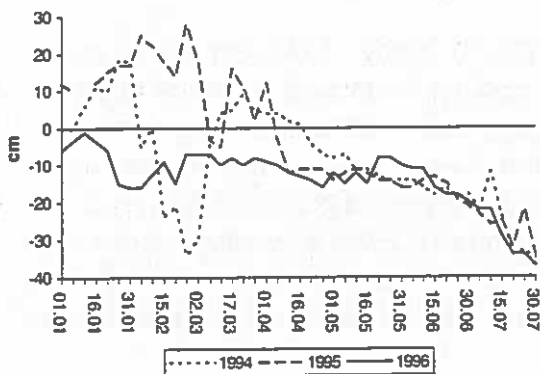

Fig. F Vandstand Bygholmengen 1994, 1995 og 1996.

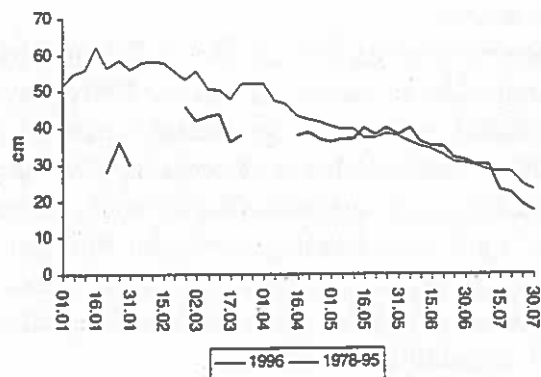

Fig. I Vandstand Tømmerby Fjord 1996, samt gennemsnit 1978-95.

skete i tre korte perioder i juli, august og oktober indledning af relativt ferskt vand fra Østre Landkanal.

I løbet af sommeren og efteråret 1994 blev Krapdiget repareret, så det igen kom til at adskille Bygholm Vejle i to selvstændige vandsystemer - den egentlige Bygholmæng og **Bygholm Nord Rørskov**. Dette har i 1995 og 1996 betydet en endnu langsommere udtørring af rørskoven i den nordlige del af vejen end ellers, da området nu udgør et helt lukket system, hvis vandstand alene afhænger af nedbør og fordampning. Fig. E viser vandstanden henholdsvis nordligst og sydligst i Bygholm Vejle-systemet: i Kogleakssøen mod nord og ved Centralslusen 7 km længere mod syd. Krapdiget er medvirkende til, at forskellen i vandstand på de to mål er så stor som ca. 30 cm, nogenlunde konstant igennem hele sæsonen - før retableringen lå forskellen oftest på kun 10-15 cm. I Bygholm Nord Rørskov skete udtørringen i år så langsomt, at vandstanden først nåede ned på DNN ved udgangen af juli måned. Alt tyder således på, at vandstandsforholdene for rørskovsfuglene i dette delområde, og for fuglelivet tilknyttet Kogleakssøen og søerne inde i rørskoven, har været optimale i 1996.

For Vejlernes øvrige vandsystemer afhænger vandstanden i praksis af nedbøren, fordampningen og af udstrømningsmulighederne til Limfjorden; dvs. at ved lave vandstande i Limfjorden bliver sluseportene altid holdt åbne. Kun i Tømmerby Fjord bliver vandstanden bevidst holdt på et højt niveau ved hjælp af stem i afløbet gennem ringkanaldiget ved Mommer.

Fig. G viser vandstanden i **Østerild Fjord** og **Vesløs/Arup Vejler** (de to søer er sammenhængende via Dykkerslusen, hvor vandstanden aflæses). Her var der tale om en meget lav vintervandstand i 1996. Der foreligger blot meget få aflæsninger i vinterens løb, men fra starten af marts lå vandstanden i dette system kontinuerligt på +50 eller derunder. Ved indgangen til ynglesæsonen lå vandstanden her mere end 30 cm under gennemsnittet! Vandstandsforholdene i disse vigtige yngleområder (især for engfugle) kan derfor betragtes som langt fra tilfredsstillende i år.

Selbjerg Vejle (fig. H) er et stort rørskovsområde. Også her lukkes vandet uhindret ud, når det er fysisk muligt, via Glombak og Vr. Landkanal til Centralslusen. Og der var i 1996 ligesom i de øvrige vandsystemer tale om meget lave vandstande igennem hele vinteren og det meste af foråret, på grund af de lave nedbørsmængder. De relativt store mængder nedbør i maj måned fik dog vandstanden til at stige til over det gennemsnitlige. Herefter skete atter en relativt hurtig udtørring. Den meget lave vandstand tidligt på sæsonen har været særdeles ugunstig for de arter, der etableres territorier i rørskoven på et tidligt tidspunkt (Grågås, Rørdrum og Rørhøg).

Den tredje af de store rørskove, **Tømmerby Fjord** (fig. I), havde i 1996 som det eneste vandområde en vandstand på over DNN, selvom der også her var tale om en lavere vintervandstand end sædvanligt. Denne vandflade var tidligt på foråret lidt under gennemsnitsniveau'et. Vandstanden lå på omkring +40, og her holdt den sig igennem flere måneder nogenlunde konstant, således at den fra midt i maj omtrentligt fulgtes med gennemsnitskurven. Først i juli måned sank vandstanden til under +30. I Tømmerby Fjord sker udtørringen i løbet af foråret langsomt, og det meget høje niveau igennem flere år har skabt fremragende forhold for rørskovsfuglene. Årets lidt lavere vandstand vurderes ikke at have været af væsentlig negativ betydning for fuglene.

KREATURGRÆSNING og SOMMERSLÅNING

På **Bygholmengen** græssede 570 kreaturer i perioden 25.5-28.9.

Græsningsarealet på Bygholmengen udgør normalt ca. 825 ha, men i år var den nordligste del (ca. 75 ha) nord for Halvkanalen frahegnet, således at det tilgængelige areal udgjorde ca. 750 ha. Det frahegnede areal blev dog slået, og det kan således i fremtiden genåbnes for kreaturerne.

1991-1993 har kreaturgræsningen på Bygholmengen været suppleret med høslæt; det blev også tilfældet i år. Sommerslåningen har, siden den iværksattes i 1991, betydet en markant ændring i tilgroningen af Bygholmengen. Kombineret med vinterhøst af nogle af de samme arealer har sommerslåningen betydet, at kreaturerne nu igen græsser villigt i områder, der før var godt på vej til at forvandles til rørskov. Store arealer i den vestligste og nordlige del af engen har dog stadig karakter af rørskov, men udviklingen er vendt. Medvirkende til en gunstig udvikling har været, at der i 1994-96 har græsset væsentligt flere kreaturer end i årene forinden (470-570 mod 340-385 i årene 1991-93).

I **Kogleaks**-indhegningen græssede min. 38 kreaturer, som havde mulighed for at skifte mellem Kogleaks-indhegningen og en tilstødende kulturgræsmark. Kogleaksengen blev slået i 1992-93, og i forening med et større græsningstryk de senere år betyder det, at arealet i dag fremstår noget mere åbent end for få år siden.

I **resten af Vejlerne** (reservat såvel som randområder) blev de græssende dyr optalt på engennemgangene i juni.

Disse tællinger gav som resultat 2034 kreaturer, 37 heste og 328 får (tabel B). Sidste år var tallene 1801 kreaturer, 74 heste og 374 får.

	LUN	Ø-L	SEL	GLO	TØM	V-A	L-V	ØST	LØN
kreaturer	250	172	211	108	455	490	193	141	67
heste			2	13	10	7	4	1	
får			132	50	47	73	11		15

Tabel B Græssende dyr registreret på engennemgangene i juni. (Forkortelser: LUN=Lund Fjord, Ø-L=Ør.Landkanal, SEL=Selbjerg Vejle, GLO=Glombak, TØM= Tømmerby Fjord, V-A=Vesløs/Arup Vejler, L-V=Læsvig, ØST=Østerild Fjord, LØN=Lønnerup Fjord).

Derudover græssede på de forskellige **fjordlokaliteter** følgende antal dyr: **Fjordholmene** 702 kreaturer, 5 heste og min. 720 får (sidstnævnte ved Aggersborggård/Borreholm), **Holmkær** 30 kreaturer og 10 får, og **Hovsør Røn** 37 kreaturer. På **Arup Holm** var der også kreaturgræsning i 1996, men antallet blev desværre ikke registreret.

Ved disse tællinger kan man ikke regne med, at alle dyrene er ude på engene på optællings-tidspunktet - specielt ikke malkekvæg. Men det bliver i alle tilfælde registreret, hvorvidt de enkelte parceller er blevet afgræsset den pågældende sæson (se endvidere afsnittet om randområders udnyttelse).

Der ser ikke ud til at være nogen langsigtet tendens til nedgang i omfanget af kreaturgræsning i randarealerne omkring Vejlerne. Faktisk var der for alle delområder, pånær omkring Østerild Fjord, tale om en stigning fra 1995 til 1996 (i alt 16% for kreaturerne). Men der er, ud fra et ornitologisk synspunkt, en uheldig tendens til, at en større andel af dyrene græsser på de højereliggende kulturgræsarealer fremfor i de lavtliggende enge, som støder op til reservatet. En anden uheldig tendens er, at kreaturernes adgang til vandfladerne i de senere år ofte er blevet frahegnet. For ynglefuglene på engene er det af stor værdi, at græsningsarealet føres helt ud til vandarealerne (kanaler eller søer), så vadefugleunger eller Sortterner kan fouragere i den åbne overgangszone mellem eng og vand. Langs Arup Vejle er der næsten overalt adgang for

kreaturerne ud til vandfladen. Det samme gælder mange steder omkring Østerild Fjord, mens det kun få steder er tilfældet i de Østlige Vejler. Der græsses mange steder ned til Tømmerby Ringkanal, både omkring Tømmerby Fjord og ned til videreførelsen af kanalen langs Læsvig, men desværre er der mange steder i de senere år sat hegn op langs kanalen, hvorefter der hurtigt etableres en rørbræmme. Dermed forhindres ynglefuglenes adgang til den sumpede, kreaturoptrampede zone langs kanalen. En genåbning af græsningsmulighederne helt ned til kanalen vil øge naturværdierne i disse randarealer. Langs Glombak Vejle er store græsningsarealer ned til vejlen i de senere år taget helt ud af drift. Det ville forbedre kvaliteten af disse tidligere græsningsenge markant, hvis græsningen blev genoptaget.

Der blev i år etableret et par nye græsningsarealer i reservatet, i Selbjerg Vejle og i Glombak, i området nær Krap.

Udsætningstidspunktet for kreaturer i Vejlerområdet er generelt ret sent (efter midten af maj), og græsningstrykket er kun få steder så stort, at det vurderes at være begrænsende for ynglefuglenes succes. Værst i den henseende er enkelte intensivt fåre- eller hestegræssede arealer i randarealerne, som er praktisk taget uden ynglefugle, bl.a. på sydsiden af Selbjerg Vejle.

Der blev i år foretaget sommerslåning i bl.a. Vesløs Rør og engene nord for Vesløs Vejle (fig. P) og i Østerild Fjord (fig. Q). Engene ved Vesløs Vejle blev tidligere kreaturgræsset, men har været uden græsning i nogle år og er godt i færd med at gro til. Desværre blev der ikke slået ud til vandfladen, hvor en bræmme af spredte tagrør og høje græsser nu er under etablering. Slåningen i dette område burde følges op af kreaturgræsning for effektivt at genåbne engene. Kreaturgræsning foregik i det tidligere slåede område i Østerild Fjord mellem Arupdæmningen og Dykkerslusen.

Derudover høstedes et stort areal på den vestlige og nordlige del af Bygholmengen samt nord for Krapdiget i Bygholm Nord Rørskov (fig. K + L), samt et mindre areal øst for Ør. Landkanal. Sidstnævnte består af tidligere tagrørs-tilgroede arealer, hvor sommerslåningen nu er fulgt op af hegning og græsning, hvilket er positivt. Også et vinter-rørhøstet areal øst for Ør. Landkanal blev indhegnet og afgræsset i 1996.

Endvidere høstedes betydelige områder af rørskoven i nordenden af Glombak Vejle (fig. N), samt adskillige mindre partier rundt omkring, oftest i tilknytning til digerene. Hvilket formål sommerhøsten af Glombak-rørskoven har, er uklart, og det skal pointeres, at høst af rørskov udenfor perioden 1.11-29.2 strider mod naturbeskyttelseslovens bestemmelser. En sådan høst i juli måned vil uundgåeligt ødelægge mange reder af spurvefugle.

Signaturer til rørskærs/høslæt-kortene:

Nedkørte arealer m. væltede rør

Rørskærsarealer, vinterhøst

Sommerhøstede arealer

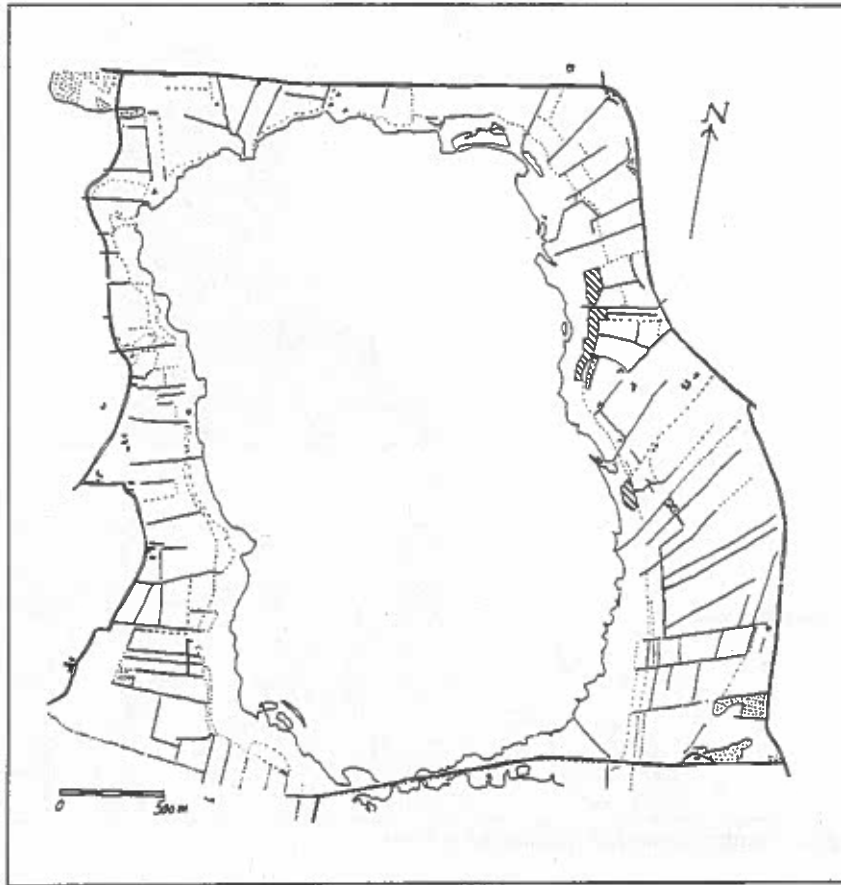

Fig. J Rørskår ved Lund Fjord
vinteren 1995/96.

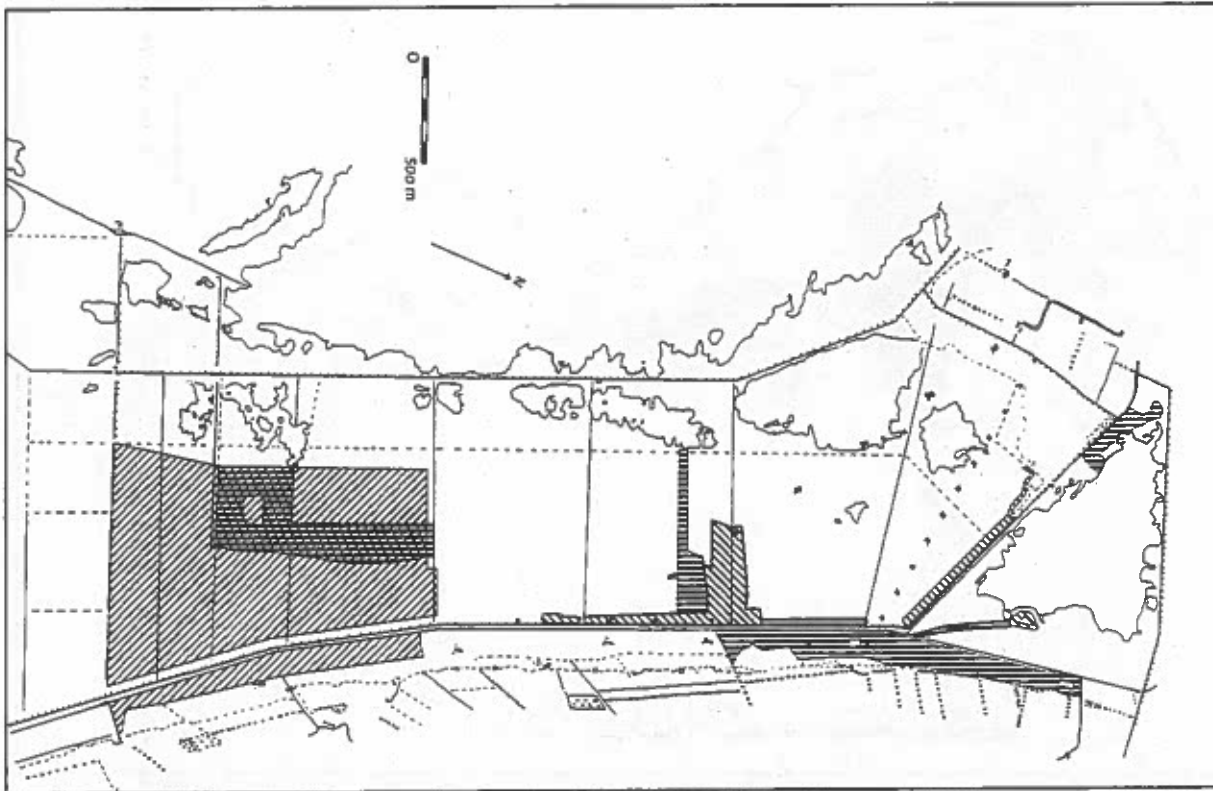

Fig. K Rørskår, nedkørte arealer + sommerhøst i Bygholm og Han Vejle vinteren 1995/96 og sommeren 1996.

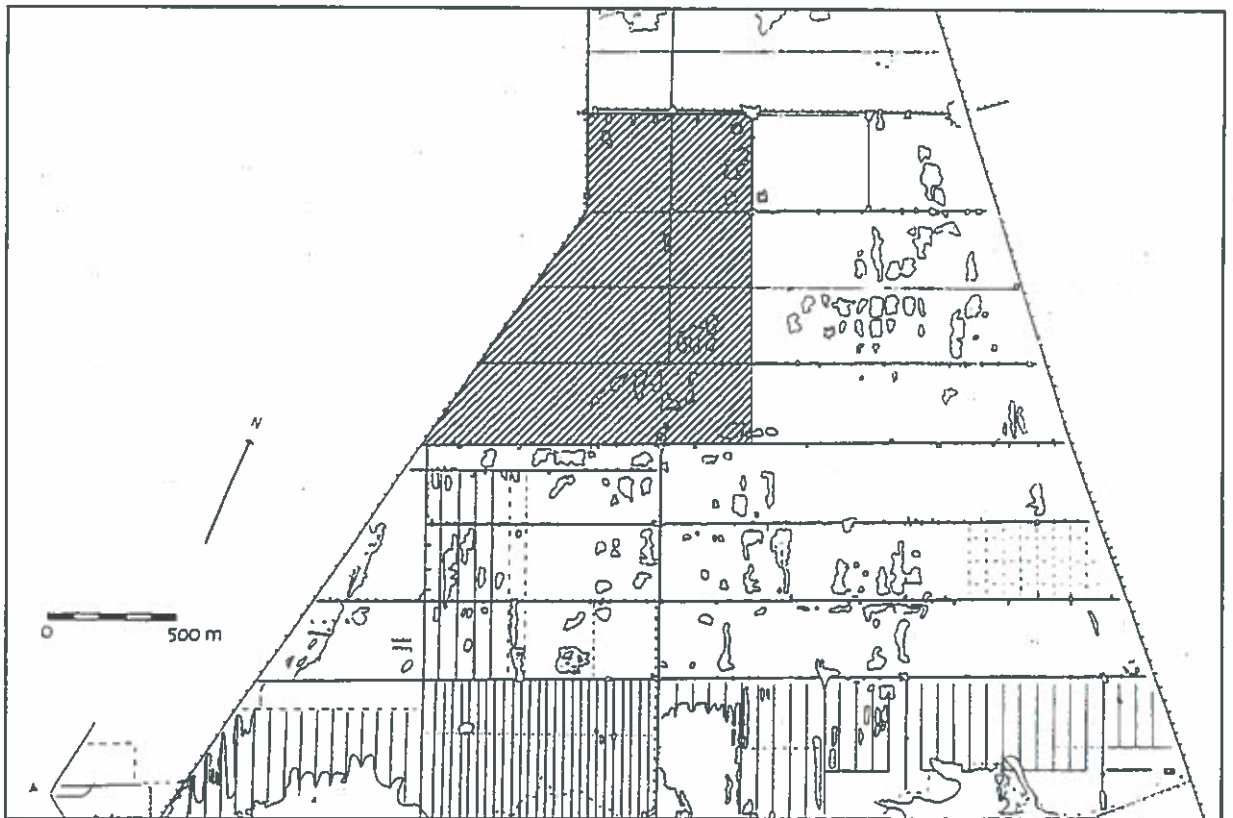

Fig. L Sommerhøst på Byholmengen 1996.

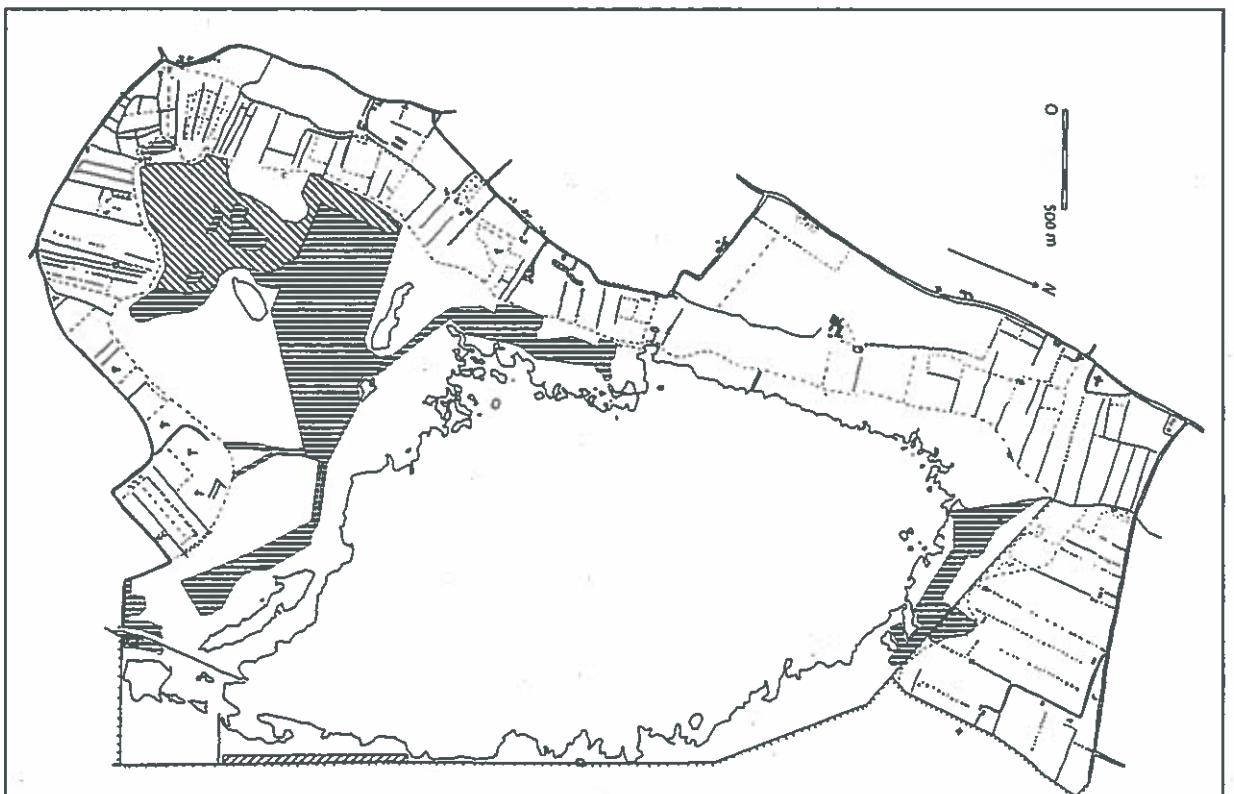

Fig. M Rørskaar, nedkørte arealer + sommerhøst i Selbjerg Vejle vinteren 1995/96 og sommeren 1996.

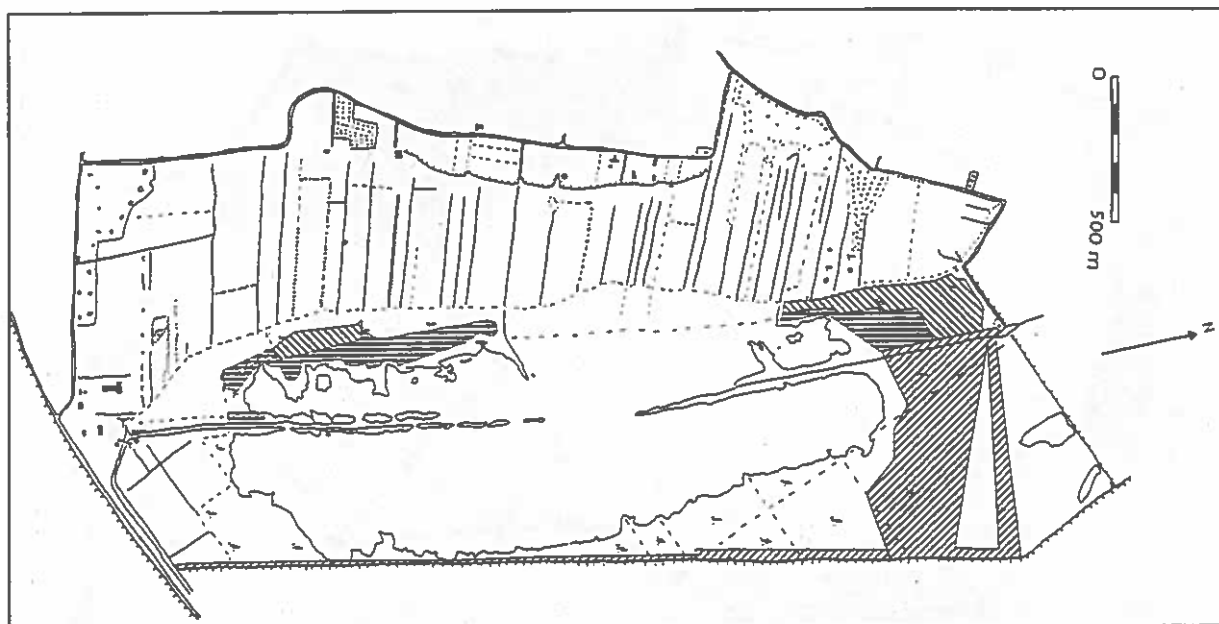

Fig. N Rønskær, nedkørte arealer + sommerhøst i Glombak Vejle vinteren 1995/96 og sommeren 1996.

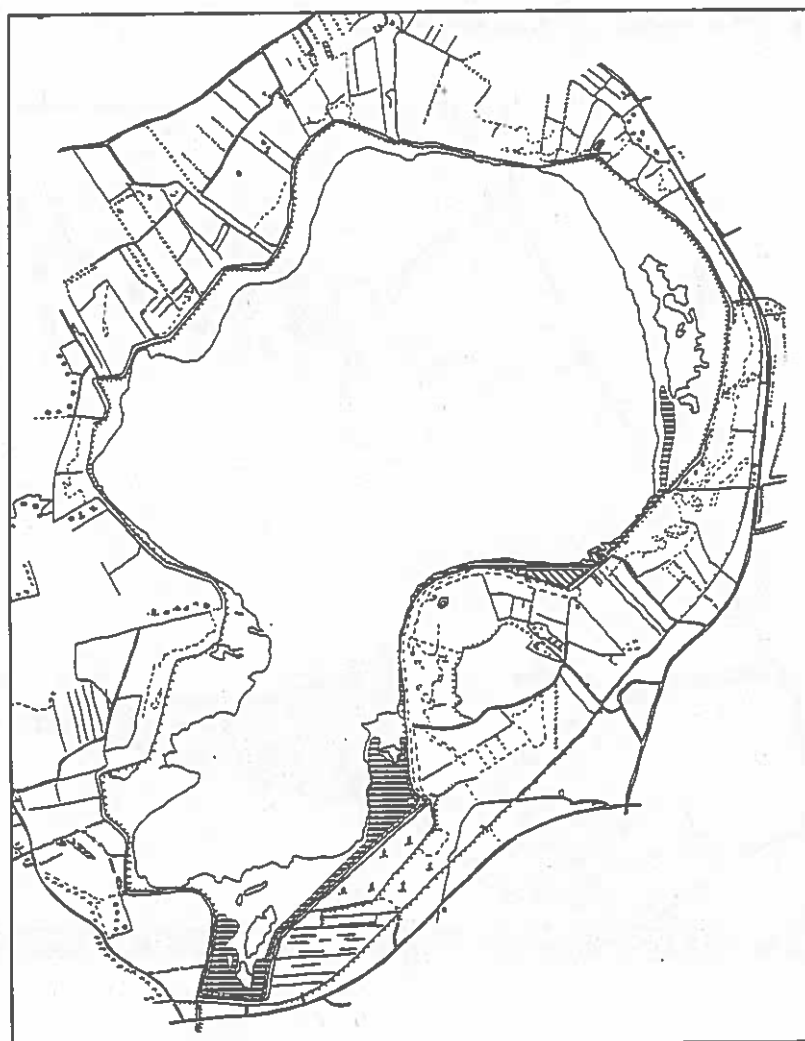

Fig O Rønskær + nedkørte arealer i Tømmerby Fjord vinteren 1995/96.

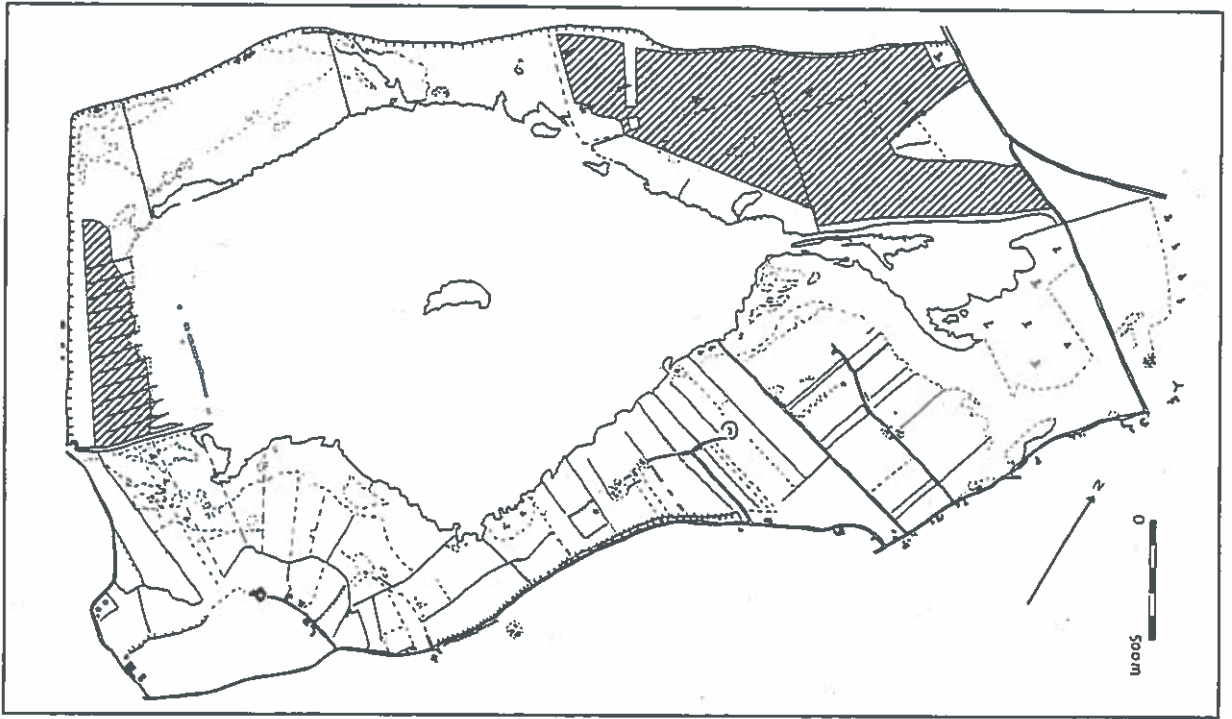

Fig. P Sommerhøst i Vesløs/Arup Vejler 1996.

Fig. Q Røorskær + sommerhøst i Østerild Fjord vinteren 1995/96 og sommeren 1996.

RØRSKÆR

Rørhøstarealerne i vinteren 1995/96 er vist på fig. J, K, M, N, O og Q. Kortene er tegnet ud fra feltskitser samt flyfotos fra den 27.5.1996. Der høstedes i alt ca. 4500 travet i reservatet (driftsleder Mogens Andersen).

Der høstedes i år i følgende områder i reservatet: Byholm Nord Rørskov (ca. 20 ha), Glombak Vejle (ca. 9 ha), Selbjerg Vejle (ca. 37 ha), Tømmerby Fjord (et ubetydeligt areal) samt Østerild Fjord (ca. 8 ha). Det høstede areal i reservatet udgjorde i alt ca. 75 ha. Derudover høstedes der mindre arealer ved Lund Fjord (private lodsejere).

Udover de høstede arealer indførtes i denne vinter en ny praksis i driften af reservatets rørskove. Det drejer sig om arealer, der blot blev kørt igennem med rørhøst-vognene uden at de derved væltede rør blev samlet op. Formålet med denne metode er formentlig at forbedre mulighederne for rørskeer i kommende vintre; men tiltaget bevirker samtidigt en øget akkumulering af materiale i bunden af rørskoven, og dermed en fremskynding af den naturlige, langsomme hævning og udtørring af de rørskovsdækkede arealer. Arealerne med "væltet" rørskov fremgår af fig. K, M, N og O. Samlet blev ca. 190 ha rørskov påvirket af denne nye metode, fordelt med ca. 62 ha i Byholm Nord Rørskov, ca. 11 ha i Glombak Vejle, ca. 100 ha i Selbjerg Vejle og ca. 20 ha i Tømmerby Fjord. Det skal anbefales, at der ved indførelsen af en så afgørende ny metode i forvaltningen af rørskovene iværksættes en specialundersøgelse, som har til formål at følge udviklingen i de nedkørte arealer, og vurdere metodens konsekvenser for hele økologien i rørskoven.

For første gang i feltstationens tid blev rørhøsten afsluttet inden den i naturbeskyttelsesloven fastsatte tidsfrist 1.3.

Rørhøsten er, foruden af stor kommerciel interesse, af afgørende betydning for rørskovsfugle og deres fordeling i området. Store sammenhængende områder med våd rørskov er vigtige for arter som Grågås, Rørhøg, Rørdrum, Vandrikse og Plettet Rørvagtel. Mange nyere undersøgelser tyder på, at værdien af rørskoven som redehabitat stiger for mange arter i en årrække efter sidste slåning (bl.a. Kristiansen 1996; Grågås). Ligeledes er rørskeer ofte fremmende for pattedyr-predatorers adgang til rørskovs-rugende fugles reder (Kristiansen *l.c.*). Omvendt kan høstede arealer være af værdi for visse kolonirugende fugle som f.eks. Hættemåge og Sortterne, men ofte mislykkes yngleforsøget i sådanne afhøstede områder, hvis den nye rørskov vokser op så tæt, at fuglene får besvær med at komme til rederne.

Den vanddækkede rørskov er ikke i umiddelbar risiko for at gro til, mens f.eks. pilebuske og urter vil indvandre i de mere tørre dele af rørskoven, hvis der ikke høstes. Dette kan opfattes som en negativ udvikling, men man kan også anlægge den betragtning, at tør rørskov ikke har stor værdi for ynglefuglene, hvorimod pilekrat ofte er en meget småfuglerig biotop.

RANDAREALERNES UDNYTTELSE

På enggennemgangene af randarealerne i juni blev arealudnyttelsen kortlagt. Disse kortlægninger bringes som fig. R-Y.

Omfanget af græsning og tilgroning er af stor betydning for ynglefuglene. Der har igennem mange år været en tendens til, at traditionelt udnyttede græsenge ned til reservatet enten er blevet opdyrket eller opgivet. Opgives græsningen på en eng, ændrer området sig i løbet af få år så meget, ved tilgroning med højere græsser og urter, at mange arter forsvinder. På længere sigt indvandrer træer, i første omgang som oftest pil og birk.

I efteråret 1995 blev store arealer af sådanne tilgroede enge på Skårup Odde ryddet af Viborg Amt, hvorefter dette område atter fremstår helt åbent. Rydningen er ikke i 1996 blevet fulgt op af græsning.

Mere irreversible ændringer er sket i form af dræning og opdyrkning af engarealerne. En retablering som naturområde er ofte udsigtsløs, eller vil i bedste fald tage mange år. Naturbeskyttelsesloven fra 1992 indførte en generel beskyttelse af ferskenge med et areal over 2500 m², således at deres tilstand kun må ændres efter dispensation fra amtsrådet. Der ses imidlertid næsten hvert år overtrædelser af naturbeskyttelsesloven på dette område, i år bl.a. i et større areal ved Dykkerslusen, Arup Vejle, og en mindre eng ved Maskinhuset, Tømmerby Fjord.

Det pointeres, at der ved kortlægningen af græsarealer er tale om en subjektiv vurdering af, hvorvidt der er tale om naturlige enge eller kulturgræsmarker, og ikke en egentlig botanisk registrering.

Signaturer til figurene:

 Eng Under tilgroning Kulturgræs Vårsæd Vintersæd Brak Andet

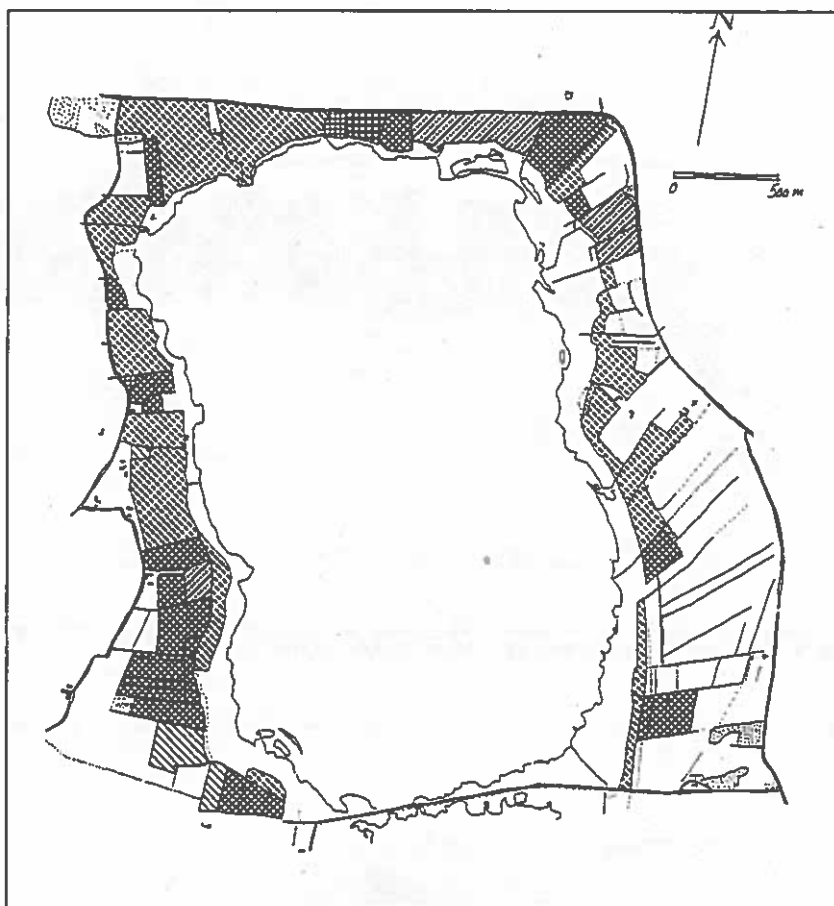

Fig. R Arealudnyttelse i randarealerne omkring Lund Fjord, 1996.

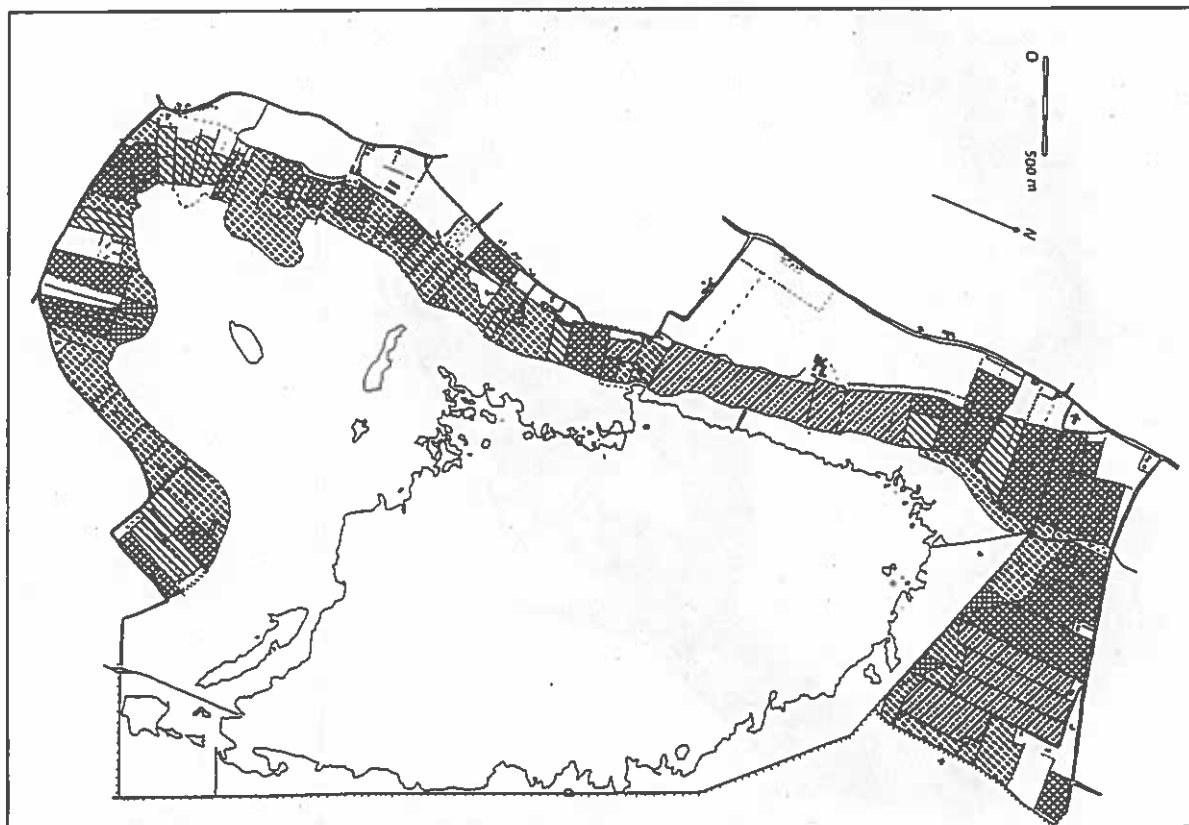

Fig. S Arealudnyttelse i randområderne omkring Selbjerg Vejle, 1996.

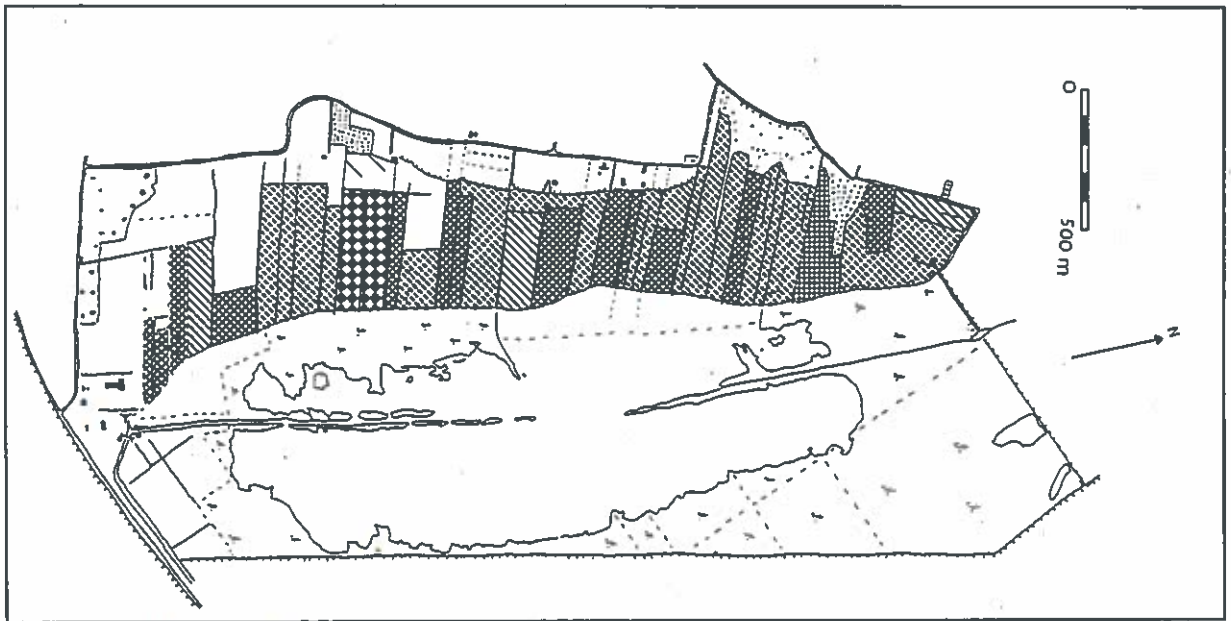

Fig. T Arealudnyttelse i randområderne omkring Glømbak Vejle, 1996.

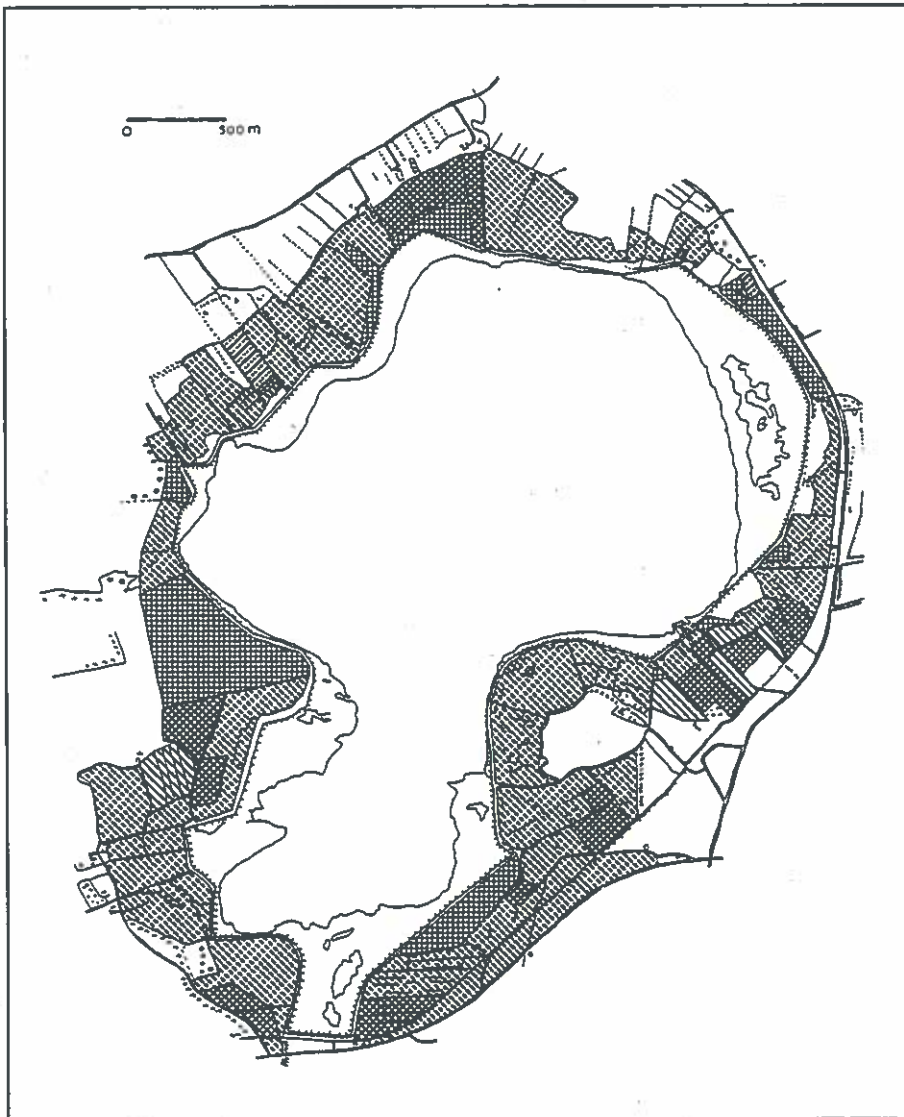

Fig U Arealudnyttelse i randområderne omkring Tømmerby Fjord, 1996.

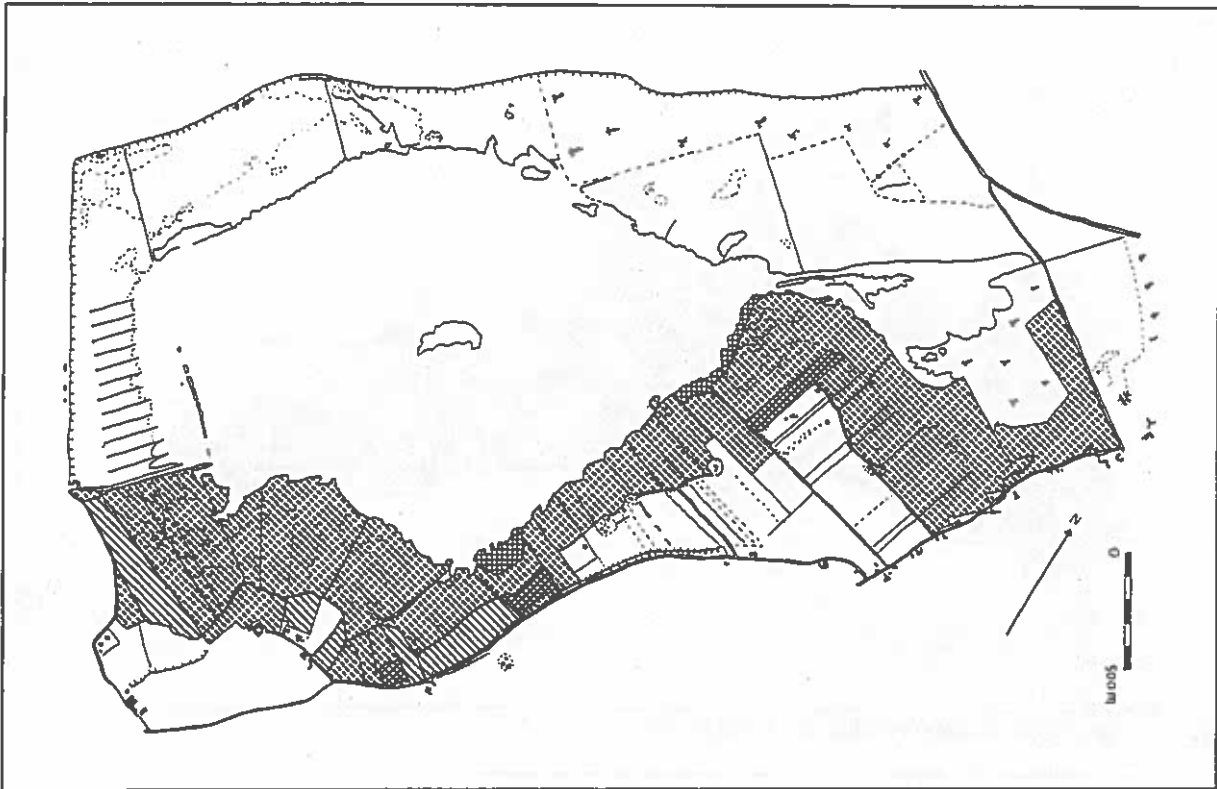

Fig. V Arealudnyttelse i randområderne omkring Arup Vejle, 1996.

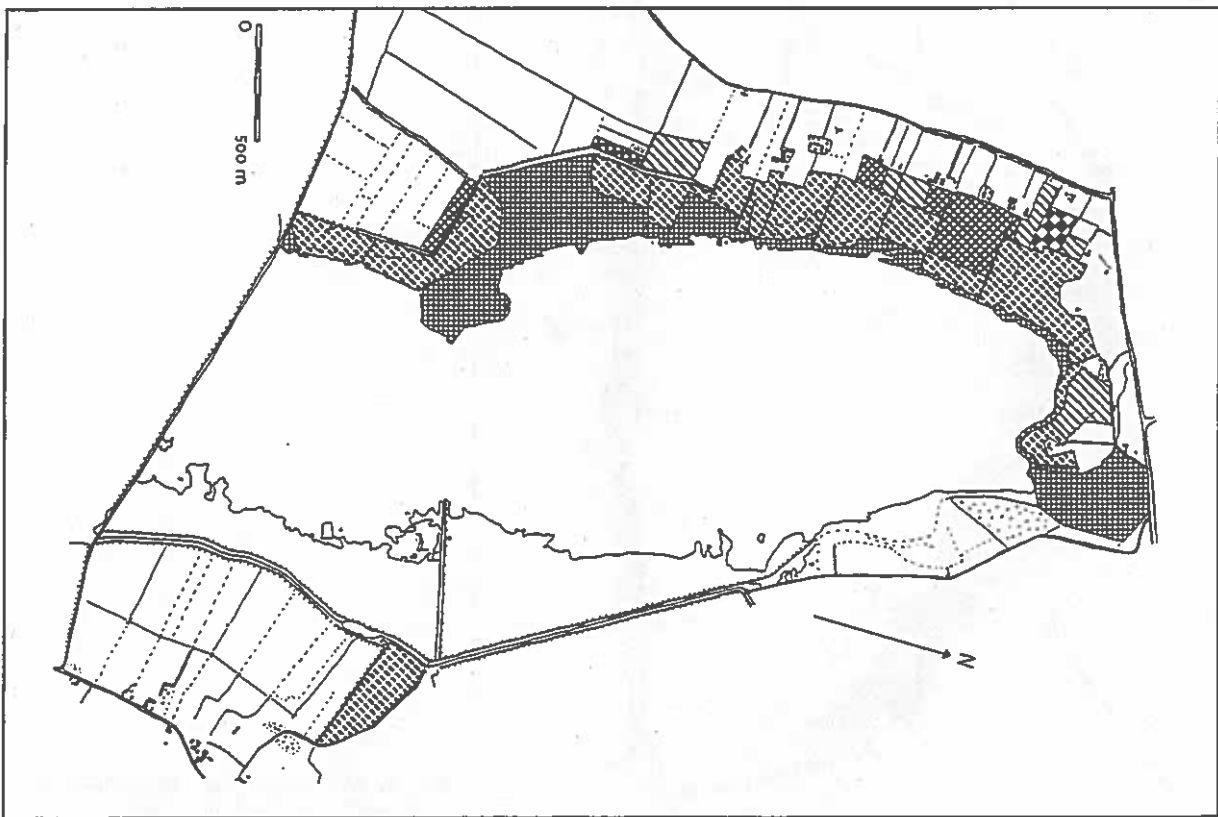

Fig W Arealudnyttelse i randområderne omkring Østerild Fjord, 1996.

Fig. X Arealudnyttelse i randområderne i Læsvig, 1996.

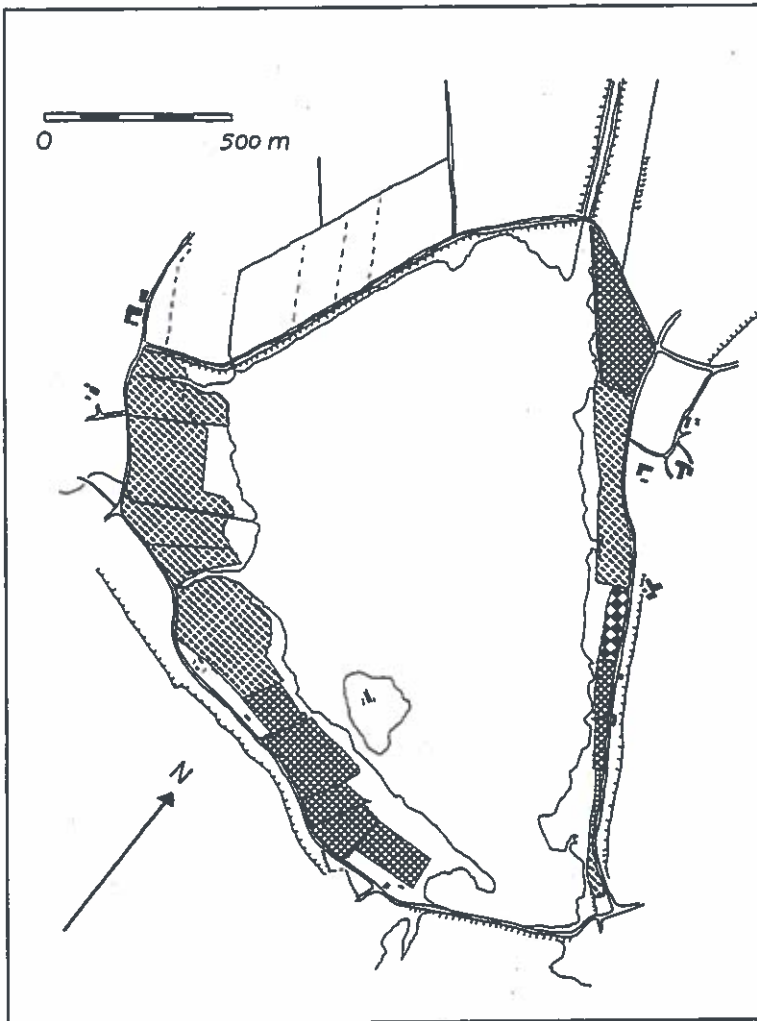

Fig. Y Arealudnyttelse i randområderne omkring Lønnerup Fjord, 1996.

PREDATION

Omfanget af predation på Vejlernes ynglefugle er meget svært at kvantificere. Der foregår ingen systematisk overvågning af predatorbestandene, der for størstedelens vedkommende er nataktive pattedyr, og derfor langt mere almindelige end vore få iagttagelser tyder på.

Kun **Ræven** bliver set så ofte, at der er mulighed for at sammenligne bestandsudviklingen fra år til år. I år sås i perioden januar-juli i alt 144 Ræve, fordelt på 82 observationsdage. Det største antal dyr set på én dag var 7, den 22.5. Disse tal siger intet konkret om bestandsstørrelsen, men giver grundlag for sammenligning med tidligere år. Ræven har været registreret konsekvent siden 1985. Tabel C viser en oversigt over antallet observerede dyr i årene 1985-96.

1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
34	91	50	40	87	132	126	166	95	158	140	144

Tabel C Antal observerede Ræve januar-juli 1985-96.

Der har været tale om en stor stigning i perioden, med et gennemgående højt bestandsniveau de seneste år, og årets registreringer ligger på linie med 1995.

Kolonirugende arter som f.eks. Hættemåge er særligt sårbare for predation af pattedyr.

Konkrete tilfælde af rævepredation blev i år iagttaget i starten af april, hvor et dyr sås tømme Grågåsereder for æg i Firkanten, Tømmerby Fjord, og den 21.4, hvor en ræv plyndrede en Knopsvanerede i Han Vejle.

Øvrige pattedyr-predatorer, som blev iagttaget i 1996 er **Mink, Hermelin, Brud, Ilder, Husmår, Grævling og Odder.**

Blandt fugle-predatorer er **Rørhøg, Musvåge, Sølvmåge, Stormmåge og Gråkrage** de vigtigste. Derudover var der i år en ung **Svartbag**, der var syg/skadet, så den ikke kunne flyve, som i starten af juni systematisk tømte alle rederne i Hættemågekolonien i Kogleakssøen. En Svartbag sås også plyndre Grågåsereder i Firkanten, Tømmerby, i starten af april. Og ligesom tidligere år sås i år talrige eksempler på Gråkrage-predation på især Blishønereder. At ikke kun stationære rovfugle, men også overvintre/gennemtrækkere kan udøve et reelt predationstryk på Vejlernes bestande af ynglefugle ses af, at der den 17.5 fandtes rester af ikke færre end 3 **Vandrefalke**-prederede Klyder på Bygholmengen.

YNGLEFUGLE 1996 - Artsgennemgang

I det følgende præsenteres resultaterne af årets optællinger. I visse tilfælde, specielt hvor 1996-resultaterne afviger meget fra de foregående år, eller hvor materialet på anden vis har indbudt til nærmere bearbejdning, er årets tal i tabeller eller figurer sammenlignet med andre år.

For tabeller med bestandsudviklingen for alle årene siden feltstationens start i 1978 henvises til ynglefuglerapporten for 1994 (Kjeldsen 1995).

Optællingerne fulgte i 1996 med nogle få afvigelser (beskrevet i artsteksterne) de samme metoder, som er anvendt i al fald siden 1988 (og for de fleste arters vedkommende også tidligere). Der blev dog i år for visse arter lagt noget større vægt på at registrere ynglesucces end sædvanligt. En detaljeret manual for ynglefugletællingerne er publiceret i ynglefuglerapporten 1990 (Kjeldsen 1992). Heri indgår bl.a. en kronologisk oversigt vedrørende tidspunkter og metoder for kortlægning af alle vigtige ynglefuglearter.

Følgende forkortelser er anvendt i rapporten: LUN=Lund Fjord, HAN=Han Vejle, KOG=Kogleakssøen, BNR=Bygholm Nord Rørskov, L-Ø=Læssø, B-E=Bygholmengen, GLO=Glombak Vejle, SEL=Selbjerg Vejle, HLM=Holmkær, TØM=Tømmerby Fjord, V-A=Vesløs/Arup Vejler, ØST=Østerild Fjord, L-V=Læsvig, HOV=Hovsør Røn, A-H=Arup Holm, LØN=Lønnerup Fjord + Revlsbuske, FJH=Fjordholmene incl. Aggersborg Vildtreservat.

Generelt for kortfigurene over territoriefordeling gælder det, at udfyldt signatur betyder et sikkert territorium, mens ikke-udfyldt signatur betyder et usikkert territorium.

LILLE LAPPEDYKKER *Podiceps ruficollis*

0-? ynglepar.

Der blev i foråret 1996 ikke iagttaget Lille Lappedykker i Vejlerne efter den 13.3, og der er ingen indikationer af yngleaktivitet. Det udelukker dog ikke, at arten har ynglet her, da den fører en særdeles diskret levevis.

TOPPET LAPPEDYKKER *Podiceps cristatus*

109-126 ynglepar.

Østlige Vejler: 58-71 par, Vestlige Vejler: 51-55 par.

Først den 14.3 sås årets første 2 Toppede Lappedykkere i en våge i Selbjerg Vejle. Herefter forløb ankomsten til alle søerne i hurtigt tempo, efterhånden som der blev isfrit.

Bestanden kortlagdes hovedsageligt i dagene 4.5-13.5 ved fjernkortlægning af fugle på vandfladerne. For enkelte vandområder er der gjort supplerende observationer senere på sæsonen, bl.a. i Tømmerby Fjord, hvor et besøg sidst i maj i Hættemågekolonien i Klaringerne afslørede flere ynglefugle end der tidligere var kortlagt.

Ved kortlægningen er både tydelige par og enlige fugle i nærheden af rørbræmmerne regnet som sikre ynglepar (foruden naturligvis fugle som er kortlagt på rede), mens fugle ude midt på vandfladerne er medtaget i bestandsopgørelsen som usikre par.

Tabel 1 viser yngleparrenes fordeling på delområder, sammenlignet med optællinger fra årene siden 1989. Siden dette år har optællingen været gennemført efter samme metode, med en hovedkortlægning ult. april/pri. maj. Der er formentlig alle årene tale om en mindre undervurdering af bestanden, men resultaterne vurderes at være særdeles sammenlignelige.

	LUN	HAN	L-Ø	BNR	SEL	GLO	B-E	TØM	V-A	ØST	LØN	Ialt
1989	29	14	1		20	40	1	6	32	22		165
1990	30	8	1	2	21	38	2	4	50	35	2	193
1991	33	15	3	1	22	29	1	18	53	22	1	198
1992	23	11	2	1	17	23	2	18	40	47	3	187
1993	27	13	1	1	25	20	2	18	33	28	3	171
1994	38	6	2		32	14	2	28	16	18	2	158
1995	24	6		1	26	15	3	35	17	9		136
1996	21	7	1	2	10	23	2	43	6	4	1	120
kuld	3	5		2	2	4	2	4		1		23

Tabel 1 Toppet Lappedykker 1989-96. Bestandsudvikling (middeltal) fordelt på lokaliteter, samt fordeling af kuld 1996.

Årets bestand er den markant laveste i denne årrække, som har været karakteriseret ved en løbende tilbagegang siden et topniveau i 1990-91 på omkring 200 par. Bag tilbagegangen skjuler der sig imidlertid store forskydninger de enkelte delområder imellem. Mest markant er en voldsom tilbagegang i Glombak, Han Vejle, Vesløs/Arup Vejler og i Østerild Fjord, for sidstnævnte to lokaliteter til et ekstremt lavt niveau i år. Fuglene i Arup Vejle har formentlig tilmed opgivet yngleforsøget, da der her ingen fugle iagttoges i perioden mellem 19.5 og 17.7. En modsat tendens har gjort sig gældende i Tømmerby Fjord, hvor årets resultat, 41-44 par, er endnu en stigning i forhold til i fjor. Før 1991 registreredes sjældent over 10 par her. I Lund Fjord og Selbjerg Vejle har bestanden været svingende, uden nogen entydig tendens.

Bestandssvingningerne skyldes formentlig især ustabile økologiske tilstande i Vejlernes søer, hvilket også rast- og fædningsforekomsterne udenfor yngletiden antyder. Endvidere spiller artens forkærlighed for at yngle i tilknytning til Hættemågekolonier en rolle. I Glombak, Han Vejle og Arup Vejle var der tidligere kolonidannelser af Toppede Lappedykkere i nu forsvundne Hættemågekolonier. Rekordbestanden i Lund Fjord i 1994 var ligeledes for størstedelens vedkommende at finde i en Hættemågekoloni. I år fandtes 29.5 i den lille Hættemågekoloni (23-25 par) i Klaringerne, Tømmerby Fjord, 7 reder af Toppet Lappedykker koncentreret på et ganske lille areal. Da der ikke i alle tilfælde har været gennemført besøg i Hættemågekolonier, hvorfor Lappedykkerbestanden er fjernkortlagt med teleskop, er bestandsvurderingen i Hættemågekolonierne ofte behæftet med en del usikkerhed. Der er dog ingen tvivl om den generelle, kraftige bestandstilbagegang.

Første klækkede rede iagttoges den 29.5 i Klaringerne, Tømmerby Fjord, og den 3.6 sås første pull. (i reden) i Vestsøen, Bygholmengen. Der registreredes min. 23 ungfugle i 1996 (tabel 1). Ungeproduktionen bliver ikke fulgt systematisk.

Ikke-ynglende fugle som var til stede i yngletiden samledes i år i Lønnerup Fjord (-hvor højst et enkelt par ynglede). Her lå i maj måned op til 18 fugle i flok, i juni op til 24 og i juli op til 35 fugle.

GRÅSTRUBET LAPPEDYKKER *Podiceps griseigena*

56-63 ynglepar, alle i de Østlige Vejler.

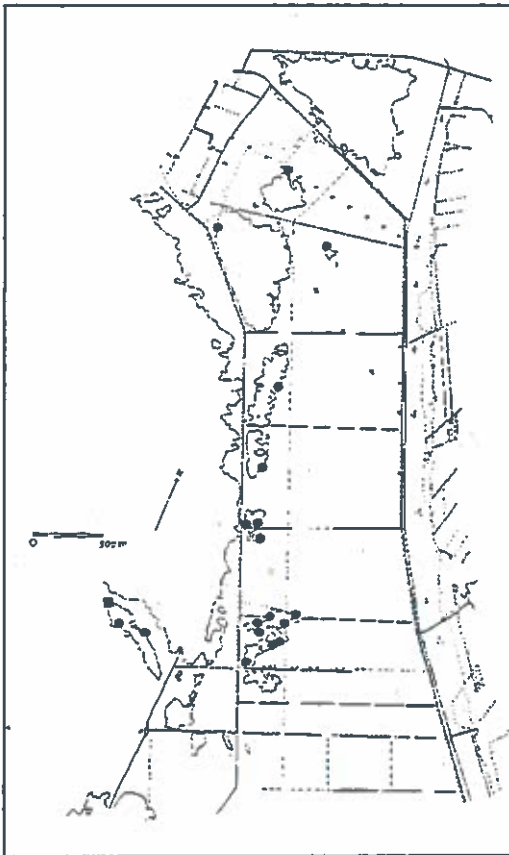

Fig. 1 Gråstrubet Lappedykker 1996. Redefund på rørbræmme gennemgang af prøvefeltet. Cirkler: reder m. æg, firkant: klækket/prederet rede.

Så sent som den 28.3 registreredes årets første fugle i Kogleakssøen og klaringerne i BNR. Herefter ankom flere fugle hurtigt, og 5.4 sås et redebyggende par i Kogleakssøen. Første ungekuld iagttoges den 25.5.

Ved den årlige redeeftersøgning gennemgås den yderste rørbræmme i søer og kanaler i artens kerneområde langs Selbjergdiget (prøvefeltet). Under rørbræmme gennemgangen registreres udelukkende reder, som indeholder eller har indeholdt æg, mens tomme, nybyggede reder ikke medtages. Rørbræmme gennemgangen gennemførtes i 1996 i to omgange. Først blev omtrentligt den sydligste tredjedel af området gennemgået i dagene 23.5-27.5. Da resultatet af denne gennemgang var yderst "magert", med meget få registrerede reder i forhold til det sædvanlige, blev det besluttet at udskyde gennemgangen af resten til senere. Derefter blev gennemgangen gentaget i dagene 2.6-5.6, hvor hele området blev gennemgået. En enkelt sø blev dog ikke gennemgået i år, ligesom den heller ikke blev det i 1995. Det drejer sig om parcellen imellem Krapdiget og Halvkanalen, som i disse år p.g.a. slåning og rørhøst, kombineret med en høj vandstand, let kan fjernkortlægges fra diget. I alt kortlagdes i år i dette område samt i kanalen langs Krapdiget igennem første halvdel af maj 13 par.

I den resterende del af prøvefeltet fandtes kombineret 19 reder (fig. 1), hvoraf 7 var gengangere fra første til anden gennemgang. Redernes indhold var 8x1, 3x2, 5x3 og 2x4 æg, samt 1 rede, som enten var klækket eller prederet. Den gennemsnitlige kuldstørrelse i reder med æg var 2,1. Det er kendt, at Gråstrubet Lappedykker ofte placerer reden tæt på Blishønereder. I 16 ud af 24 reder, hvor afstanden til nærmeste Blishønerede blev noteret, var denne afstand under 3 meter (inkluderer også tomme reder).

Det lave antal reder (sidste år fandtes 58 i samme område) tyder på en meget dårlig ynglesucces. I første halvdel af maj kortlagdes fuglene på Selbjergtakseringen ved flere lejligheder i prøvefeltets søerne. Resultatet af denne kortlægning gav 44-49 par i området (inkl. søen mellem Krapdiget og Halvkanalen). Det maksimale antal fugle registreret i området på én dag er 72 fugle allerede den 9.4. I maj registreredes ikke over 53 fugle på én dag. Det er derfor muligt, at der er ankommet et større antal fugle til yngleområdet, end de senere har forsøgt at gennemføre ynglecycklus.

Den dårlige ynglesucces understregedes af, at der ret tidligt begyndte at optræde Lappedykkere i større flokke; bl.a. 25 i søen mellem Krapdiget og Halvkanalen den 29.5.

Udover prøvefeltet er kortlagt i alt 12-14 par: 9-10 i Kogleakssøen, 1 par i Han Vejle, 0-1 par i en sø øst for Ør. Landkanal, 1 par i Glombak og 1 par i Gravene ved Bygholm.

P.g.a. den ringe ynglesucces i 1996 er der større usikkerhed forbundet med bestandsopgørel-

sen, men tallene tyder på, at der har været tale om noget nær en halvering i forhold til sidste år. Udover en tyndere bestand i kerneområdet manglede der i år fugle i de Vestlige Vejler (normalt er der nogle få par i klaringer og søer omkring Tømmerby Fjord), i Han Vejle og i Selbjerg Vejle.

Bestanden har undergået store svingninger fra år til år, ligesom ynglesucces'en har varieret meget (tabel 2). Bestandssvingningerne påvirkes af såvel vandstanden i rørskoven som af vinterklimaet. Den drastiske bestandsreduktion fra 1995 til 1996 er givetvis især et resultat af den kolde vinter.

Blot 5 forskellige ungekuld blev registreret i 1996; 4 i Kogleakssøen og 1 i BNR. Alle kuldene indeholdt kun en enkelt unge.

	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96
par	14	13	20	35	38	47	72	70	64	52	68	90	88	76	76	63	80	103	60
kuld												21	22	2	8	2	13	29	5

Tabel 2 Gråstrubet Lappedykker 1978-96. Bestandsudvikling (middeltal) samt antal iagttagne kuld i år, hvor disse er noteret konsekvent.

SORTHALSET LAPPEDYKKER *Podiceps nigricollis*

3-5 par i de Østlige Vejler.

Den første Sorthalsede Lappedykker i 1996 var en fugl i Kogleakssøen den 8.4. Men der blev generelt gjort meget få iagttagelser af arten dette forår. Kun i Selbjerg og Glombak Vejler var der fugle til stede i længere perioder. I Selbjerg registreredes arten fra den 22.4 til den 22.5, flest (7) på de første par observationsdage. Fuglene her var tilknyttet Hættemågekolonien i nordenden af søen. Iagttagelserne herfra vurderes som repræsenterende 3-4 ynglepar. I Glombak sås et enkelt par ved flere lejligheder i perioden 16.4-1.5. Dette par regnes som et usikkert par.

Selvom der ikke i år blev iagttaget ungekuld, er det ikke ensbetydende med, at fuglene ikke har haft ynglesucces. Erfaringer fra tidligere år godtgør, at det ofte er tilfældigheder, som afgør, om man får set resultaterne af yngleforsøgene. Fjern-observationer af Lappedykkere på vandfladerne foregår over store afstande, og der er tale om en art, hvis levevis er særdeles diskret.

Den lille bestand holdt sig i år på samme niveau som sidste år og de fleste foregående år. Ynglefuglene er stort set altid fundet i forbindelse med Hættemågekolonier, men arten har haft en forkærlighed for Glombak Vejle, også efter at Hættemågerne er forsvundet derfra.

NORDISK LAPPEDYKKER *Podiceps auritus*

Mulig yngleforekomst.

Nordisk Lappedykker, som ikke med sikkerhed har ynglet i Vejlerne siden 1934, har ved flere lejligheder siden feltstationens start i 1978 været til stede i yngletiden, hvilket har givet anledning til spekulationer om, hvorvidt arten af og til yngler her. Et sådant tilfælde sås også i 1996, hvor en ad. fugl i yngledragt blev iagttaget i sydenden af Tømmerby Fjord 8.5 og igen 26.6. I betragtning af observationsafstanden og lappedykkers skjulte levevis, er det ikke udelukket, at der kan have været et par - ofte ses kun den ene fugl fremme hos andre lappedykker-

arter, mens magen ligger skjult på en rede. Den 6.-12.8 sås en juvenil Nordisk Lappedykker i Lønnerup Fjord. Og igen i oktober (13.-24.10) iagttoges en fugl i Tømmerby Fjord.

Ungfuglen i Lønnerup Fjord er ikke nødvendigvis udruget i Vejlerne, men er sandsynligvis fra en nordjysk yngleforekomst. Der har igennem 1990'erne været flere tilfælde af mistænkte ynglefund i Nordjylland.

SKARV *Phalacrocorax carbo*

1266 reder på Melsig, Vestlige Vejler.

Bestanden af Skarver i Vejlerne er vokset eksplosivt siden etableringen i 1991, på trods af gentagne menneskelige ødelæggelser af kolonien (tabel 3).

1991	1992	1993	1994	1995*)	1996
8	77	228	1009	885	1266

Tabel 3 Skarv 1991-96, bestandsudvikling på øen Melsig i Arup Vejle.

*) I 1995 ynglede ca. 15 af parrene i en granplantage i Læsvig v. Østerild.

En stor del af oplysningerne fra årets ynglesæson stammer fra Poul Hald Mortensen, som af lagde yngleøen Melsig adskillige besøg i forbindelse med en fødeundersøgelse.

Sæsonen startede 11.3, hvor de første 6 fugle sås siddende på Melsig. Herefter indfandt flere fugle sig hurtigt i kolonien. Ved besøg den 2.4 vurderedes, at 200 par havde bygget rede, og der fandtes i 8 reder et enkelt æg. 30.4 var antallet af reder steget til 610. Den 22.5 taltes det maksimale antal reder, 1266. Heraf var 56 reder tomme; i resten var der æg eller unger (fra nyklækkede til 2-3 uger gamle). Ved næste besøg, den 22.6, taltes rederne ikke. Der var på dette tidspunkt æg i ca./min. 25-30 reder, enkelte unger var nyklækkede, men flest var næsten flyvefærdige. Det vurderes, at der var en god ynglesucces i 1996.

Der blev i år ikke konstateret ødelæggelse af Skarvkolonien, hvilket ellers har været tilfældet alle årene siden etableringen i 1991 (måske med undtagelse af 1993). Destruktionen er dog foregået så tidligt på sæsonen, at det i al fald siden 1993 er lykkedes fuglene at gennemføre ynglecycklus og producere flyvefærdige unger alligevel.

Skarvernes tilstedeværelse på Melsig har en stor effekt på øens øvrige ynglefugle. Hættemågen, der igennem mange år har haft sin vigtigste koloni i Vejlerne på denne ø, var i år trængt sammen til en lille koloni på 389 par på SW-spidsen af øen, og kolonien fik ikke en eneste unge på vingerne. Ligesom de senere år havde også Fjordterneerne dårlig eller ingen ynglesucces på Melsig. En af øens sjældne ynglefugle, Pibeanden, som formentlig siden 1960'erne har ynglet her, er ikke konstateret siden Skarvernes etablering på Melsig, og bestanden af andefugle i det hele taget må formodes at være gået stærkt tilbage, da både dyk- og svømmeænder ofte placerer rederne inde i Hættemågekolonien. Kun Sølvmågerne ser ud til at kunne modstå Skarvernes "pres" på øen.

RØRDRUM *Botaurus stellaris*

39-59 paukende hanner, heraf
30-43 Østlige Vejler, 9-16 Vestlige Vejler.

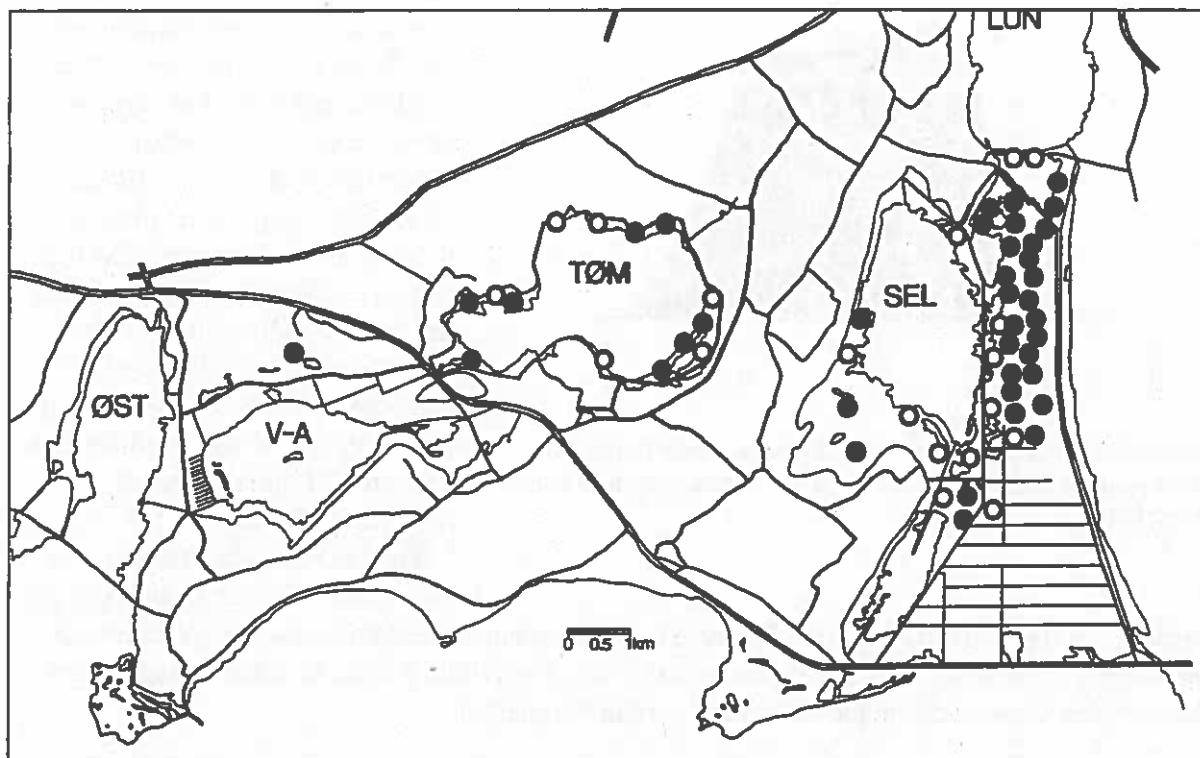

Fig. 2 Rørdrum 1996, fordeling af paukende hanner. Udover de på kortet viste territorier var der et usikkert territorium i Østerild Fjord (hørt én gang), som ikke kunne kortlægges.

Inden paukesæsonen startede, var der 11 dage med iagttagelser af Rørdrum i løbet af januar/februar, af i alt 15 fugle i BNR, Selbjerg Vejle, Han Vejle, Tømmerby Fjord og Lønnerup Fjord. Antallet af vinteriagttagelser var i år større end i de senere år med mildere vejr. Når vandfladerne i en isvinter fryser til, koncentrerer de overvintrende Rørdrummer på steder, hvor de er lettere at registrere, som i enkelte kanaler med isfri forhold. Overvintrende fugle kan både være trækgæster nordfra og Vejlernes egne ynglefugle. Sidstnævnte har dermed mulighed for at være på plads i territorierne så tidligt som muligt, men strategien kan give bagslag, idet der er en forhøjet dødelighed i kolde vintre.

Første paukende Rørdrum hørtes fra Bygholm Nord Rørskov den 25.3, hvilket er meget sent sammenlignet med de senere år. Herefter blev fuglene kortlagt ved enhver lejlighed, hvor forholdene gjorde det muligt med rimelig sikkerhed at stedfæste observationen på kort. Kortlægning af paukende Rørdrummer kan være vanskelig, afhængigt af de topografiske forhold. Metodiske overvejelser ved kortlægning af Rørdrummer er beskrevet indgående i tidligere ynglefuglerapporter, bl.a. 1990-rapporten (Kjeldsen 1992).

Materialet fra feltkortene er behandlet på den måde, at 3 eller flere registreringer af en paukepost indenfor samme begrænsede område er tolket som et stationært territorium, hvorimod 1-2 registreringer blot er medtaget som usikre territorier. Der er endvidere ved vurderingen taget hensyn til, om de paukende hanner fra tætbeliggende territorier er kortlagt samtidigt. Fig. 2 viser placeringen af årets territorier.

Efter den første pauken var hørt tiltog aktiviteten hurtigt; kulminationen fandt sted midt i april, og et højt paukeniveau registreredes indtil efter 1.6. På fig. 3 er vist paukeaktiviteten i

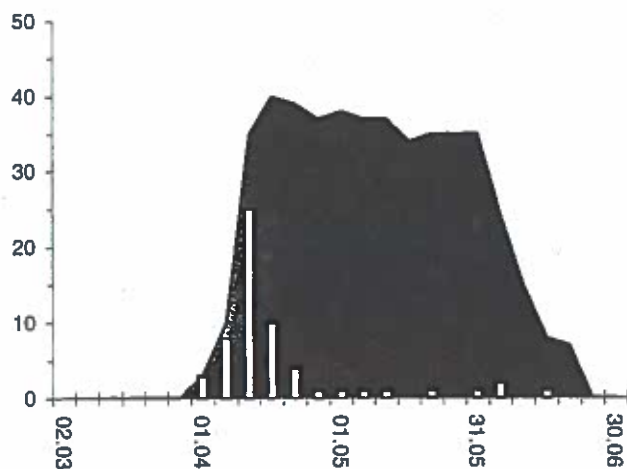

Fig. 3 Rørdrum. Paukeaktivitet totalt 1996 (paukende fugle i hver pentade summeret, se tekst), samt nyregistrerede paukere hver pentade vist særskilt.

løbet af foråret, med nyregistrerede paukere i hver pentade vist særskilt. Figuren viser ikke den faktisk registrerede aktivitet, men summerer for hver pentade antallet af territorier, som ud fra kortlægningerne må antages at have været besat på det pågældende tidspunkt (d.v.s. summen af de faktisk paukende plus de fugle, som er registreret såvel før som efter den pågældende pentade). Maks.-tællingen fandt sted den 8.5 med 25 fugle, heraf 18 paukende (10 i BNR og 5 i Tømmerby Fjord). Sidste pauken blev hørt den 3.7 (ikke kortlagt, fremgår derfor ikke af fig. 3).

Årets bestandsopgørelse er en halvering i forhold til sidste års rekord på 77-106 paukende hanner. Det er ikke første gang, at bestanden udviser så drastiske forandringer fra et år til et andet. Tabel 3 viser bestandsudviklingen ud fra kortlægningsmaterialet, foruden visse andre måder at behandle talmaterialet på.

	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96
Bestand min.	4	3	5	8	14	21	28	24	29	23	23	44	41	41	52	48	42	77	39
Bestand maks.	4	3	5	9	22	32	43	40	41	42	29	62	57	55	78	69	59	106	59
Maks.-tælling	5	3	4	10	9	19	21	17	16	12	13	23	21	21	32	24	22	38	25
Sum af lok-maks.	3	4	5	15	11	24	33	26	26	26	23	38	40	37	46	42	37	63	35
Sum af lok-maks. P																36	33	60	33

Tabel 3 Rørdrum. Observationsmateriale 1978-96, præsenteret på forskellige måder.

Bestand min./maks.=intervallet i bestandsopgørelsen ud fra kortlægningerne; maks.-tælling=maksimum talt på én dag i hele området; sum af lok-maks.=maks.-tællingerne for de enkelte lokaliteter summeret, sum af lok-maks. P=maks.-tællingerne af paukende fugle for de enkelte lokaliteter summeret (først muliggjort fra 1993, hvorefter paukende fugle blev opført særskilt i sumskemaet).

Uanset hvordan observationsmaterialet behandles, er der tale om en stor parallelitet imellem de enkelte talsæt. Der er således over hele linien tale om en meget betragtelig tilbagegang fra 1995 til 1996, til et niveau som i 1994.

Tabel 4 viser bestandens fordeling på delområder.

	Kortlagt bestand	Max. pauk. pr. dag
HAN	2-4	2
BNR	23-27	16
B-E	0-1	1
GLO	2-3	2
SEL	3-8	3
TØM	8-14	7
L-V	1	1
ØST	0-1	1
I alt	39-59	33

Tabel 4 Rørdrum 1996. Beståndens fordeling på delområder - den kortlagte bestand og maks.-tælling af paukende fugle.

De 33 fugle, som udgør summén af det maksimale antal paukende fugle fra hver lokalitet, er det absolutte minimumstal, da det anses for usandsynligt, at en han flytter paukepost fra ét delområde til et andet i løbet af sæsonen. Det vurderes dog, at kortlægningsresultatet er det bedste bud på den reelle bestand, da det næppe er sandsynligt, at samtlige hanner på de store lokaliteter Tømmerby Fjord, Selbjerg Vejle og Byholm Nord Rørskov skulle være aktive på én og samme tid. Den faktiske bestandsstørrelse kan ikke fastsættes med sikkerhed, men den er næppe mindre end minimumstallet i bestandsopgørelsen.

De store bestandssvingninger for Vejlernes Rørdrummer hænger først og fremmest sammen med vandstanden i rørskovene, men årets bestandsniveau viser med al ønskelig tydelighed, at også vinterens strenghed har en stor betydning for overlevelsen. At begge faktorer er vigtige, ses af, at bestanden i områder med en høj vandstand i år (BNR, Han Vejle, Tømmerby Fjord) har været ude for en langt mindre tilbagegang end de øvrige rørskovsområder, der var ramt af tørke p.g.a. den ringe nedbør i vinterhalvåret. Tilbagegangen i BNR/Han/Tømmerby var på 28%, mod hele 73% i resten af området. Især i Selbjerg Vejle var tilbagegangen drastisk - fra 23-30 paukende fugle i 1995 (hvor vandstanden i april var ± 4) til 3-8 i år (vandstand ± 33).

Ligesom sidste år fandtes i 1996 en paukepost i Læsvig, udenfor reservatet, i en rørskov af meget begrænset udstrækning. Fuglen paukede i perioden 9.4-1.5. Ligesom andre hanner med perifere paukeposter stoppede aktiviteten her altså ret tidligt (det gælder bl.a. flere fugle i Han Vejle og Selbjerg Vejle), mens der i kerneområderne, især i Byholm Nord Rørskov, paukes livligt hele maj måned igennem.

HVID STORK *Ciconia ciconia*

1 par i Vesløs

Den gamle hun-Stork i Vesløs fik igen i år selskab af en ny han. Fuglene ankom den 12.4 og 17.4. Den nye han-Stork viste sig at være ringmærket; han var en af ungerne fra Vesløs-reden i 1992. Det er anden gang, den gamle hun yngler sammen med en af sine egne unger (første gang var i 1993, med en anden han, udruget i 1988). Parret fik 3 unger på vingerne. Familien blev set sidste gang den 26.8, efter at de igennem det meste af august måned havde fourageret på den nordlige del af Byholmengen.

Vesløs' Storkepar var det ene ud af i alt kun 6 i Danmark i 1996 (oplysninger fra Hans Skov).

SKESTORK *Platalea leucorodia*

1 par i Arup Vejle

For første gang siden 1969 blev der i 1996 gjort yngleforsøg af Skkestork i Vejlerne. Ligesom i 1960'erne var ynglelokaliteten Melsig i Arup Vejle.

Første gang arten registreredes i år var den 23.4, hvor 1 fugl stod i Selbjerg Vejle om morgenen, og om aftenen havde hele 8 fugle indfundet sig på Bygholmengen. Der sås fortsat 8 Skkestorke frem til 26.4, hvorefter antallet svandt til 1 fugl fra 30.4 til 12.5. Alle observationer i denne periode er fra Bygholmengen. Fra 21.5 blev igen gjort iagttagelser af Skkestorke, og 24.5 sås første gang et par stå på kanten af øen Melsig. Den 7.6 sås i alt 7 fugle (3 Arup Vejle og 4 Bygholmengen), men i øvrigt varierede antallet af iagttage fugle meget.

Den 22.6 fandtes så en Skkestorkerede med 4 æg på Melsig, under check af Skarv-kolonien og øens øvrige ynglefugle. Øen blev forladt umiddelbart efter fundet, og det blev iagttaget, at Skkestorkeparret vendte tilbage til reden. Reden kunne ikke iagttages fra land, så dens videre skæbne kendes ikke. Blot kunne det ved et nyt besøg den 23.7 konstateres, at reden var klækket (mange små klækkeskaller i bunden af reden). I dagene op til dette besøg var iagttaget op til 5 Skkestorke i Arup Vejle, oftest stående på kanten af Melsig, men under opholdet på øen kredsede pludseligt 6 fugle over observatørerne. I dagene herefter iagttoges atter kun 5 fugle, men fra den 26.7 optrådte igen 6 fugle i én flok (på Bygholmengen). Fra 3.8 til 28.8 sås ingen fugle i Arup Vejle, men en flok på sædvanligvis 7 adulte fugle holdt til i Glombak og på Bygholmengen. Den 26.8 husede flokken pludseligt 8 fugle, og 27.8 kunne det konstateres, at den ene af de 8 var en ungfugl fra i år. Fra den 28.8 foretog flokken igen et skift af opholdssted, og var nu atter at finde i Arup Vejle. Fra 4.9 til 14.9 var der en pause i observationerne; 14.9 iagttoges familien med den juvenile fugl i Arup Vejle. Herefter sås 15.9-3.10 blot en enkelt fugl, men 6.10-17.10 opholdt 2 fugle sig i Arup Vejle. Disse 2 fugle viste sig at være årsunger, og må altså være fra et andet ungekuld end den enlige ungfugl tidligere på sæsonen. Efter 17.10 sås arten ikke mere i 1996, men det blev til næsten 6 måneder med observationer.

Da der på intet tidspunkt i juli måned iagttoges unger i Arup Vejle, formodes det, at de klækkede unger fra Melsig ikke er blevet flyvefærdige. Ynglefuglesamfundet på denne ø består efterhånden næsten udelukkende af Skarver og Sølvmåger, og det er muligt, at ungerne er blevet dræbt ved Sølvmågepredation. I 1960'erne prederedes rederne på Melsig flere gange, og det formodedes, at det var Sølvmåge, som var predatoren (Kortegaard 1973). Sølvmågepredation er dog ikke noget problem i Holland, hvor de fleste Skkestorkekolonier netop findes i tilknytning til Sølvmåge- og Skarvkolonier (Overdijk *in litt.*)

Ungfuglen, som dukkede op på Bygholmengen i august, er formentlig fra en anden ynglelokalitet, i Nibe Bredning, og variationerne i antallet af Skkestorke i Vejlerne skyldes måske, at fuglene har vekslet noget imellem de to lokaliteter. Hvor de to ungfugle i oktober stammer fra, er ikke kendt, men formentlig fra en dansk ynglelokalitet. Det kan ikke helt udelukkes, at der har ynglet Skkestorke i Vejlerne med succes i 1996, da arten gerne yngler i utilgængelige rørskove. Også i 1960'erne var der enkelte år formodninger om yngel i nogle af de Østlige Vejlers store rørskove, da det kunne konstateres, at der ikke var succesfulde reder på Melsig, men alligevel dukkede der familieflokke op på Bygholmengen i sensommeren.

Det blev foreslået af Kortegaard (*l.c.*), som gennemgik Skkestorkens historie i Vejlerne frem til 1969, at "etableringsbølger" af arten i Danmark hænger sammen med forstyrrelser på de hollandske ynglelokaliteter. Det var også tilfældet i år, hvor en invasionsagtig optræden i hele Nordvesteuropa (hundreder af fugle) fulgte efter, at det tørre vinter/forårsvejr (samt en ny management-politik gående ud på ikke at indpumpe vand) i et af artens vigtigste yngleområder i Flevoland sænkede vandstanden markant. Dermed var der adgang for predatorer som

f.eks. Ræve i området, fourageringsmulighederne blev forringet; og mange fugle blev "hjemløse" (Skriver 1996, Overdijk *in litt.*). I 1995 yngede 330 par Skestørke i dette område, hvoraf ca. 75% i 1996 fandt andre yngelokaliteter i Holland, og 25% yngede ikke. Min. 1 af fuglene på Bygholmengen i april bar i øvrigt hollandske fodringe; den var mærket i 1993 som redeunge på vadehavssøen Vlieland. (Alle oplysninger fra Holland, inkl. genmelding af den farvemærkede fugl, er fra Overdijk *in litt.*, Werkgroep Lepelaar).

KNOPSVANE *Cygnus olor*

63 ynglepar.

Østlige Vejler: 40 par, Vestlige Vejler: 23 par.

Den første rugende Knopsvane blev iagttaget den 14.4 i Han Vejle. Den 21.4 var en observatør vidne til, at denne rede blev prederet af en Ræv. Første klækkede pull. sås den 30.5.

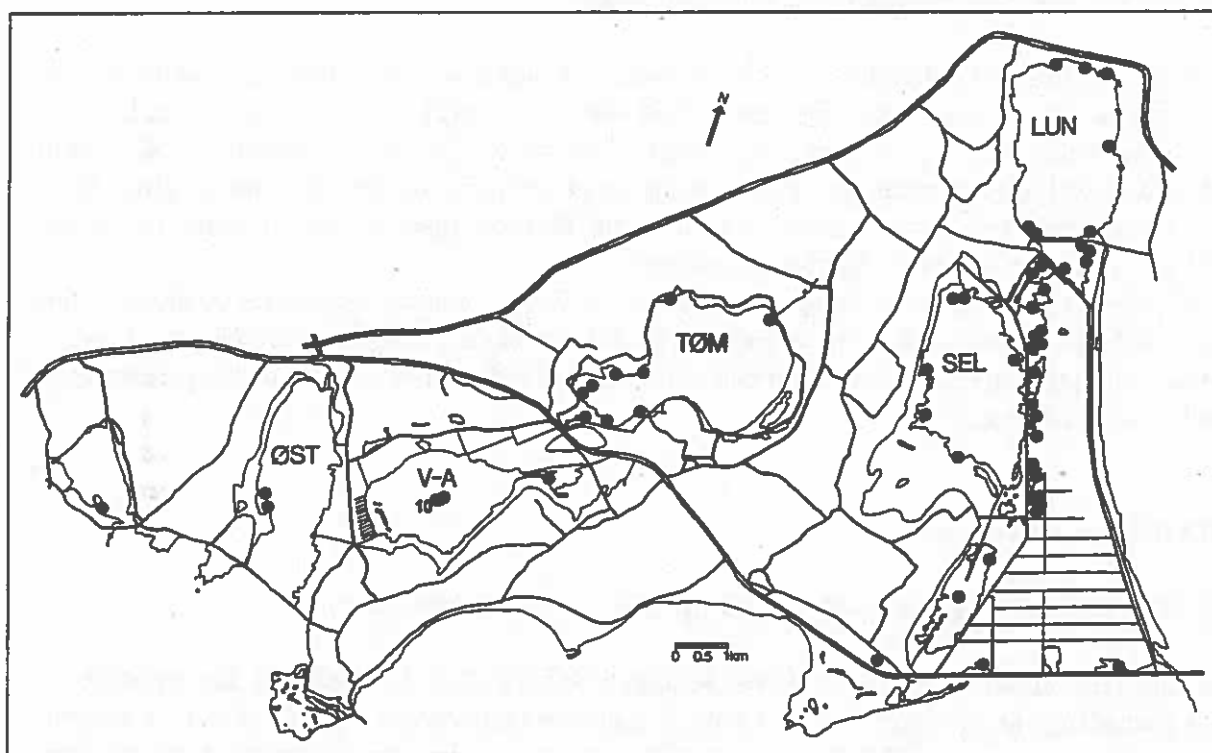

Fig. 4 Knopsvane 1996, fordeling af reder.

Den vigtigste del af overvågningen af Vejlernes Knopsvanebestand er en flytælling i maj, hvor alle reder med rugende fugle kortlægges. Denne kortlægning fandt i år sted den 27.5, og i alt 47 rugende fugle blev plottet på kort. Flytællingen finder dog sjældent samtlige reder, sædvanligvis må der suppleres med enkelte observationer af rugende fugle fra landjorden. Det var også tilfældet i år, hvor der ud over flytællingen kunne kortlægges 16 reder, således at det samlede resultat blev 63 ynglepar (fig. 4).

De 10 reder på Melsig kontrolleredes under besøg på øen den 22.5. De indeholdt 2x2, 2x3, 5x4 og 1x5 æg. Derudover gjordes følgende redefund: 16.5 2x5 æg Østerild Fjord (de to reder på vadefladen nord for Bruuns Hul), 27.5 1x4 og 1x6 æg under rørbræmmegennemgang i Bredvande og under samme aktivitet 4.6 1x7 æg og 5.6 1x3 æg. Den gennemsnitlige kuld stør-

relse i disse 16 reder (som alle må formodes at være fuldlagte) var 4,1 æg.

Samtlige iagttagne kuld er noteret sæsonen igennem. Tabel 5 viser redernes og kuldernes fordeling på delområder.

Lokalitet	Kortlagte reder	Iagttagne kuld	Pull.
Lund Fjord	7	4	12
Han Vejle	4	4	15
BNR/Læssø/Kogleaks	14	6	26+
Byholmengen	6	6	26
Glombak Vejle	3	6	22
Selbjerg Vejle	6	6	19
Tømmerby Fjord	9	3	7+
Vesløs/Arup Vejler	11	5	12
Østerild Fjord	2	3	4
Lønnerup Fjord	1	1	5
I alt	63	44	148+

Tabel 5 Knopsvane 1996. Bestandens fordeling på delområder.

Den gennemsnitlige kuldstørrelse i 41 kuld med kendt størrelse var 3,5 unger (beregnet ud fra første iagttagelse af hvert kuld). De største kuld var på 7 unger, i Han Vejle og Læssø. Der sås, ligesom sidste år, ingen unger af den polske farvevariant. På flere lokaliteter sås flere kuld end antallet af kortlagte reder (i Glombak Vejle og Østerild Fjord). Det sker næsten hvert år, fordi svaneforældrene flytter omkring med ungerne. Der foreligger således en risiko for, at enkelte af kuldene er registreret på flere lokaliteter.

Vejlernes svanebestand har ligget ret stabilt på 60-70 par igennem de seneste 10 år, og isvinteren 1995/96 ser ikke ud til at have påvirket bestanden nævneværdigt (i 1995 69 par). Også andelen af iagttagne kuld i forhold til den kortlagte bestand var høj i år, mens den gennemsnitlige kuldstørrelse var lav.

GRÅGÅS *Anser anser*

894-1043 kortlagte par. 542 reder talt fra fly. Min. 54 ungekuld fundet.

Fra midt i december til midt i januar var der ingen Grågæs til stede i Vejlerne. Det er første gang i adskillige år, at vintervejret har tvunget gæssene helt væk fra området. Fra 15.1 ankom igen fugle, dog ikke over 125 i januar, og i februar taltes maksimalt omkring 250 fugle midt på måneden. Først efter månedsskiftet februar/marts steg antallet for alvor, og der blev talt over 1000 på alle totaltællinger i marts måned.

De første udparrede fugle stod og ventede udenfor rørskoven ved Skårup den 23.2. Kort tid herefter sås de første par på rekognoscering over rørskoven i BNR. Den 25.3 fandtes første vidnesbyrd om, at æglægningen var i gang, i form af et prederet æg på Selbjergdiget. Den 8.4 iagttoges, at flere par Grågæs, som havde bygget rede i det åbne, rørhøstede område i Firkan-ten, Tømmerby Fjord, fik tømt deres reder af en Ræv og en Svartbag. Først den 3.5 sås de første kuld gæslinger, på Kogleaksengen.

Kortlægningen af bestanden foregik i perioden 3.3-29.3. Resultatet af kortlægningen blev 894-1043 par, idet minimumstallet er fra den største enkelttælling (en totaltælling 26.3), hvorimod maksimumstallet består af summen af de største tal for de enkelte delområder. Der er mange usikkerhedsmomenter i denne form for kortlægning, især at parrene kun kan kort-

lægges uden for rørbræmmerne. Når først de er forsvundet ind i rørene, kan de ikke ses. Dette burde dog være lettere i sene forår som i år, hvor ynglefuglene opholdes udenfor rørskoven til den er isfri. Det er desuden en noget subjektiv vurdering, om udparrede fugle i mere eller mindre løse flokke virkelig er ynglepar (eller om de er fugle fra nordligere bestande på gennemtræk). Disse metodiske problemer er mere udførligt beskrevet i 1990-ynglefuglerapporten (Kjeldsen 1992). Der er altså grund til at betragte de fremkomne tal med nogen forsigtighed.

I 1995 optaltes Grågåserederne for første gang fra fly, under Knopsvane-kortlægningen i maj (efter af rederne i 1994 blev fotograferet fra fly i forbindelse med et specialeprojekt). Det var uden større problemer at tælle rederne, men da langt de fleste reder på dette tidspunkt var klækkede og forladte, kan det ikke udelukkes, at der har været medtalt reder, som ikke har været i brug samme år. Derfor gennemførtes i 1996 en ekstra flyvning, på det tidspunkt hvor det måtte formodes, at den størst mulige del af bestanden var i gang med rugningen. Flytællingen fandt sted den 24.4, og i alt 542 reder med en rugende fugl på kunne tælles.

En anden form for bestandsovervågning er kuld-registreringen, som foregår fra første iagttagelser af ungekuld og indtil de i praksis er umulige at skelne fra de voksne fugle. For hvert delområde anvendes det største antal kuld, der er registreret på én dag, da det ikke er muligt at adskille gengangere fra "nye" kuld i materialet.

Tabel 6 sammenstiller resultaterne af de forskellige former for overvågning, opdelt på delområder, og sammenlignet med de foregående to år. Bemærk, at flytællingen ikke er helt sammenlignelig, idet den i 1994 foregik ved fotografering, i 1995 under Knopsvane-tællingen i maj, og i 1996 blev der som nævnt gennemført en særlig flytælling specielt efter gåsereder.

	1994			1995			1996		
	Kort	Fly	Kuld	Kort	Fly	Kuld	Kort	Fly	Kuld
LUN	96	6	10	90	6	7	86	2	9
HAN	12	9	0	0	9	0	4	0	0
KOG	20	0	23	1	0	17	10	0	9
BNR	88	345	2	210	247	1	86	360	0
B-E	60	23	69	35	44	111	157	43	21
GLO	64	46	2	91	41	14	91	9	1
SEL	74	89	3	136	120	9	133	52	2
TØM	222	185	30	188	233	52	253	68	2
V-A	83	28	35	33	28	35	79	5	8
ØST	30	3	0	11	3	0	48	3	0
L-V	78	0	1	76	0	6	84	0	2
I alt	831	734	165	871	731	252	1043	542	54

Tabel 6 Grågås 1994-96. Resultaterne af par-kortlægningen, maksimumstal (Kort), flytællingen af reder (Fly) og kuld-registreringen (Kuld), fordelt på delområder. Data for fly-foto-tællingen i 1994 fra Kristiansen 1996. Tabellen viser ikke enkelte delområder, hvor der er kortlagt par, men aldrig fundet ynglebevis (Holmkær, Lønnerup Fjord), men tallene fra disse lokaliteter er medtaget i sammentællingerne.

Der var i år en meget dårlig overensstemmelse imellem kortlægningen og flytællingen af reder. I BNR taltes langt flere reder end der kortlagdes, mens det modsatte forhold var tilfældet i alle øvrige delområder. I 1994 og særligt i 1995 var overensstemmelsen noget bedre. Det er dog klart efter 3 års forsøg, at der i visse områder konsekvent kortlægges langt flere gåsepar, end der yngler i området (Lund Fjord, Østerild Fjord og Læsvig), og at kortlægningen i det hele taget oftest vil overvurdere bestanden. Overvågningen af bestandsudviklingen bør i fremtiden først og fremmest baseres på flytælling af rederne.

Ud fra kortlægningen alene ville årets bestand være en rekord-notering. Der kan være over-

set adskillige reder under flytællingen, men i al fald viser den, at væsentligt færre par end i 1994/95 skred til yngleforsøg i år. Og endvidere viser materialet, at der i 1996 var tale om en særdeles dårlig ynglesucces - 54 kuld er det laveste antal for hele perioden siden 1978.

Det maksimale antal kuld fandtes i år i perioden 3.6 (Bygholmengen) til 14.6 (Kogleaks-ingen), hvilket er mindst en måned senere end normalt i de senere år. Det er ikke muligt at finde samtlige Grågåsekuld, hvorfor denne overvågning primært må ses som et indextal, som sammenholdt med kortlægningen af par og reder giver et mål for ynglesucces'en. Denne varierer en del fra år til år, og det er tidligere påvist, at det primært skyldes forskelle i vandstanden. Årets registreringer tyder på, at også vinterens beskaffenhed påvirker yngleresultatet, formentlig især fordi fuglenes ynglekondition svækkes i strenge vintre. Der var dog tale om en langt mindre tilbagegang i antallet af reder (flytællings-tallet) på lokaliteter med en høj vandstand, sikret af diger (Bygholm Vejle, Han Vejle og Tømmerby Fjord) end i resten af området - 11,6% mod 64,1%.

Grågåsebestanden har i mange år været stigende, og både kortlægningsresultatet og kuldregistreringen er kulmineret de seneste år. Begge registreringsformer har den svaghed, at de ikke giver noget præcist billede af ynglebestandens størrelse, men en fortsættelse i fremtiden af den nye overvågningsmåde, redetælling fra fly (i gæssenes rugetperiode), vil betyde at bestandssvingninger vil kunne registreres med større sikkerhed.

GRAVAND *Tadorna tadorna*

Ingen optælling af ynglebestanden, min. 16 ungekuld registreret.

En Gravande-parring sås i Vestsøen på Bygholmengen den 6.4.

Feltstationen forsøger ikke at kortlægge ynglebestanden af Gravand, idet mange af parrene yngler på utilgængelige steder, som ikke bliver regelmæssigt undersøgt - f.eks. i rævegrave i skrænterne rundt om Hannæs, samt i moserne inde på Hannæs. Enkelte par yngler formentlig også i Vejlernes diger og rørstakke, og flere par findes på Limfjords-lokaliteterne.

Den eneste overvågning, der foregår af områdets ynglende Gravænder, er registrering af ungekuld. De første nyklækkede ællinger sås den 1.6, og sidste gang der sås helt små pull. var den 9.7. Kuldene var fordelt som vist i tabel 7.

FJH	A-B	ØST	LØN
5+	4	6	1

Tabel 7 Gravand 1996. Fordeling af ungekuld. Fjordholmene (FJH) og Aggersborg Vildtreservat (A-B) er her opført hver for sig.

Gravænder slår af og til flere kuld sammen i "børnehaver". I år sås en ungeflok på 19 på Fjordholmene, som er regnet som min. 2 kuld. Ovennævnte tal er derfor minimumstal.

For 15 kuld, hvor antallet af unger kunne fastslås med rimelig sikkerhed (2-14 pull.), var den gennemsnitlige kuldstørrelse 7,3. Disse kuld er noteret over en længere periode, og der har givetvist været frafald i løbet af sæsonen, men de fleste af kuldene er noteret første gang som små.

Der blev set færre ungekuld i 1996 end normalt (gennemsnit 1985-95: 24).

PIBEAND *Anas penelope*

0-3 ynglepar.

I år er kun kortlagt Pibeænder ved tre lejligheder; et par i henholdsvis Glombak og Kogleakssøen den 22.5, samt et par ved Borreholm den 28.5. Sidstnævnte sted bemærkedes også fugle i ynglesæsonen 1995, men ligesom det har været tilfældet i de sidste 4 år fandtes i 1996 ingen ynglebeviser, kun ovennævnte enkelte par, kortlagt på potentielle ynglelokaliteter. Indtil Skarverne i 1991 tog Melsig i Arup Vejle i besiddelse, ynglede der stort set hvert år Pibeænder på denne lokalitet.

KNARAND *Anas strepera*

10-14 ynglepar, heraf 7-8 i Kogleakssøen.

Arten blev kortlagt under ynglefuglekortlægninger og almindelige tællinger i maj og lidt ind i juni. Der blev i år fundet meget få Knarænder på det, der normalt er artens hovedlokalitet i Vejlerne, Bygholmengen. Her kortlagdes sammenlagt kun 1-3 par/♂♂, kombineret efter kortlægningsmetoden, hvor to eller flere iagttagelser samme sted = et sikkert par, enkeltiagttagelser = usikkert par. Til gengæld for Bygholmengens svigten i år, opholdt sig i starten af maj et hidtil uset antal Knarænder i Kogleakssøen. Her fandtes i dagene 1.-7.5 konstant 7-8 par Knarænder. Senere svandt antallet, således at der sidst i maj kun var et enkelt par tilbage. Men konsekvent opgjort efter kortlægningsmetoden regnes med de 7-8 par fra lokaliteten. På samme måde er i resten af området fundet yderligere 2-3 par. Fordelingen fremgår af tabel 8.

LUN	KOG	B-E	SEL	LØN
0-1	7-8	1-3	1	1

Tabel 8 Knarand 1996. Bestandens fordeling på delområder.

Der var i 1996 tale om en lille tilbagegang i forhold til sidste års 11-19 par; men en betydelig omrokering af bestanden. Normalt udgør Bygholmengens andel af antallet af kortlagte Knarandepar omkring $\frac{2}{3}$.

Det er som hos de fleste svømmeænder kun et fåtal kuld der bliver fundet, og en stor del af de kortlagte par gennemfører måske aldrig ynglecycklus. I år sås en flok på 6 ♀-farvede fugle den 8.7 på den nordligste parcel på Bygholmengen, mellem Krap- og Halvkanalen. Denne flok blev ikke med sikkerhed bestemt til ungfugle, men det har formentlig drejet sig om et ungekuld.

KRIKAND *Anas crecca*

0-? ynglepar.

Der var Krikænder til stede i Vejlerne igennem yngletiden, men ingen sås under omstændigheder, som kunne indikere yngleaktivitet. Krikanden yngler næppe årligt i Vejlerne.

GRÅAND *Anas platyrhynchos*

Index: 165 ♂♂, 35 kuld iagttaget.

Der foretages ikke nogen optælling af Vejlernes samlede Gråande-bestand, da det skønnes urealistisk at kortlægge samtlige par (hvoraf mange ligger skjult i utilgængelige kanaler og vige). I stedet beregnes et indextal til belysning af årlige svingninger. Derudover noteres naturligvis alle iagttagne kuld.

Alle Gråander kortlagdes i år i perioden 27.4-16.5 på linietakseringer, totaltællinger og ynglefugletællinger. Maksimumstallet af hanner fra hvert delområde er derefter summeret til et indextal - i år 165. Sæsonen var i år forsinket i forhold til det normale; kortlægningen foregår sædvanligvis i sidste halvdel af april. Til trods for udsættelsen af kortlægningsperioden i år lå der stadig på de første kortlægninger indtil nogle dage ind i maj flokke af trækkende fugle. Kun flokke med under 5 hanner er medtaget ved behandlingen af materialet.

Det første kuld små ællinger blev iagttaget den 3.6, og sidste kuld med små ællinger sås den 30.7. I alt fandtes mindst 35 forskellige kuld. Resultaterne af årets registreringer vises i tabel 8, fordelt på delområder.

	LUN	HAN	KOG	BNR	B-E	FJH	HLM	GLO	SEL	TØM	V-A	ØST	A-H	LØN	L-V
♂♂	6	3	8	4	31	25	1	6	10	8	16	17	4	19	7
kuld	1	8	4		2						3	4		7	6

Tabel 8 Gråand 1996. Fordeling af index-♂♂ og kuld.

Den gennemsnitlige kuldstørrelse i 30 ungekuld med kendt størrelse blev 6,8 (største kuld 15).

Desuden blev i perioden 17.5-22.6 fundet i alt 5 reder, heraf 2 på Melsig og 2 på Borreholm. Rederne indeholdt 1-10 æg.

Både index-tallene og kuld-tallene viser store svingninger fra år til år. Tabel 9 viser resultaterne siden 1988. Indtil 1988 har været anvendt forskellige metoder ved kortlægning af Gråander, men tallene 1988-96 er sammenlignelige.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
index	155	259	258	179	198	180	114	192	165
kuld	19	31	19	33	42	25	17	22	35

Tabel 9 Gråand 1988-96. Indextal ♂♂ samt kuldregistrering.

Årets overvågningsresultater viste et ret lavt tal for ♂-index'et, mens der fandtes et stort antal kuld. Vandstanden - og dermed predationen fra f.eks. Ræve - har sikkert stor indflydelse på bestandens størrelse og på ynglesucces'en.

SPIDSAND *Anas acuta*

6-8 ynglepar.

6 par Spidsænder bekræftedes efter kortlægningsmetodens kriterier (kortlægningsperiode 1.5-7.6): 2 par på den vestlige del af Bygholmengen, 3 på Fjordholmene (v. Ullerup Langholm) og 1 i Østerild Fjord. Desuden sås 2 par ved blot en enkelt lejlighed, og regnes som usikre: 1 par i Kogleakssøen og 1 par ved Borreholm, Aggersborg Vildtreservat.

Der fandtes ingen sikre ynglebeviser i 1996.

Det er ikke almindeligt, at så stor en andel af de kortlagte par findes på Limfjordslokaliteterne, men disse huser måske de mest velegnede habitater for arten.

ATLINGAND *Anas querquedula*

28-56 ynglepar.

Østlige Vejler: 21-42 par, Vestlige Vejler: 5-12 par, Fjordlokaliteter: 2 par.

Årets første Atlingænder sås den 18.-19.3, hvor op til 5 fugle lå i Østerild Fjord og på Limfjorden ud for Arupdæmningen, på et tidspunkt hvor der kun var åbent vand i nogle få våger. Næste iagttagelse fandt sted den 29.3, og derefter ankom i løbet af april flere fugle, hvoraf de fleste samlede sig i Kogleakssøen, hvor der i dagene 21.-25.4 taltes 17-21 fugle. I maj spredtes Atlingænderne ud på flere lokaliteter. Forårets maksimums-tælling blev 27 fugle på enggennemgangen af Bygholmengen den 17.5.

Arten kortlagdes igennem maj måned, plus enkelte kortlægninger i første halvdel af juni. Som sædvanligt husede Bygholmengen den største del af bestanden. Her sås på enggennemgangen den 17.5 12 par/♂♂. Kombineres registreringerne på Bygholmengen efter kortlægningsmetoden, giver det som resultat 9-17 par; men da denne lokalitet er så uoverskuelig, og det derfor er svært at få bekræftet de enkelte par, er de 12 par fra enggennemgangen regnet som sikre, og bestanden opgøres således til 12-17 par. I resten af området er fulgt den gængse behandling af kortlægningerne, hvor enkeltiagttagelser indikerer usikre par, og flere iagttagelser samme sted regnes som sikre. Undtaget herfra er dog Holmkær, hvor 2 par den 12.5 er regnet som sikre, på trods af manglende bekræftelse, da det er et område som besøges meget sjældent. Bestandens fordeling er vist i tabel 10.

LUN	HAN	KOG	BNR	B-E	GLO	SEL	HLM	TØM	V-A	ØST	LØN	L-V
1-3	0-1	3-7	3-8	12-17	1-3	1-3	2	0-1	1-3	0-3	2-3	2

Tabel 10 Atlingand 1996. Bestandens fordeling på delområder.

Et individ i ynglebestanden overlevede ikke denne sæson; den 28.5 iagttoges en ♂ kolliderede med højspændingsledningerne over Kogleakssøen. Det døde den af.

Der iagttoges ikke med sikkerhed ynglesucces i år, men en flok på 5 fugle i Ør. Landkanal den 8.8 var formentlig et ungekuld, ligesom 8-12 fugle i Han Vejle 30.7-1.8 kan have været 1-2 ungekuld. Senere i august lå op til 20 Atlingænder i Han Vejle.

Årets bestandsopgørelse er lidt lavere end sidste års 40-59 par, og usikkerheden (intervallet i tallene) var noget større i år. Årets forekomst hører alligevel til de største registrerede.

Forekomsterne af Atlingænder i Vejlerne er generelt positivt relateret til vandstanden. Det er derfor uforklarligt, at bestanden i de Vestlige Vejler er steget fra sidste års 3-6 par (der var meget mere tørt i de Vestlige Vejler i år end i 1995), mens der var væsentligt færre par på Bygholmengen (sidste år 20-27 par), som begge år har haft en høj vandstand.

SKEAND *Anas clypeata*

34-51 ynglepar.

Østlige Vejler: 27-38 par, Vestlige Vejler: 6-12 par, Fjordlokaliteter: 1-2 par.

De første Skeænder dukkede op den 25.3, og forårets maksimum taltes den 22.4 (51), bortset fra 89 på gennemgangen af Bygholmengen den 9.6.

Kortlægningen foregik i maj måned (samt enkelte fugle nogle få dage ind i juni). Enkelt-iagttagelser af par og hanner er tolket som usikre par, dobbelt- (eller flere) registreringer som sikre. Undtaget fra reglen er et par nordøst for Tømmerby Fjord og et par på Holmkær, der er regnet som sikre, selvom de kun er registreret en enkelt gang, på grund af disse steders utilgængelighed. Bestandsopgørelsen fremkommet på denne måde er fordelt som vist i tabel 11.

KOG	BNR	B-E	GLO	SEL	FJH	HLM	TØM	V-A	ØST	LØN	L-V
5-6	1	20-28	1	0-1	0-1	1	1	1-4	3-5	0-1	1

Tabel 11 Skeand 1996. Bestandens fordeling på delområder.

Der fandtes ingen ynglebeviser i 1996.

En bestand på < 50 par er under gennemsnittet for perioden siden 1978, men niveauet har ligget i dette leje de senere år (27-52 par sidste år). Fordelingen af parrene var meget lig den sædvanlige, med hovedvægten på lokaliteterne Bygholmengen og Kogleakssøen. Der var dog i forhold til i 1995, ligesom for Atlingandens vedkommende, lidt flere par i de Vestlige Vejler.

TAFFELAND *Aythya ferina*

25-42 ynglepar. 1 redefund. 1 kuld iagttaget.

Taffelanden blev kortlagt på samtlige tællinger i sidste halvdel af april samt hele maj måned. Kun tydeligt udparrede fugle er medtaget, og gentagne registreringer af et par samme sted er regnet som et sikkert ynglepar, mens enkeltregistreringer blot er regnet som usikre par. Resultaterne af årets kortlægninger er præsenteret i tabel 12.

HAN	KOG	BNR	B-E	GLO	SEL	TØM	V-A	ØST	LØN
2-3	6-9	1-2	8-9	3-6	1	2-5	2-3	0-2	0-2

Tabel 12 Taffeland 1996. Fordeling af bestanden.

Et enkelt redefund blev gjort; den 27.5, hvor en rede i en af søerne i Bredvande, BNR, indeholdt 5 æg.

Der blev i år kun iagttaget et enkelt kuld, den 1.8, hvor 5 ¼-store unger sås i Glombak Vejle.

Årets bestand var noget højere end de sidste par års ca. 15-35 par, hvorimod antallet af kuld var det laveste nogensinde lavt (tabel 13).

	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96
par	21	35	38	47	34	40	32	35	36	21	30	34	56	39	46	17	25	27	37
kuld	<10	20	7	21	4	7	11	14	15	9	15	15	10	7	11	2	3	9	1

Tabel 13 Taffeland 1978-96. Bestandsudvikling (middeltal) samt iagttagne ungekuld.

TROLDAND *Aythya fuligula*

85-131 ynglepar. 23 kuld registreret.

Troldænderne er kortlagt og materialet behandlet på samme måde som hos Taffeland, blot er kortlægningsperioden for Troldandens vedkommende indskrænket til maj måned.

Kortlægning af Troldænder byder på problemer, fordi mange fugle opholder sig i Vejlerne igennem yngletiden, og det kan være svært at udskille tydeligt udparrede par i flokkene. Disse kortlægninger er således udtryk for en subjektiv vurdering hos den enkelte observatør. Særligt i Arup Vejle, som huser den største del af bestanden, kan det være svært at afgøre hvorvidt fuglene er udparrede eller ej - specielt fordi kortlægningen på denne lokalitet foregår over betydelige afstande. Resultaterne af årets kortlægninger fremgår af tabel 14.

	LUN	HAN	BNR	B-E	GLO	TØM	V-A	ØST	LØN	L-V
Par	1	2	0-1	14-25	0-2	1-2	48-59	3-11	9-14	7-14
Kuld				2			5	2	7	7

Tabel 14 Troldand 1996. Bestandens fordeling (tallet for Læsvig (L-V) er korrigeret p.g.a. flere iagttagne kuld end kortlagte par).

Der gjordes 3 redefund den 22.6 på Melsig, Arup Vejle, med 7, 11 og 12 æg. Desuden fandtes 4 prederede reder, sandsynligvis af denne art, og 3 hunner skræmtes op, uden at reden fandtes. Tidligere, hvor Hættemågekolonier dækkede store dele af Melsig, forlod Troldandehunnerne som oftest rederne inden observatørerne nåede frem, men i de senere år, hvor Troldænderne ikke længere kan finde redemuligheder i ly af Hættemågekolonier, trykker hunnerne på reden til de bliver skræmt op.

Kuld registreredes fra den 9.7, et kuld ¼-store ællinger på den nordlige del af Bygholmen. Sidste gang der sås helt små pull. var den 28.7. Kortlægningsresultatet var lidt højere end sidste års 75-109, og der sås også lidt flere kuld (tabel 15). Vejlerne er en af landets betydeligste lokaliteter for ynglende Troldænder, og der har generelt været tale om en stor bestandsfremgang siden 1978.

	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96
par	41	44	52	60	56	89	72	144	79	55	73	94	144	82	132	68	143	93	111
kuld	+	4+	1+	14	4+	14	33	12+	30	21	26	23	12	30	54	6	4	20	23

Tabel 15 Troldand 1978-96. Bestandsudvikling (middeltal) samt iagttagne ungekuld.

TOPPET SKALLESLUGER *Mergus serrator*

1 ungekuld iagttaget

Ingen Skalleslugerkuld iagttoges i Vejlerne i 1994 og 1995, men i år sås den 6.8 et kuld på 3 små ællinger i Østerild Fjord. Desuden skræmtes 22.6 en ♀ op, formentlig fra rede, på Melsig, Arup Vejle.

Toppet Skallesluger kortlægges ikke som de øvrige ynglende dykandearter, da det vurderes, at en stor andel af de tilstedeværende fugle er ikke-ynglende individer.

Der er tidligere siden 1978 fundet op til 10 ungekuld i Vejlerne og op til 8 på Limfjordslokaliteterne. I 1960'erne vurderedes ynglebestanden til 75-100 par (op til 59 redefund på en

sæson), men heller ikke dengang blev der iagttaget mange ungekuld. Der er således grund til tro, at der stadig kan være en bestand af væsentlig størrelse i Vejlerområdet; feltstationens iagttagelser af ungekuld er blot for tilfældige til at kunne anvendes som overvågning af bestanden.

RØRHØG *Circus aeruginosus*

18-26 ynglepar.

Østlige Vejler: 10-15 par, Vestlige Vejler: 7-8 par.

Årets første Rørhøg sås den 21.3 i Selbjerg Vejle, og flere ankom i dagene derefter. Yngleaktiviteterne gik hurtigt i gang. Den 25.3 iagttoges parringsflugt, og 4.4 sås første gang en fugl, der transporterede redemateriale. Første ungfugle sås 4.7.

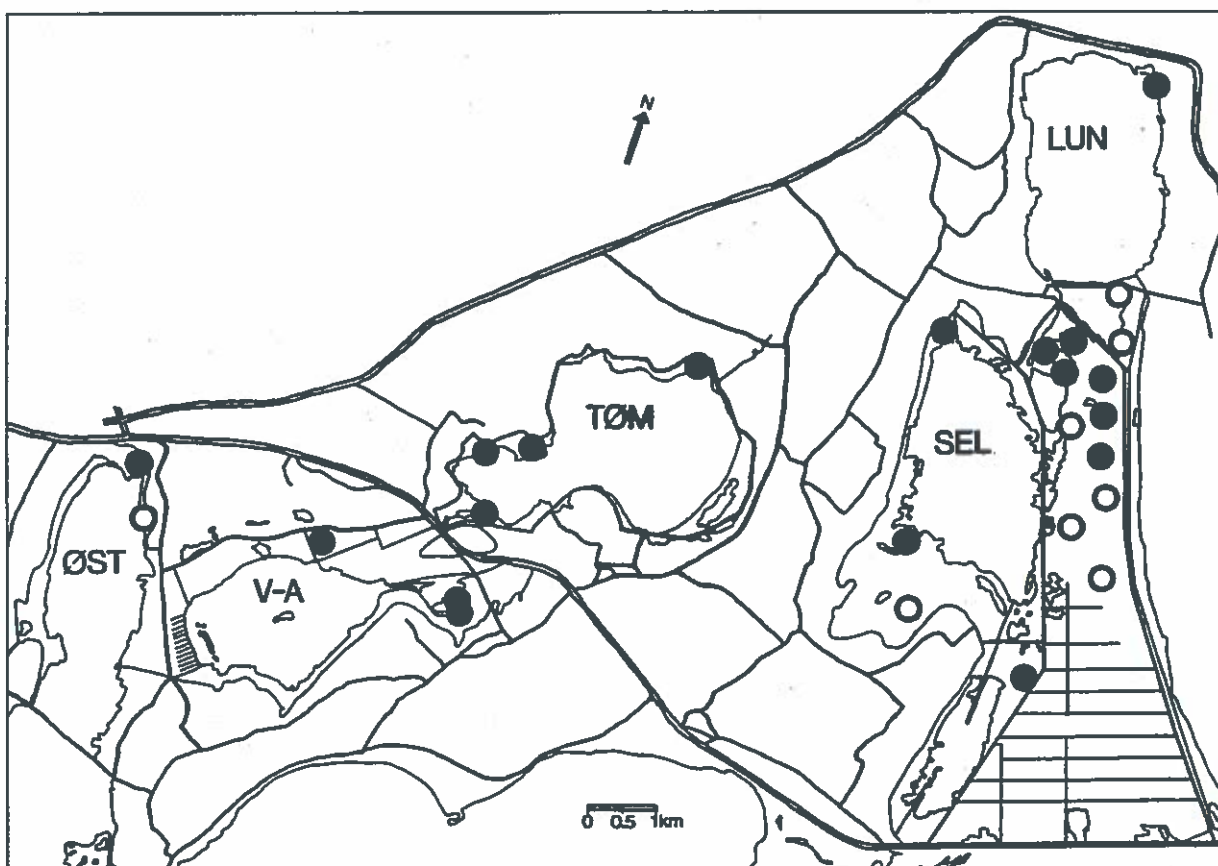

Fig. 5 Rørhøg 1996, territoriefordeling.

Rørhøgene er kortlagt igennem hele sæsonen, fra redebygning til ungefodring. Gentagne registreringer indenfor samme begrænsede område er regnet som sikre par, mens en enkelt registrering er medtaget som et usikkert par. De fleste af de sikre par, i al fald de som ligger i nærheden af de faste optællingspunkter, er registreret ved mange lejligheder (ofte flere end 5). Også enkeltregistreringer af redebyggende par på mere utilgængelige steder kan sagtens repræsentere reelle ynglepar, da det er meget tidskrævende at få helt styr på de forskellige territoriers placering. Erfaringer fra mere intensivt studerede bestande end Vejlerne viser, at sandsynligheden for, at redebyggende par gennemfører ynglecyklus, er meget stor. Maksimumstallet i bestandsopgørelsen er således sandsynligvis tættere på den faktiske bestand end mini-

mumstallet. Det lykkedes dog i år at få bekræftet flere par end sædvanligt (ofte er der en usikkerhed på 75-100% i bestandsopgørelsen).

De kortlagte par i Vesløs Vejle udgør en "trekant", idet der her sås både en adult ♀ og en 3K ♀ ved to redesteder, sammen med ♂'en (der var en 3K-fugl).

Antallet af ynglepar var lidt højere end sidste års 12-23 par. Fordelingen i området var i de fleste områder identisk, blot var der i år flere par i Bygholm Nord Rørskov, mens der i 1995 var flere i Tømmerby Fjord (2-4 par i området ved Klaringerne, hvor ingen fandtes i år). Mange territorier besættes år efter år og må betegnes som traditionelle. At så stor en andel af bestanden yngede i BNR i år skyldes givetvist den meget høje vandstand i dette område.

Normalt kortlægges de udfløjne ungekuld i dagene lige efter at de har forladt reden, hvor de stadig er knyttet til redestedet, men i år fik vi meget dårlig check på ungeproduktionen. Der sås på én dag op til 13 juvenile fugle (den 24.7), og i al fald fik et af parrene i nordenden af BNR et stort kuld på 4 unger på vingerne.

AGERHØNE *Perdix perdix*

Index: 11 ynglepar i randområderne.

Agerhønsene blev kortlagt igennem hele sæsonen, fra de begyndte at optræde territoriehævdende i marts. Både spillende hanner og par er kortlagt, og blot en enkelt registrering er tolket som indicium på et ynglepar.

Overvågningen af Agerhønsbestanden omkring Vejlerne er foregået på samme måde siden 1986. Ikke alle par bliver fundet, men registreringen kan anvendes som et index for bestanden. De foregående 10 års optællinger har svinget mellem 12 og 39 par, færrest efter kolde vintre, og årets ekstremt lave tal bekræfter denne tendens.

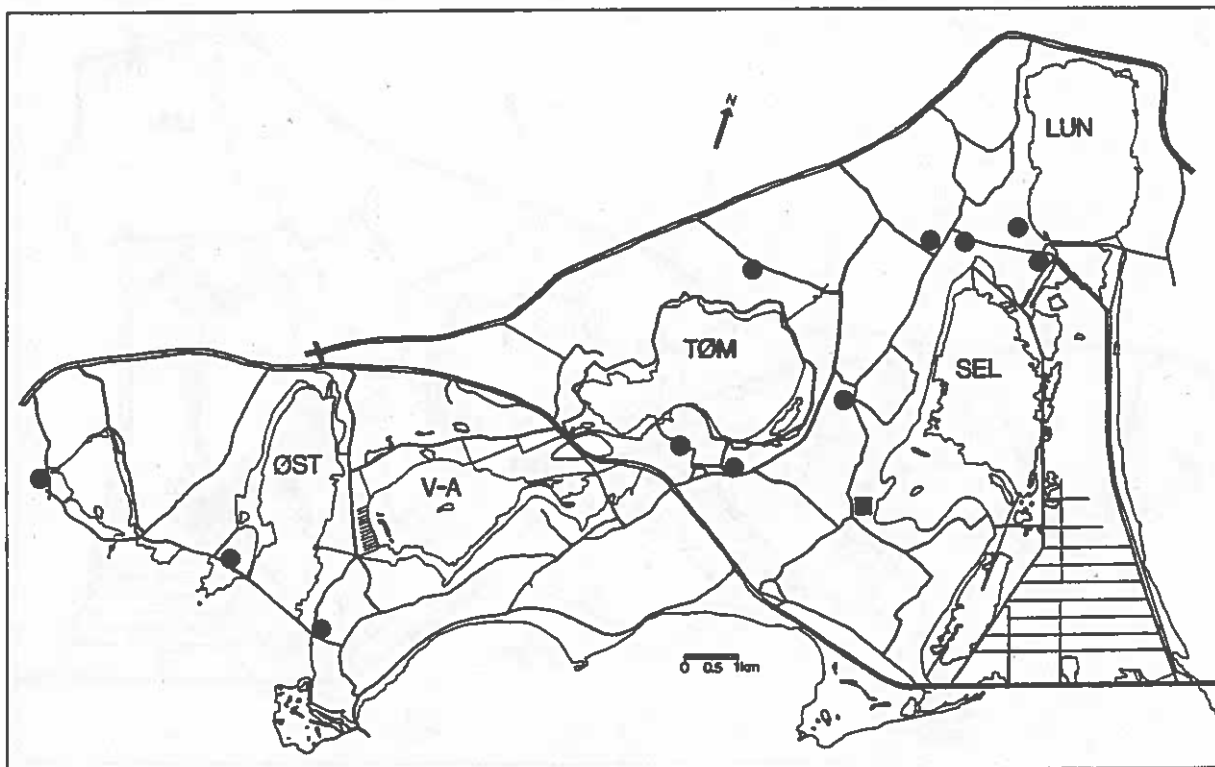

Fig. 6 Territoriefordeling af Agerhøne (●) og Vagtel (■) 1996.

VAGTEL *Coturnix coturnix*

1 fløjtende fugl.

Den 23.-25.7 hørtes en Vagtel fra et lille sumphul på kanten af skrænten ved Skårup By. Det er ganske normalt med blot en enkelt observation, men i 1989, 1992 og 1995 har der været invasioner, med 10-13 fløjtende fugle omkring Vejlerne.

VANDRIKSE *Rallus aquaticus*

153 territorier kortlagt.

Østlige Vejler: 138 territorier. Vestlige Vejler: 15 territorier.

Der var 5 iagttagelser af overvintrende Vandrikser i januar, men den hårde vinter decimerede antallet, og i februar var der kun en enkelt iagttagelse, og ligeledes i marts blot én.

Første gang, der hørtes en territoriehævdende (gyppende) Vandrikse var den 8.4. Den sidste gyppende fugl hørtes den 26.6.

Arten blev kortlagt ved enhver given lejlighed, dvs. at ikke bare territoriehævdende fugle, men alle former for lydytringer blev registreret og plottet på kort. Der blev dog ved kortlægningen skelnet mellem gyppende fugle og "andre lyde" (prut, vrinsk, grisehyl etc.), men ved bearbejdningen er samtlige registreringer regnet som indikation på et territorium. Fordelingen i år var ca. 60% gyppende, 40% "andre lyde". Tidligere år har op til 90% af samtlige registreringer været som gyppende fugle. Der var ingen egentlige toppe i registreringen i år; største dage var 8.6 og 11.6 med blot 15 og 14 fugle.

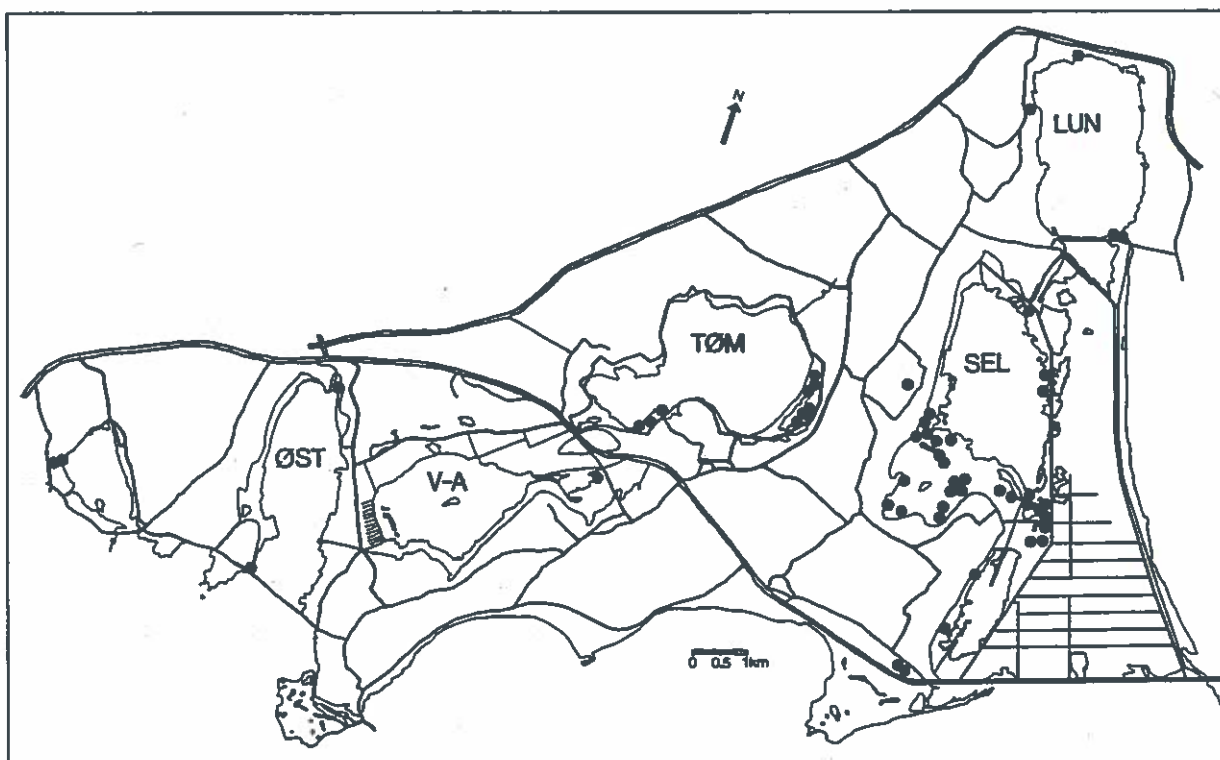

Fig. 7 Vandrikse 1996, territoriefordeling udenfor Bygholm og Han Vejler.

Kortlægning af Vandriksebestanden registrerer ikke samtlige par i området, da arten lever skjult i rørskovene, og den reelt eneste måde at registrere tilstedeværelse af et par er ved hjælp af høresansen. Registreringen vanskeliggøres af, at ikke alle fuglene siger noget hele tiden, og af at Vandriksens stemmer ikke kan høres over større afstande. Fugle i de centrale dele af de største rørskove har vi ingen mulighed for at opdage. Bestandsopgørelsen må således kun opfattes som index-tal.

Vandriksebestanden i Vejlerne toppede i 1989-92 med 250-490 registrerede territorier, efter i det meste af 1980'erne at have ligget nogenlunde stabilt på omkring 100. Herefter har der været årlige, store svingninger, og årets resultat var mere end en halvering i forhold til 1995 (390 territorier). En næsten tilsvarende decimering i bestanden fra et år til et andet sås mellem 1992 og 1993, mens der modsat flere gange har været tale om en flerdobling fra år til år. Vandriksens bestands-svingninger hænger først og fremmest sammen med vandstanden i rørskovene, samtidig med at arten også er følsom overfor kolde vintre. Endvidere har vejrmæssige forhold betydning for kortlægningsresultatet, da det kan være svært at få en ordentlig dækning af de store rørskovsområder p.g.a. mangel på gode, stille lyttenætter. Der var i 1996 perioder med blæsende vejr, men også mange gode lyttenætter, der blev udnyttet til fulde, og det vurderes derfor, at den registrerede tilbagegang i forhold til 1995 er reel. Tilbagegangen var særligt markant i Tømmerby Fjord (fra 94 til 10) og Selbjerg Vejle (fra 115 til 28) - en reduktion til henholdsvis 11% og 24% af 1995-bestanden, mens Bygholm Nord Rørskov opretholdt 70 % af sidste års bestand (118 1995, 83 i år). Disse forskelle hænger givetvist bl.a. sammen med den meget høje vandstand i Bygholm Nord Rørskov i år (men Tømmerby Fjord udviste en stor tilbagegang på trods af en relativt høj vandstand her).

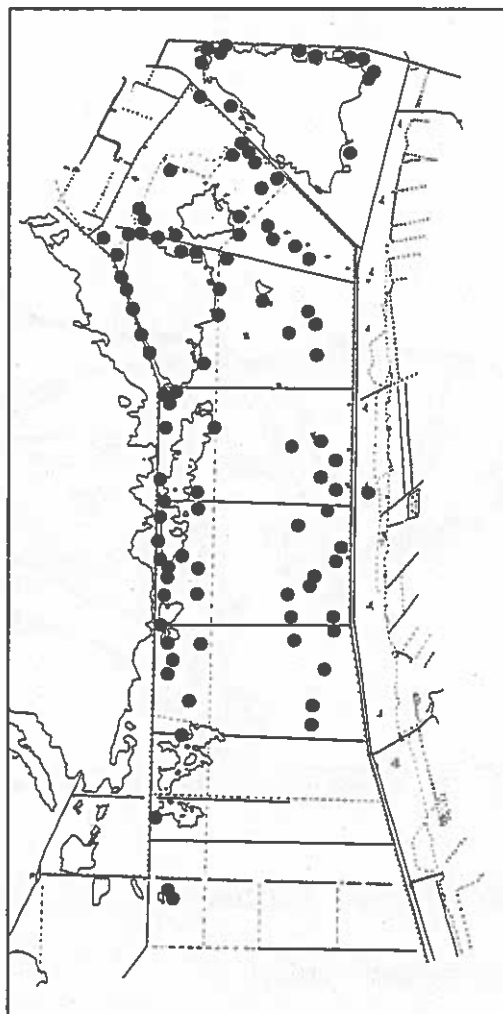

Fig. 8 Vandrikse 1996, territoriefordeling Bygholm og Han Vejler.

PLETTET RØRVAGTEL *Porzana porzana*

30 territorier kortlagt.

Østlige Vejler: 27 territorier. Vestlige Vejler: 3 territorier.

Den 22.4 hørtes årets første 5 Plettede Rørvagtler, i Selbjerg Vejle, Glombak og Bygholm Nord Rørskov.

Demæst dukkede flere fugle op i løbet af maj og første tredjedel af juni, indtil den 11.6, hvor forårets sidste observation fandt sted. Flere gange registreredes 5-6 fugle på én nat, og 8.6 hørtes 7. Efter 11.6 gik der næsten 2 måneder til årets sidste observation, en efternøler, der fløjtede fra Kogleakssøen den 6.8. 18 af de 30 kortlagte territorier hørtes mere end én gang.

Der kan for enkelte af de øvrige territorier være tale om gengangere, som i givet fald skulle have flyttet sig.

En "bestand" på 30 fløjtende fugle er den største registrerede siden 1989. Tidligere (i 1987-88) er registreret op til omkring 80 territorier, men forekomsterne har altid udvist markante svingninger fra år til år. Det formodes, at svingningerne først og fremmest afspejler forskellige klimatiske forhold. Det kan betvivles, hvorvidt en større del af de ankomne Rørvagtler gennemfører ynglecyklus.

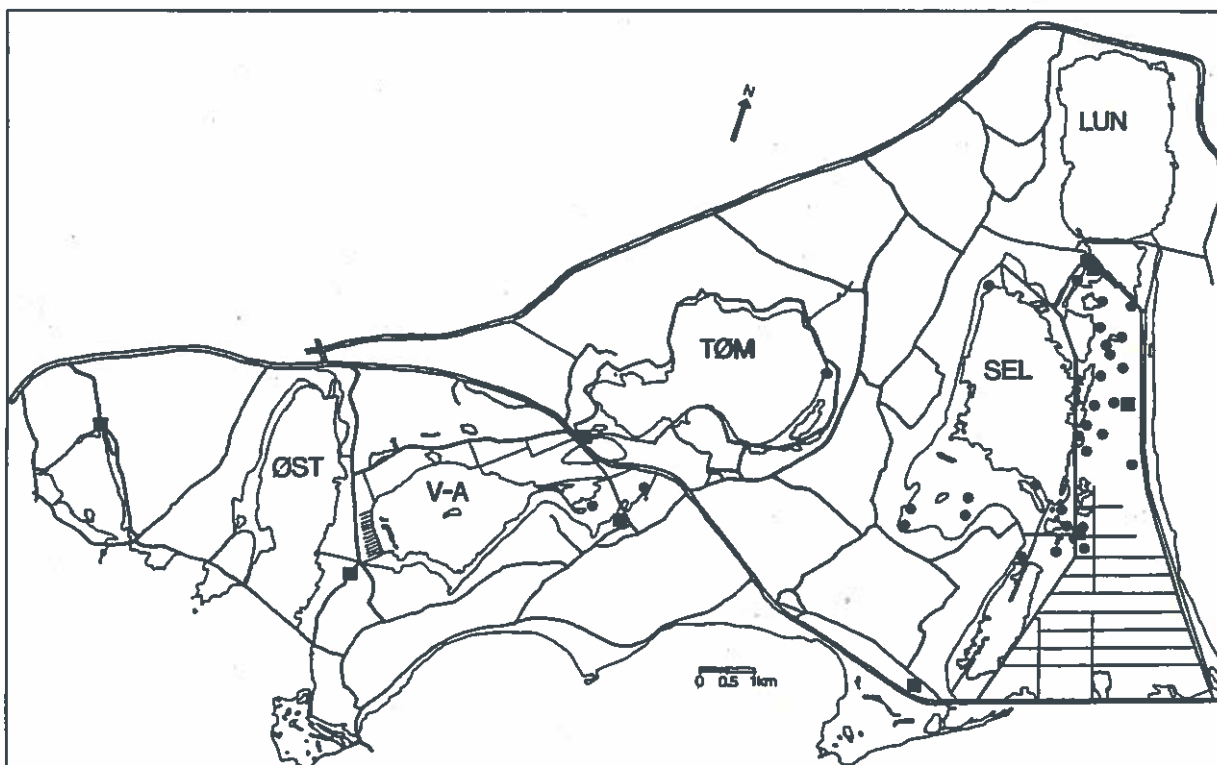

Fig. 9 Territoriefordeling af Plettet Rørvagtel (●) og Grønbenet Rørhøne (■) 1996.

GRØNBENET RØRHØNE *Gallinula chloropus*

9 "territorier" kortlagt.

Vinterens eneste observation af Grønbenede Rørhøns var 10 fugle i en våge i Storåen, Revlsbuske, den 6.2.

I april-juni er enhver iagttagelse af Rørhøns kortlagt, og blot én registrering af én fugl er regnet som et territorium. De fleste iagttagelser drejer sig om hørte fugle.

Rørhønen er temmelig diskret i sin levevis, og det er givetvist kun en mindre andel af de ynglende fugle, vi registrerer. Siden overvågningen startede i 1982 er der årligt registreret 7-35 "territorier", og 1996's meget lave niveau bekræfter, at de meget store udsving fra år til år først og fremmest er relaterede til vinter-temperaturene.

BLISHØNE *Fulica atra*

80 redefund i prøvefelter langs Selbjergdiget.

7.4 sås første gang en Blishøne-parring.

Blishønereder i rørbræmmen registreres i søerne og kanalerne langs Selbjergdiget samtidig med reder af Gråstrubede Lappedykkere. I år fandtes i dagene 23.5-6.6 i alt 80 Blishønereder. Kun reder, som indeholdt eller tydeligvis havde indeholdt æg, er medtalt, mens tomme, nybyggede reder er ignoreret.

Rederne havde ved fundet følgende indhold: 2x1, 1x2, 1x3, 5x4, 7x5, 4x6 og 1x7 æg, samt 1 prederet rede, 18 klækkede/klækkende reder og hele 40 forladte reder med ukendt skæbne (klækket/prederet). Det giver et gennemsnit i reder med æg på 4,4 æg. Det store antal reder, hvis skæbne ikke kendes, skyldes mangelfuld instruktion af observatørerne, som gennemgik dele af området den 4.-5.6.

Rørbræmmegennemgange i dette prøvefelt har fundet sted siden 1984, og der er fundet mellem 42 og 132 reder. Resultaterne er svære at sammenligne, bl.a. fordi der har været en stor spredning i tidspunktet for gennemgangene, og fordi Blishønsens æglægning og rugning er spredt over et meget langt tidsrum (med. marts-ult. juni). I år sås de første kyllinger den 21.5, hvilket er en måned senere end i 1995.

Ikke hele prøvefeltet er gennemgået i år og i 1995, fordi parcellen nord for Krapdiget har været høstet, og det derfor ikke har været nødvendigt at gennemgå den efter Gråstrubet Lappedykker-reder (se denne). Det betyder, at resultaterne fra 1995 (68 redefund) og i år slet ikke kan sammenlignes med tidligere års.

Ved rørbræmmegennemgangen gennemgås kun de yderste meter af rørskoven mod vandfladerne, men en stor del af Blishønsenes reder ligger skjult længere inde i rørene. Hvor store dele af rørskoven som kan udnyttes afhænger af vandstanden - Blishønen bygger i Vejlerne ikke rede på tør grund. Vinterklimaet er en faktor, som også formodes at indvirke på antallet af Blishøns. Der kan imidlertid ikke påvises nogen relation imellem antallet af Blishønereder på rørbræmmegennemgangene og fysisk/klimatiske parametre, og bestandsudviklingen er givetvist underlagt et komplekst samspil af mekanismer. Antallet af reder ved rørbræmmegennemgang alene er altså ikke et realistisk index for bestandssvingninger.

Rørbræmmegennemgangen kan imidlertid tilvejebringe et indtryk af den potentielle tæthed af reder, og ud fra gentagne registreringer af over 100 reder i denne meget begrænsede del af Vejlerne må det formodes, at den samlede Blishønebestand er på over 1000 par.

Udover redefundene på rørbræmmegennemgangen fandtes i år den 9.6 på enggennemgangen af Bygholmengen i alt 3 reder indeholdende 2, 3 og 5 æg.

TRANE *Grus grus*

måske 1 yngleforsøg

Igennem det meste af foråret sås et Tranepar i området nordlige Bygholmeng/BNR/sydlig Selbjerg Vejle. I godt en måned 30.4-5.6 sås som oftest kun en enkelt fugl, og den 5.6 skræmtes en fugl op fra BNR under en rørbræmmegennemgang. Herefter ankom flere fugle til området, og det er uklart, hvad der skete med det par, som formentlig har gjort yngleforsøg i en af de Østlige Vejlers store rørskove. Der har flere gange i de senere år været observationer af et Tranepar igennem yngletiden, som har givet anledning til spekulationer om yngleforsøg.

STRANDSKADE *Haematopus ostralegus*

132-185 ynglepar.

21-37 par i reservatet, 111-184 par i randområderne, heraf 66 Fjordholmene.

9.3 sås de første, og herefter ankom hurtigt flere Strandskader, først til fjordlokaliteterne, og senere på Vejlerne og randområdernes enge og agerjorder. 25.3 sås første spillende fugle på Fjordholmene, 22.4 sås første parring, og 30.4 første rugende fugl. Bestanden blev kortlagt på samtlige tællinger i maj måned.

Strandskaden er en af de få vadefugle, som kortlægges over en længere periode, og derved fås et stort materiale, som behandles efter kortlægningsmetoden (enkeltiagttagelser regnes som usikre, flere iagttagelser samme sted regnes som sikre par, ligesom selvfølgelig redefund eller iagttagelser af rugende fugle). Det største enkeltområde (Fjordholmene) er imidlertid kun blevet kortlagt én gang, og her er resultatet fra den ene gennemgang brugt i bestandsopgørelsen. Gennemgangen fandt sted den 7.5, hvor 65 par kortlagdes, heraf 42 par på Borreholm. Den 13.5 fandtes yderligere et par med en rede, et sted hvor ingen fugle var kortlagt 7.5, så det samlede resultat for Fjordholmene bliver 66 par.

Udover Fjordholmene var de største lokaliteter Bygholmengen med 12-20 par, Vesløs/Arup Vejler med 11-16, par Arup Holm med 9-15 par, Holmkær med 8-13 par, og Østerild Fjord med 5-11 par. Strandskaden er især udbredt på de saltvandsoverskyllede strandenge samt på de mest strandengslignende områder, såsom Bygholmengen. Der findes dog også enkelte par på ferske og pløjemark, f.eks. omkring Tømmerby Fjord, Arup Vejle og i Læsvig. 1996-bestanden af Strandskader var noget lavere end de senere års op til 200 par, men i øvrigt nogenlunde typisk hvad angår fordelingen i området. Der var dog væsentligt flere par på Borreholm i år end sidste år (42 mod 28), mens det omvendte forhold var tilfældet for resten af Fjordholmene (24 i år mod 48 i 1995). I Vejlerområdet fandt tilbagegangen sted på engene i

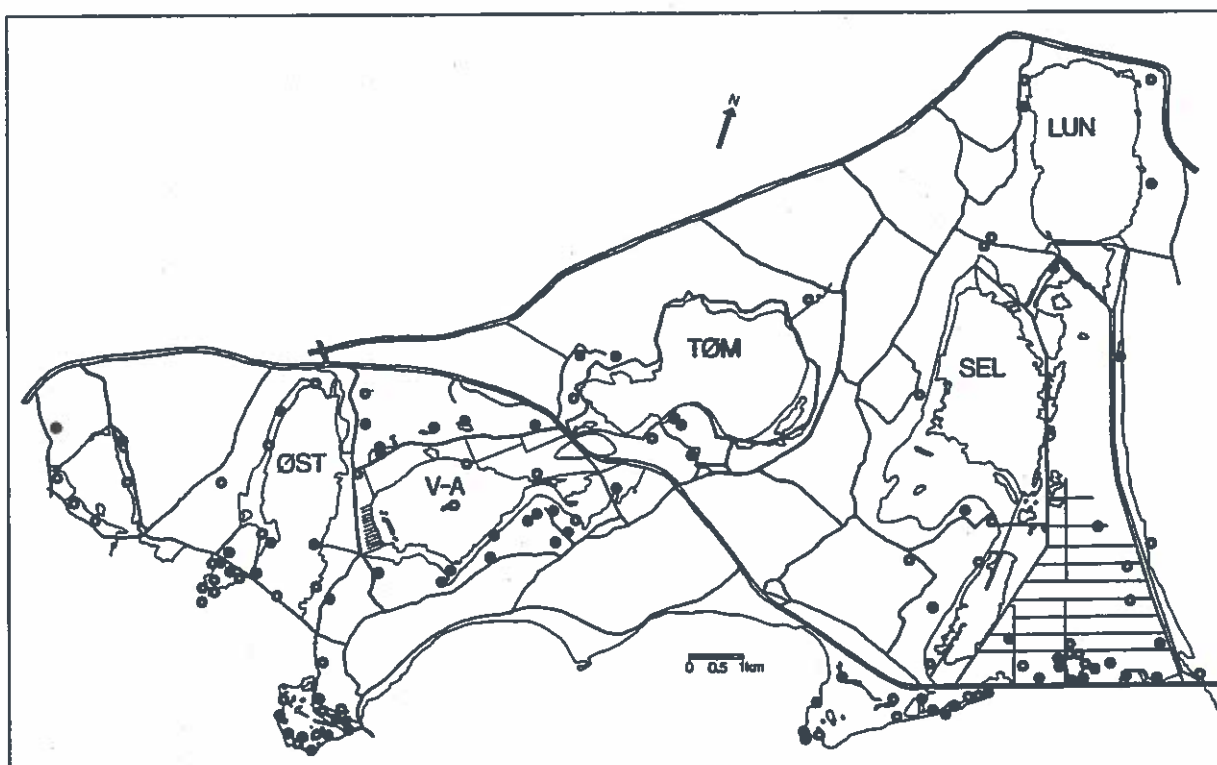

Fig. 10 Strandskade 1996, territoriefordeling. Udenfor kortet: 66 territorier på Fjordholmene.

reservatet, mens der i randområderne i år fandtes lidt flere par end sidste år, særligt i de Vestlige Vejler.

KLYDE *Recurvirostra avocetta*

135-170 ynglepar, heraf 80-107 par på Bygholmengen.

Årets første Klyde var en fugl på Limfjorden ud for Bygholmdæmningen den 22.-23.3. Herefter ankom hurtigt flere, og 3.4 taltes 114 fugle på en Fjordholmtaksering. Antallet kulminerede med 294 den 13.4, fordelt med 264 på Bygholmengen og 30 i Lønnerup Fjord, og fra omkring 1.5 var fuglene fordelt på ynglelokaliteterne. Den 27.5 iagttoges de første pull. på Bygholmengen.

1996 blev et år, hvor det var svært at få styr på Klydebestanden, da der var dårlig yngle-succes og fuglene flyttede en del omkring.

På hovedlokaliteten Bygholmengen kortlagdes Klyderne på enggennemgangen den 17.5 samt på 3 mere eller mindre dækkende fjernkortlægninger fra hovedvejsdæmningen og Ør. Landkanal-dæmningen samt hochstand'en 13.5-19.5. Da der indenfor disse få dage havde fundet koloni-flytninger sted (formentlig p.g.a. det meget ustadige og regnfulde vejr i denne periode), bliver der nogen usikkerhed på det samlede tal for engen. Kombineret giver disse kortlægninger en total på mindst 80-107 par Klyder på Bygholmengen. Der er bedst check på fuglene på den vestlige del af engen, hvor der på enggennemgangen 17.5 fandtes 23 reder, uden at der blev søgt specielt efter dem. Disse reder indeholdt 1x1 æg, 2x2 æg, 4x3 æg, 15x4 æg og 1x5 æg. Der blev i øvrigt på Bygholmengen den 17.5 tilfældigt fundet 3 Vandrefalke-prederede Klyder.

De øvrige Klydelokaliteter var: Borreholm i Aggersborg Vildtreservat, hvor der den 7.-28.5 fandtes 16-23 par (28.5 2 redefund: 2x2 æg), Fjordholmene v. Ullerup Langholm (13.5 5 par m. reder, men rederne prederet), Arup Holm (7.5 1-2 par), Østerild Fjord (min. 31 par 16.5, heraf 13 redefund: 5x1, 4x2, 1x3 og 3x4 æg), Læsvig (16.5 1 par), samt en kornmark i Revlsbuske (30.5 1 rugende). Kolonierne i Østerild Fjord var anlagt på dynger af sammenskyllede vandplanter, og blev med sikkerhed opgivet p.g.a. overskylning og/eller predation, men der var alligevel fugle, som gennemførte ynglecyklus; 1.8 sås et kuld på 4 ½-store pull. i Østerild Fjord. Også parret i Læsvig samt kolonierne på Fjordholmene blev med stor sandsynlighed opgivet. Til gengæld etableredes i juni en ny koloni i Vesløs Vejle med ca. 10 par, her sås

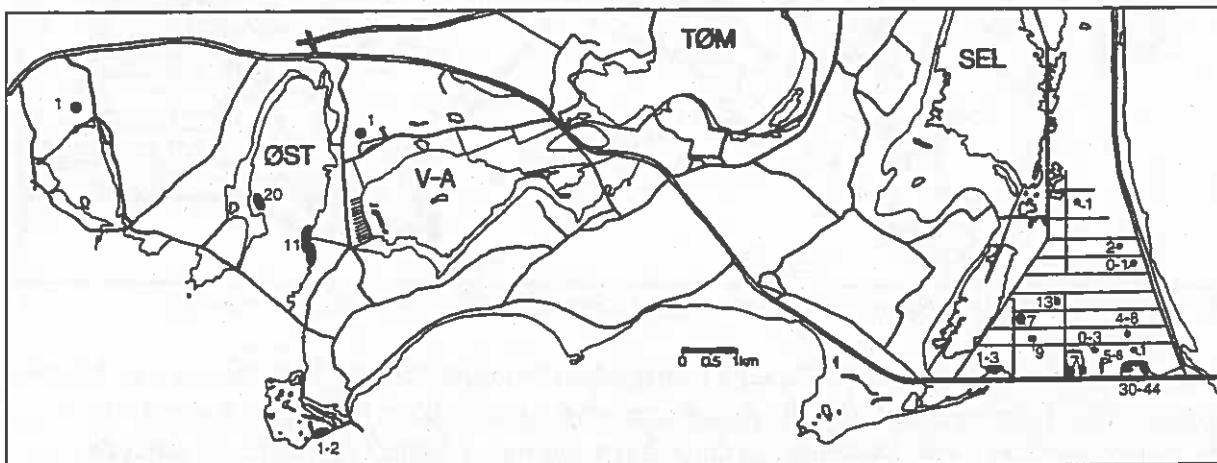

Fig. 11 Klyde 1996, bestandsfordeling 1996. Udenfor kortet: 21-28 par på Fjordholmene.

sidst i juli/først i august i alt min. 5-6 ungekuld. Disse regnes ikke med i bestanden, da tidspunktet er så sent, og der var ingen fugle her mens de øvrige kolonier blev kortlagt midt i maj. Kolonien fandtes på et par små vegetationsløse øer sammen med Fjordterne; øer som kun var blotlagte i år p.g.a. den meget lave vandstand, i normale år er de oversvømmede.

Vejlerområdetets Klydebestand har svinget meget, fra 94 par til 280 par 1978-94. Disse tal skal tages med forbehold, da fuglene til tider har været meget svære at tælle, bl.a. fordi de - som i år - ofte i løbet af sæsonen pludselig er flyttet og dukket op helt nye steder. Det er kendt, at Klyder ofte foretager sådanne flytninger efter predation eller oversvømmelser (arten ruger ofte meget tæt på vandlinien og er derfor sårbar overfor selv små vandstandsstigninger). Det har dog vist sig, at optællingerne af rastende fugle ved starten af ynglesæsonen (april/primo maj) ofte har svaret til den senere kortlagte ynglebestand, således også i år. Der ligger ingen større yngleområder for Klyde i nærheden af Vejlerne. De fugle, der kan tælles i Vejlerområdet i april måned, må derfor forventes at tilhøre den lokale bestand. Kun 1993 med en meget lille bestandsvurdering (94 par) falder helt ved siden af dette mønster. 1994's rekordbestand på ca. 280 par modsvares af det største antal Klyder optalt i Vejlerne, 708 fugle. 1996-bestandsniveau'et er det laveste siden 1988 (med undtagelse altså af 1993, hvor en stor del af de ankomne fugle af en eller anden grund slet ikke ynglede). Årsagen til de store bestandssvingninger er uklar, men det må formodes at bl.a. vandstanden spiller en rolle.

STOR PRÆSTEKRAVE *Charadrius hiaticula*

36-53 par, heraf 34-41 på Limfjordslokaliteterne.

Første iagttagelse var en fugl den 3.3 i Østerild Fjord. Første spillende par den 25.3, Fjordholmene.

Stor Præstekrave blev kortlagt i maj og juni på samtlige tællinger. Gentagne registreringer af par (eller ynglebeviser) tæller som sikre par, mens enkeltiagttagelser er regnet som usikre. På alle fjordlokaliteter er den største enkelttælling dog regnet som repræsenterende sikre par.

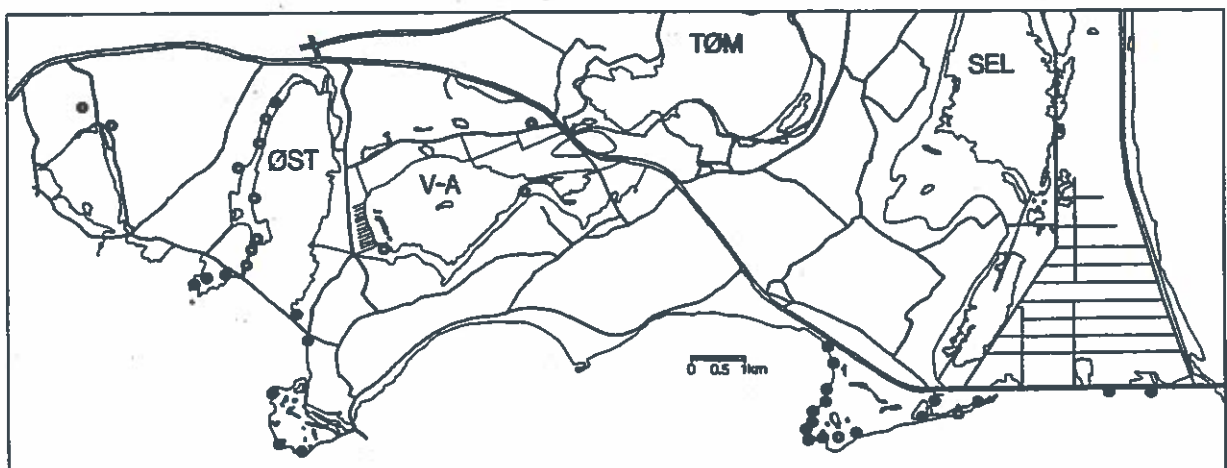

Fig. 12 Stor Præstekrave 1996, territoriefordeling. Udenfor kortet: 12-17 territorier på Fjordholmene.

Arten er næsten udelukkende at finde på Limfjordens strandvolde. Her blev tallene i år: Fjordholmene 12-17 par (+ 2 par langs Bygholmdæmningen), Holmkær 13-15 par, Arup Holm 4 par og Hovsør Røn 3 par. Desuden var der enkelte par inde i Vejlerne, især på de sandede, vegetationsfattige bredder af Østerild Fjord. De fleste af parrene her kortlagdes på den sene

engennemgang den 10.6 og oprådte ungevarslende, men regnes alligevel som usikre par for at kunne sammenligne med tidligere år.

Årets bestand var noget mindre end typisk igennem de senere år (op til omkring 80 par); tilbagegangen var især markant på Arup Holm (22-24 par 1995) og Hovsør Røn (6-9 par 1995). Årsagerne til de registrerede bestandssvingninger er ikke kendte, men kan delvist forklares som tilfældigheder i forbindelse med kortlægningen - arten optræder meget diskret, og det kræver megen opmærksomhed at opdage alle parrene. Tallene fra Fjordholmene må dog formodes at være sammenlignelige, da denne lokalitet kortlægges på samtlige takseringer i hele kortlægningsperioden. Der registreredes i 1995 19-30 territorier på Fjordholmene, så også på denne lokalitet sås en markant tilbagegang i år.

VIBE *Vanellus vanellus*

421-436 ynglepar, heraf 163-167 i reservatet, 258-269 i randområderne.

Der var nogle få Viber, der forsøgte at overvintre i januar (op til 5 fugle på Fjordholmene), men fra 17.1 til 23.2 sås ingen. Der var fugle til stede efter 23.2, men der konstateredes ikke noget større tiltræk i løbet af den kolde marts måned, først omkring månedsskiftet marts/april sås første gang over 100 fugle. Herefter steg antallet på tællingerne; men der sås aldrig antal svarende til mere end ynglebestandens størrelse.

Første spillende fugle iagttoges den 15.3. Rugende fugle iagttoges fra den 22.4, og første unger sås den 14.5 på Bygholmengen. Den 3.6 blev stadig iagttaget parringer på Bygholmengen, og så sent som den 17.7 sås en kun netop flyvefærdig unge i Arup Vejle.

Vibebestanden blev i år kortlagt i perioden 2.5-24.5. De største lokaliteter kortlagdes ved følgende lejligheder: Bygholmengen 17.5+24.5, Arupengene 22.5+24.5, Læsvig 16.5, Østerild Fjord 16.5, Tømmerby Fjord 2.5+8.5+12.5, Fjordholmene 7.5.

Kortlægningsmetoden for Vibe er, hvor det med fordel lader sig gøre, fjernkortlægning, dvs. at kortlægningen gennemføres med teleskop fra forhøjninger i landskabet, eller evt. fra ladet på feltstationens bil. På mange af engene er denne form for kortlægning desværre ikke praktisk mulig, og disse enge gennemgås i stedet til fods. Det gælder bl.a. Bygholmengen. Disse kortlægninger ved engennemgang er mere usikre end fjernkortlægning, da fuglene forstyrres. Hvert delområde gennemgås kun én gang. En nærmere metodisk diskussion af Vibekortlægningen findes i ynglefuglerapporten for 1990 (Kjeldsen 1992).

Optællingsperioden lå i år væsentligt senere end normalt, og selv om det er forsøgt at ramme det optimale tidspunkt, var det svært. Dels på grund af vejret (mange dage med regnvejrbetød, at kortlægningen måtte udskydes), og dels fordi det kølige forår resulterede i en langvarig sæson, idet mange fugle formentlig har opgivet første yngleforsøg og senere forsøgt igen. Derfor blev de fleste lokaliteter kortlagt igen på anden engennemgang i juni. På de fleste lokaliteter var der dog meget få ungevarslende par i juni sammenlignet med maj-tællingen, men på enkelte lokaliteter var der dukket par op, som ikke registreredes i maj (tabel 16). Disse par er medtalt i bestandsopgørelsen.

	LUN	BNR*)	B-E*)	GLO	SEL	HLM	TØM	V-A	ØST	A-H	HOV	L-V
maj	17	8	4	18	11	20	33	66	36	4	2	37
jun	9	1	3	21	13	10	6	20	8	11	3	28

Tabel 16 Vibe 1996. Antal kortlagte par i maj og juni på forskellige delområder. *)= øst for Ør. Landkanal.

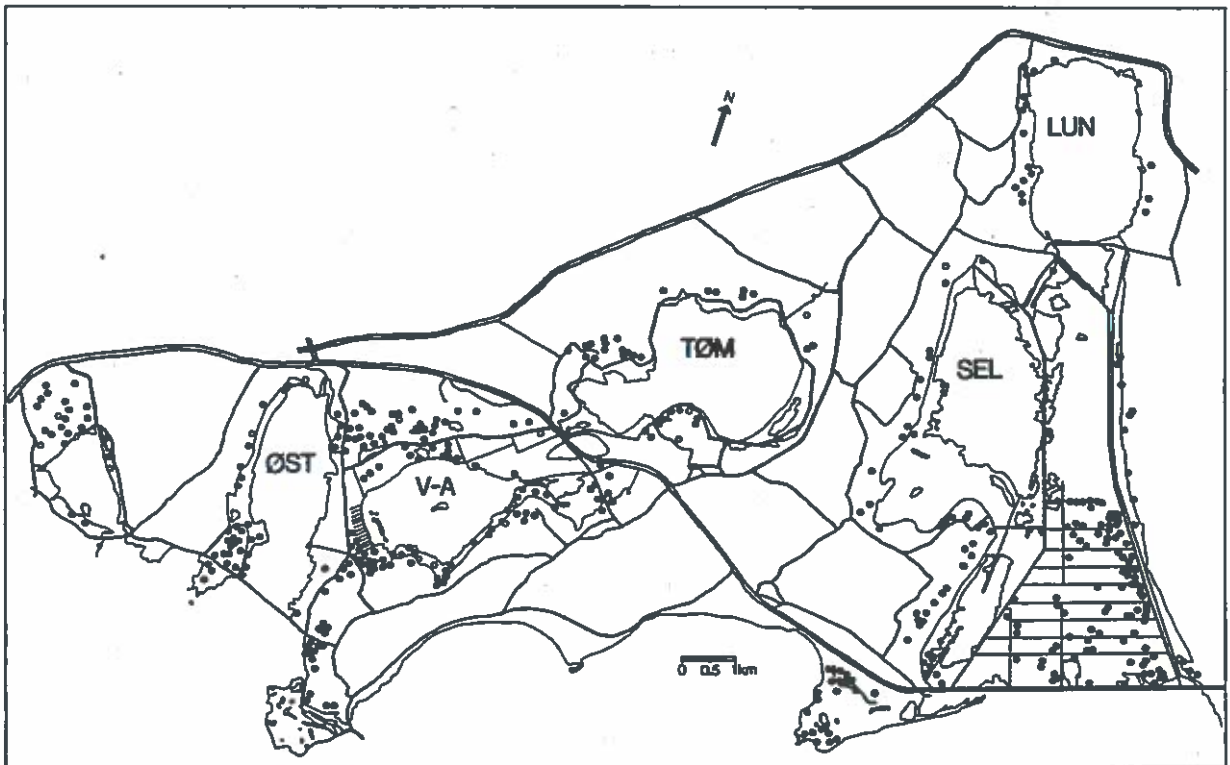

Fig. 13 Vibe 1996, territoriefordeling. Udenfor kortet: 31 territorier på Fjordholmene.

På Bygholmengen kortlagdes ungevarslende Viber ikke på gennemgangen i juni, men på den Vestlige del af engen, hvor der 17.5 var kortlagt 16 par, kunne 9.6 ikke findes et eneste varslende par. Også på den Østlige del af engen bemærkedes, at der var meget få varslende Viber. Tabel 16 viser, at der også på de store lokaliteter Tømmerby Fjord, Vesløs/Arup Vejle og Østerild Fjord var tale om en dårlig ynglesucces, mens resultatet var bedre i Læsvig.

Antallet af ynglepar i 1996 var på linie med de seneste par års godt 400 par, men en bestandsstørrelse på dette niveau er næsten en halvering i forhold til 1990-91, hvor 750-800 par kunne kortlægges. Der eksisterer i øjeblikket ikke nogen entydig forklaring på tilbagegangen, som formentlig har mere end én årsag, men for Bygholmengens vedkommende har det vist sig, at antallet af ynglende Viber er negativt korreleret med vandstanden. Viben er tilsyneladende én af de få af Vejlelernes ynglefugle, som reagerer negativt på en høj vandstand.

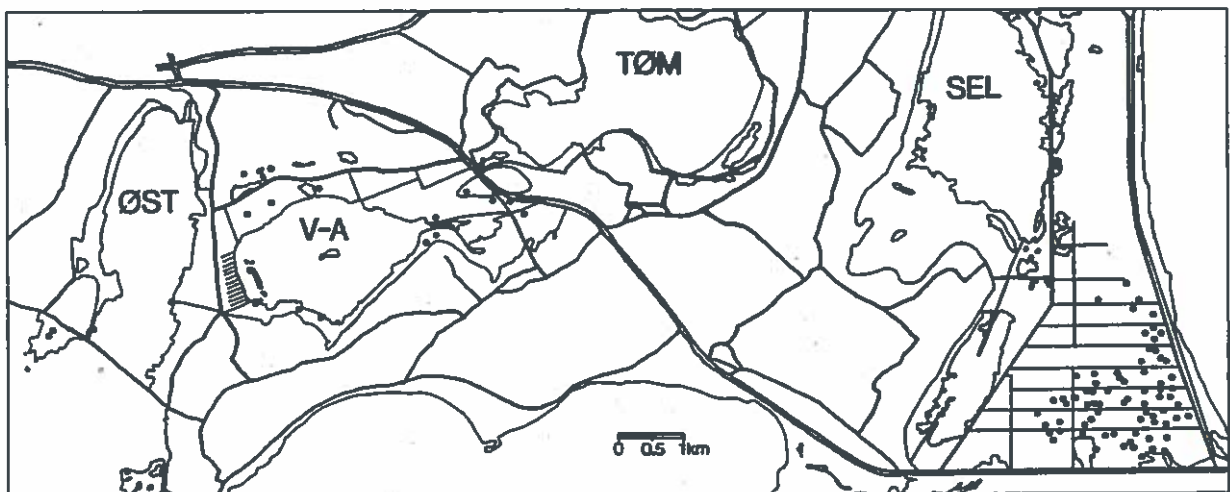

Fig. 14 Almindelig Ryle 1996, territoriefordeling. Udenfor kortet: 2 territorier på Fjordholmene.

ALMINDELIG RYLE *Calidris alpina schinzii*

82-93 par kortlagt.

Første spillende ryler noteredes den 16.4 i Trekanten ved Vesløs Vejle. Fra den 8.5 kortlagdes enkelte, spredte par som noteredes tilfældigt på diverse tællinger, men hovedkortlægningerne fandt sted på de egentlige enggennemgange, både i maj (territoriehævdende) og i juni (ungevarslen). På hovedlokaliteten for Almindelig Ryle i Vejlerne, Bygholmengen, fandtes på maj-kortlægningen 17.5 og 24.5 i alt 30 par, hvorimod der 9.6 kunne kortlægges 58-59 par. Kombineres de to kortlægninger fås et totaltal for engen på 63-73 par, dvs. at kun 5 par fra maj-tællingen, som er kortlagt steder hvor ingen fugle fandtes i juni, er talt som sikre par. I 10 tilfælde har der været tvivl om, hvorvidt forskellige placeringer på kortet har indikeret, at parret har flyttet sig, eller om der har været tale om et nyt par, derfor intervallet i bestandsopgørelsen. På samme måde er i resten af området fundet 2 par på Fjordholmene, 12-13 par i Vesløs/Arup Vejler, 2 par i Læsvig, 1 par i Østerild Fjord samt på Hovsør Røn 2 par. Der gjordes et enkelt redefund under gennemgangen af Bygholmengen den 9.6.

Almindelig Ryle er en svær art at kortlægge, og selvom årets bestandsopgørelse er fundet ved at kombinere flere kortlægninger, er det tvivlsomt om samtlige ynglepar kan findes ved så relativt ekstensive enggennemgange som gennemføres i Vejlerne. Kortlægningstidspunkterne har stor betydning for resultatet - på den ene side ville det være bedst at kortlægge bestanden tidligt på sæsonen, før der sker frafald p.g.a. predation eller opgivelse af yngleforsøget af andre grunde. På den anden side optræder Almindelig Ryle før ungerne klækker meget diskret, og registreringschancen forøges væsentligt, når forældrefluglene optræder ungevarslen. Det sker ofte tidligt i juni, men perioden kan være ret langstrakt, fænologien hos de forskellige par ret forskellig. Traditionelt er kortlægningerne i juni først og fremmest tilrettelagt efter yngletidspunktet hos andre arter som Rødben og Brushøne (som normalt vil være lidt senere end det optimale for Almindelig Ryle). Visse tidligere år er udført en ekstra kortlægning sidst i maj måned, specielt med henblik på Almindelig Ryle, men en sådan kortlægning har ikke kunnet gennemføres i flere år.

Bestandsopgørelsen i 1996 blev lidt højere end sidste års 62-70 par. Der er dog stadig tale om et meget lavt niveau i forhold til årene 1986-90, hvor omkring eller over 150 par kunne kortlægges (med 100-130 på Bygholmengen); siden er antallet på få år halveret. I de Vestlige Vejler var tallet i år det laveste nogensinde. Tidligere i 1980'erne registreredes over 40 par Almindelige Ryler i denne del af Vejlerne. En del af udsvingene i bestandsopgørelsen kan måske tilskrives metodiske usikkerheder, og med den ret ekstensive form for overvågning vil bestanden under alle omstændigheder blive undervurderet. Men der er en klar tendens til tilbagegang, og udviklingen i tallene er bekymrende. Den Baltiske Almindelig Ryle *C. a. schinzii* har en samlet bestand på måske højst 2000 par, heraf halvdelen i Danmark. Vejlerne rylehabitater huser potentielt op imod 10% af denne sårbare bestand, og arten er måske derfor den vigtigste af alle Vejlerne ynglefugle. Det anbefales derfor at iværksætte en specialundersøgelse til belysning af artens problemer i Vejlerne, evt. baseret på erfaringer på Tipperne, hvor et forskningsprojekt omkring Almindelig Ryle har foregået igennem en årrække.

BRUSHØNE *Philomachus pugnax*

0-6 ungevarslende hunner på Bygholmengen.

Derudover 4-6 hunner tilknyttet dansepladserne. 28 hanner på dansepladser.

Årets første Brushøne sås den 13.3.

Ynglende Brushøns kan kun registreres i form af ungevarslende høner - på 2. enggennemgang i juni, normalt. Når ungerne er klækket, optræder hunnerne meget synligt, idet de gryntende kredser omkring menneskelige fredsforstyrre. På disse enggennemgange fandtes i 1996 ikke en eneste reelt varslende Brushøne - men der sås dog enkelte fugle, hvis adfærd blot ikke indikerede, at de havde et yngleforsøg i gang. Derimod fandtes så tidligt som på enggennemgangen af Bygholmengen den 17.5 6 høner, som (tavse) cirklede omkring observatørerne, og dermed om ikke havde klækkede unger, så måske var tæt på klækning. Disse regnes som usikre, mens der altså ikke fandtes en eneste sikker indikation på yngel i 1996. På Tipperne var fænologien hos Brushøns usædvanligt sen i år (observatører pers. medd.), og det kan derfor ikke udelukkes, at enggennemgangen den 9.6 lå for tidligt for denne art.

Registreringen af ungevarslende Brushøner har svinget meget fra år til år. Disse svingninger afspejler formentlig mere forskelle i ynglesuccesen end i den egentlige bestand, samt muligvis også svingende "held" med at ramme det rigtige kortlægningstidspunkt. Brushønen er en af de vadefuglearter, som det er så godt som umuligt at registrere inden ungerne klækning, og et godt kortlægningsresultat er derfor afhængigt af, at man rammer det rigtige tidspunkt i dagene lige efter at klækningen finder sted for de fleste reders vedkommende (-og at der ikke er for stor spredning i fuglenes fænologi). Svingningerne i den kortlagte bestand af ungeførende Brushøner har været særdeles markante; indtil i år har værdierne varieret mellem 92 og 18 hunner. Sidste år registreredes 36-47 ungevarslende høner. Selvom der evt. kunne være fundet enkelte ungevarslende høner ved en senere enggennemgang i 1996 kan årets meget sparsomme registreringer kun tolkes som indikation på en meget lav bestandsstørrelse og/eller en meget dårlig ynglesucces - formentlig p.g.a. generelt koldt og vådt vejr i maj måned.

Med hensyn til registreringen af Brushøner på dansepladserne så har også den undergået markante svingninger (fra 25 til 108), som dog tilsyneladende ikke har nogen sammenhæng med hønebestandens størrelse. I år kortlagdes dansehannerne fra den 3.6 til den 9.6, og der fandtes i alt 28, alle på Bygholmengen (flest 3.6: 18). På dette tidspunkt sås også 4-6 høner, som var tilknyttet dansepladserne, og som måske har nået at yngle sent.

DOBBELTBEEKKASIN *Gallinago gallinago*

Min. 65 territorier i og omkring Vejlerne, heraf 26 i reservatet og 39 i randområderne.

Første gang der hørtes en spillende Bekkasin i 1996 var den 4.4, ved Krapdiget.

Alle spille-territorier, som er registreret i løbet af sæsonen, er kortlagt. Den sidste spillende fugl hørtes den 23.6. Ved behandlingen af materialet er blot en enkelt registrering regnet som repræsenterende et ynglepar.

Kortlægning af Dobbeltbekkasin er præget af tilfældigheder - især om man får undersøgt ynglelokaliteterne når alle hannerne er i luften. Dette gælder navnlig på de lokaliteter, hvor bestanden er særligt tæt, og hvor det kan være umuligt at adskille de enkelte territorier, hvis ikke de er kortlagt samtidigt. Det optimale tidspunkt på dagen behøver ikke altid at være imens det er mørkt, også midt på dagen kan der være stor spilleaktivitet. I de tætte bestande (ved Skårup,

ved Vesløvs Vejle/Trekanten og ved Tovsig (- hvor der plejer at være mange territorier, blot ikke i år)) er der således nok tale om en undervurdering af territorieantallet. Det samme gælder på Bygholmengen, som kun gennemgås to gange i løbet af sæsonen, og hvor det således er særligt tilfældigt, hvorvidt man rammer et godt kortlægningstidspunkt.

Den kortlagte bestand af Dobbeltbekkasin har svinget meget. Den lå i årene 1978-88 indenfor et interval på ca. 65-100 par, hvorefter der i 1989 skete en voldsom stigning til 170 territorier. Herefter er registreringen igen gradvist faldet, til et niveau som ligner forholdene før 1989. Årets bestandsopgørelse hører til blandt de laveste nogensinde.

Der var i år færre Dobbeltbekkasin-territorier end normalt især på Bygholmengen og omkring Tømmerby Fjord.

Dobbeltbekkasinen er udelukkende at finde i enge med en "rustik" vegetationsstruktur, dvs. aldrig i tæt-græssede områder (men af og til på steder, hvor det er år siden der sidst er græsset). Det kan derfor forventes, at et forhøjet græsningstryk og øget slåning på Bygholmengen vil betyde færre Dobbeltbekkasiner (-men formentlig større bestande af andre vadefugle). Der er i de bedste år registreret op til 45 territorier på Bygholmengen alene (i 1989).

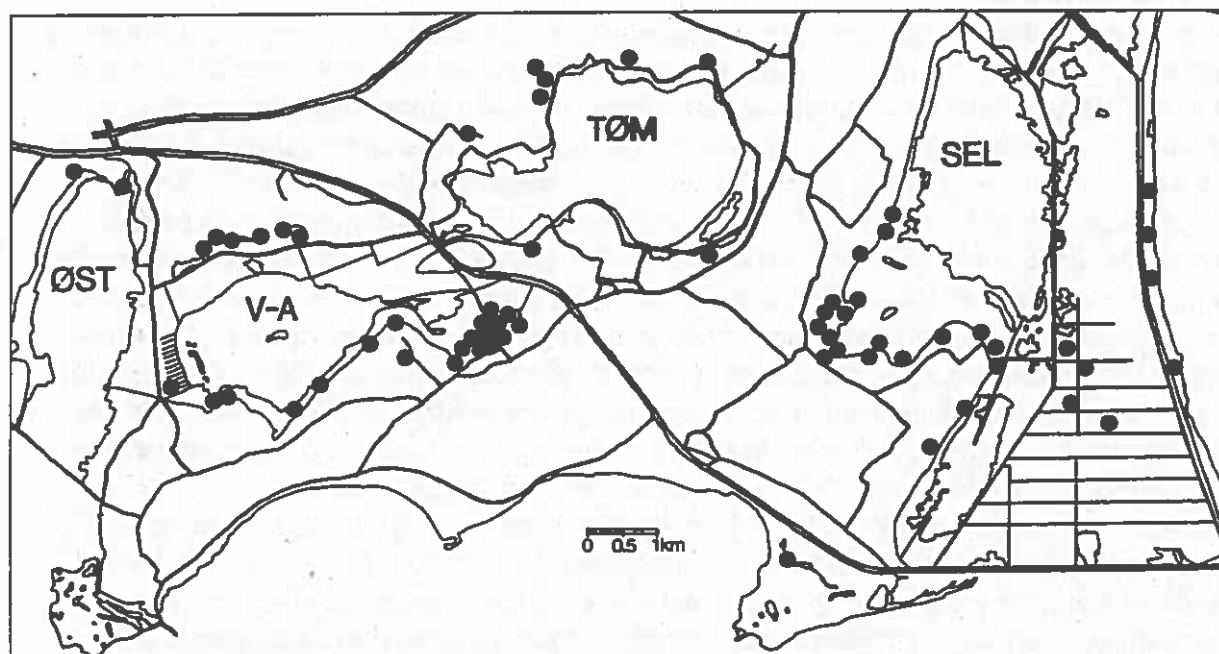

Fig. 15 Dobbeltbekkasin 1996, territoriefordeling.

STOR KOBBERSNEPPE *Limosa limosa*

126-134 ynglepar, heraf 104-109 på Bygholmengen. Dårlig ynglesucces.

De første Store Kobbersnepper ankom den 26.3. Det var en usædvanlig sen ankomst, og der sås ikke som tidligere år nogen "ophobning" af fugle inden de begyndte at indfinde sig på ynglelokaliteterne efter månedsskiftet marts/april. Maksimum forud for ynglefugletællingerne var 102 fugle den 22.4. Det er den laveste forårstælling i Vejlerne nogensinde, i modsætning til sidste år, hvor der blev sat rekord med op til 319 fugle sidst i marts. Det er dog formentlig mest et udtryk for, at fuglene i et sent forår som i år har travlt med at indtage yngleterritorierne, og derfor ses ikke disse ophobninger i store flokke, hvor fuglene er langt lettere at tælle end når de optræder spredt på enge.

Den 3.4 noteredes første spillende fugle. Den 13.4 blev en fugl iagttaget i færd med at lave redeskål, og 22.4 sås første rugende. Den 23.6 sås en ungfugl lave flyveøvelser.

Stor Kobbernesnepe kortlægges som territoriehævdende sammen med bl.a. Vibe på den første enggennemgang i maj, men da antallet af lokaliteter som husede denne art var så lille, indskrænktes kortlægningsperioden til ca. en uge - fra den 16.5 til den 24.5 (-derudover kortlægges dog et territorium på Fjordholmene allerede 7.5). Kortlægningen på hovedlokaliteten Bygholmengen blev foretaget den 17.5, 21.5 og 24.5; i Vesløs/Arup Vejler foregik kortlægningen 22.5. Et enkelt par (ved Østerild Fjord) blev kortlagt som ungevarslenende på den anden enggennemgang i juni, et sted hvor ingen fugle sås på maj-gennemgangen.

Årets bestandsopgørelse var tæt på det gennemsnitlige. Med få undtagelser har bestanden været opgjort til 100-140 par, og arten har været en af de mest stabile vadefuglearter i Vejlerne (eneste undtagelser var 1992-93, hvor 150-180 par kunne kortlægges). Iøvrigt skal tallene fra især Bygholmengen tages med et vist forbehold, da det er meget svært ved en vandring igennem dette kæmpemæssige område at holde styr på de enkelte par, der kan følge observatørerne over store afstande. Der er redegjort for disse metodiske vanskeligheder i tidligere ynglefuglerapporter.

Den første indikation af, at der var en dårlig ynglesucces i år, fik vi på enggennemgangen af Bygholmengen den 17.5, hvor der fandtes 6 prederede æg alene på den vestlige del af engen.

I år med dårlig ynglesucces samles de adulte fugle normalt i store, iøjnefaldende flokke i starten af juni på den sydlige del af Bygholmengen og/eller ved Arupdæmningen. I år bemærkedes få dage efter enggennemgangen den 17.5, at en meget stor del (vurderet 70-80%) af Kobbernesnepperne på Bygholmengen stadig stod i par (-og altså ikke rugede). Allerede den 23.5 sås de første tendenser til flokansamlinger; 92 fugle noteredes i "spredt flok" øst for Østsøen, og en uge senere taltes 139 rastende fugle i dette område mellem Østsøen og Fangefolden - fugle som helt sikkert havde opgivet dette års yngleforsøg. På den anden enggennemgang af Bygholmengen 9.6 kortlægtes de ungevarslenende Kobbernesnepper. Det gav som resultat 21 par - 20 par på den østlige del af engen og 1 par på den vestlige del. Blandt de 22-25 par i de øvrige dele af Vejlerne noteredes kun 2-3 par som ungevarslenende på enggennemgangene i juni. Samlet har således under 20% af ynglebestanden haft ynglesucces.

Årsagen til den dårlige ynglesucces i 1996 skyldes givetvist det kolde og fugtige vejr i maj, der har haft en række negative effekter på vadefuglenes muligheder for succes. Bl.a. har det betydet en langsom græsvækst og ringere muligheder for at anlægge rederne i den relative "camouflagede", som store græstuer udgør - og dermed har det givet større muligheder for rededpredatorer. Og de unger, som nåede så langt som til klækning, har haft sværere ved at overleve i det uvenlige vejr.

RØDBEN *Tringa totanus*

196-208 ynglepar, heraf 57-61 par på Bygholmengen.

Udover enkelte redefund og registreringer af par i tyndt besatte områder i maj måned, er kortlægningen af Rødben foregået i juni, på den anden enggennemgang, mellem 2.6 og 16.6. De største lokaliteter blev kortlagt ved følgende lejligheder: Bygholmengen 9.6, Østerild Fjord 10.6, Vesløs/Arup Vejler 11.6 + 16.6, Fjordholmene 16.6. Det er tilfredsstillende, at kortlægningen på de store lokaliteter er foregået indenfor et så begrænset tidsrum, hvilket ikke altid har kunnet lade sig gøre tidligere år.

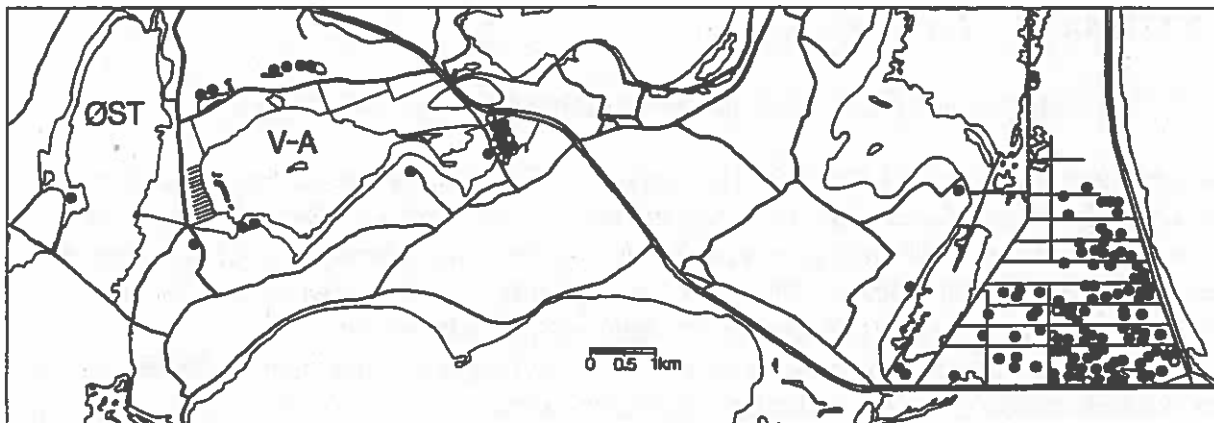

Fig. 16 Stor Kobbersnepe 1996, territoriefordeling. Udenfor kortet: 1 territorium på Fjordholmene.

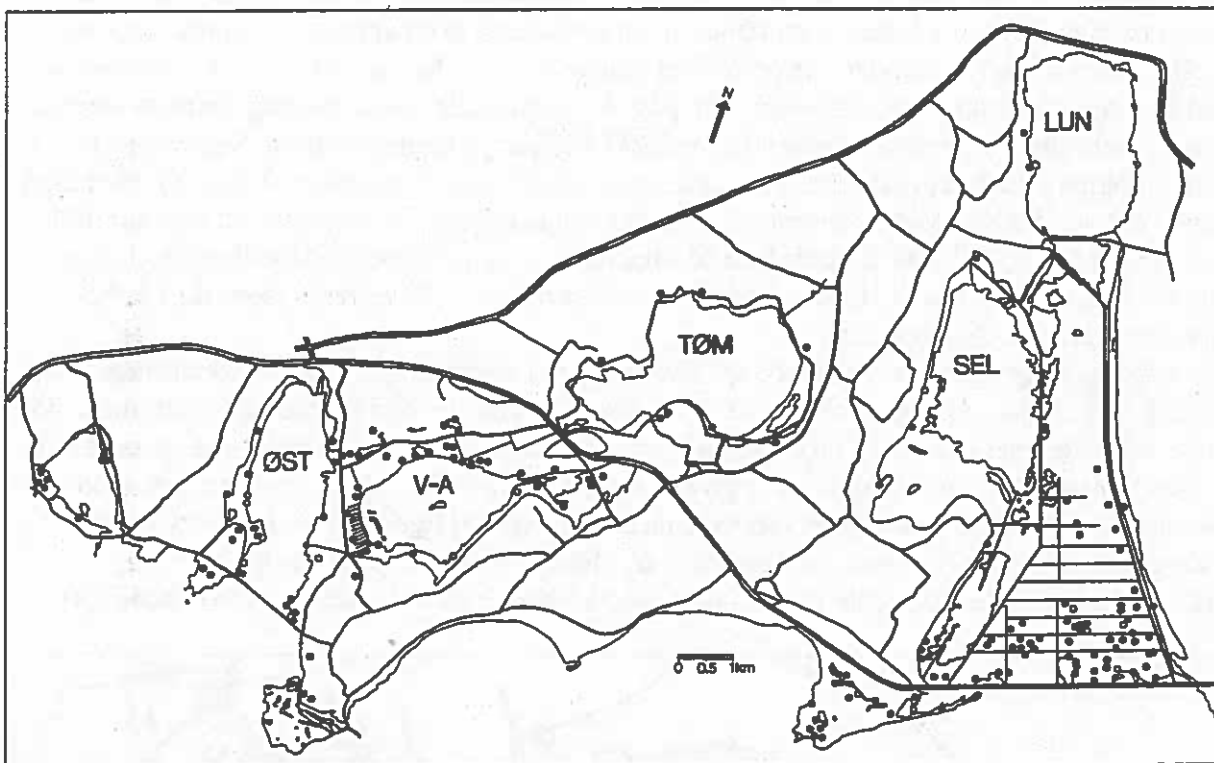

Fig 17 Rødben 1996, territoriefordeling. Udenfor kortet: 37 territorier på Fjordholmene.

Kortlægningen af Rødben foregår primært i ungeføringstiden, da fuglene før æggene klækker optræder meget diskret, og det i denne periode er umuligt at foretage en dækkende kortlægning. Dette indebærer en risiko for at underestimere bestanden, da der altid vil være et vist frafald af ikke-klækkede (prederede) reder. Kortlægningen skal helst foregå mens en så stor del af bestanden som muligt har små unger, da der også hurtigt kan ske frafald i ungekuldene.

Bestandsopgørelsen i 1996 var meget lav i forhold til de senere år. I perioden siden 1986, hvor metodikken ved kortlægning har været ensartet, og alle lokaliteter er gennemgået i juni måned efter ungevarslende par, har bestanden udvist store svingninger, mellem 260 og 480 par. Årets resultat var således det laveste i denne årrække. Da det ikke er den egentlige bestandsstørrelse, man overvåger, men i højere grad yngleresultatet, bekræfter årets tællinger af Rødben det generelle billede for de fleste vadefuglearter: ynglesucces'en i 1996 har været lav.

Fænologien har også været langstrakt i 1996; den 9.7 sås en lille pull. ved Pytodde, og endnu 19.7 sås ½-store pull. i Østerild Fjord.

HÆTTEMÅGE *Larus ridibundus*

2205-3110 ynglepar, heraf 1545-2360 par på Bygholmengen. Lav ynglesucces.

I løbet af april etableredes kolonier af Hættemåger på 7 forskellige lokaliteter, hvoraf den største, Bygholmengen, husede flere del-kolonier. Den 13.4 sås parring på Bygholmengen. Den 17.5 sås igangværende klækning i en enkelt rede, 3.6 sås stadig parringer, og 23.6 sås for første gang en flyvefærdig ungfugl - disse obs. fra Bygholmengen. Desuden sås den 28.5 klækning i 3 af 52 checkede reder på Borreholm, Aggersborg Vildtreservat.

I maj forsøgtes størrelsen på kolonierne opgjort. I det følgende gennemgås de fundne kolonier enkeltvist, og der gives en vurdering af ynglesucces'en:

På Melsig kunne midt i maj fra land tælles ca./min. 550 varslende Hættemåger (ca. 500 over sydvestenden af øen, ca. 50 over nordøstenden). Som tidligere år fotograferedes Melsig fra luften med storformat-kamera, men optællingen af fugle på diapositiverne er endnu ikke foretaget. Derimod blev bestanden i år optalt ved redetælling, da der var så få, at det var overkommeligt - den 22.5 taltes i alt 389 reder, alle på SW-spidsen (293 reder med æg samt 96 tomme reder). Der regnes i bestandsopgørelsen med 390-425 par på denne lokalitet. Senere opgav hele kolonien - 16.6 sås endnu ca./max. 100 fugle varsle over en predator i kolonien, men 22.6 kunne det ved besøg på øen konstateres, at Hættemågekolonien var helt forladt. Der har tidligere ynglet knapt 4400 par Hættemåger på Melsig. Den ekspanderende Skarvbestand levner mindre og mindre plads til Hættemågerne, samtidigt med at Sølvmågerne (som ikke er bekæmpet siden 1990) trives godt.

For første gang siden 1979 ynglede der Hættemåger i Tømmerby Fjord. Der bemærkedes et mindre antal fugle i Klaringerne den 22.5, og ved et besøg den 29.5 fandtes 23 reder, mens 45 fugle varslede over kolonien. Til bestandsopgørelsen regnes med 25-30 par. Også denne koloni blev senere, mellem 5.6 og 14.6, opgivet. Den 5.6 varslede 30 fugle over kolonien, men 14.6 noteredes det, at ingen fugle varslede, da en Rørhøg fløj lige henover koloniområdet.

Kogleakssøen husede 70-80 par Hættemåger, opgjort ud fra adskillige tællinger i maj (mindst 70 konkrete redesteder kunne iagttages på afstand, inden vegetationen voksede for

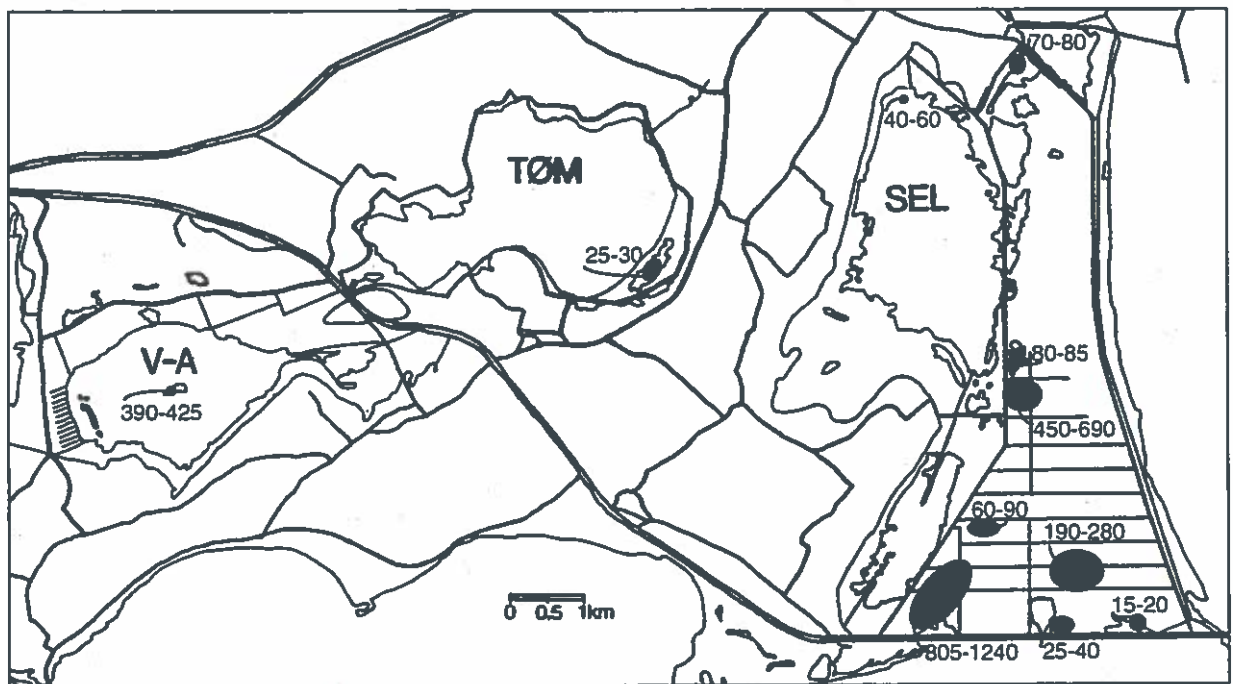

Fig. 18 Hættemåge 1996, ynglebestandens fordeling. Udenfor kortet: 55-70 par i Aggersborg Vildtreservat.

højt op). Tidligere har ynglet op til 440 par på denne lokalitet. Den 1.6 og flere dage først i juni sås en syg eller skadet ung Svartbag (måske p.g.a. kollision med højspændingsledninger), som svømmede rundt i Hættemågekolonien og "systematisk" tømte rederne for indhold. Den 8.6 kunne det konstateres, at kolonien var tømt, kun 15 fugle varslede på skrømt over Kogleakssøen. Kort tid derefter døde Svartbagen.

I Selbjerg Vejle var der en koloni i NW-hjørnet af vandfladen, nedenfor Tømmerby Kirke, på en lille rørskovsholm (-en anden end hvor der i 1995 yngede 350-450 par). Der sås fugle på øen allerede i starten af maj, og i perioden 22.5-7.6 taltes (på afstand) flere gange 75-80 fugle over øen, repræsenterende i størrelsesordenen 40-60 ynglepar. Yngleresultatet kendes ikke, men ultimo juni var der stadig fugle tilknyttet kolonien. Det er ikke alle år, der har ynglet Hættemåger i Selbjerg Vejle, og det ser ud til at være en forudsætning for, at fuglene kan etablere sig, at der har været vinteris, som har bearbejdet rørbræmmerne. Det kunne derfor være en idé i milde vintre uden is maskinelt at afhøste enkelte af disse øer (eller blot at "vælte" rørene med rørhøstemaskinen), for at skabe ynglemuligheder for Hættemågerne.

I Bygholm Nord Rørskov var der en mindre Hættemågekoloni i søen umiddelbart nord for Halvkanalen. Der sås på intet tidspunkt over 40 varslede fugle over kolonien, men 27.5 fandtes på en rørbræmme gennemgang i alt 73 Hættemågereder i tilknytning til denne sø. Den 6.6 var antallet steget til 78 reder. Af disse var 10 klækkede, og yderligere 10 tomme reder kan have været klækket. Enkelte reder kan være overset, så der regnes med 80-85 ynglepar. Der kunne konstateres ynglesucces i denne koloni (-hvor der også var en meget høj vandstand igennem hele ynglesæsonen), og 8.7 sås ca. 10 ungfugle sammen med 80 adulte i søen.

På Bygholmengen fandtes fra starten af maj én stor koloni mellem Halvkanalen og Krapdiget, en anden stor på Vestengen bag Vestsøen, samt enkelte mindre. Kolonierne kortlagdes ved flere lejligheder i perioden 30.4-3.6. Der var flest fugle til stede i dagene 13.-14.5, så ved bestandsopgørelsen er regnet med tallene fra disse dage: 450-690 par nord for Krapdiget, 805-1240 par ved Vestsøen, 60-90 par på resten af Vestengen samt 230-340 par i 3 mere eller mindre løst afgrænsede kolonier på Østengen. På engennemgangen den 17.5 fandtes tilfældigt 69 reder (10x1, 17x2, 39x3 og 1x5 æg, samt 2 prederede). Den 9.6 var der stadig liv i kolonierne på den vestlige og nordlige del af engen, mens der på den østlige del kun var 65 fugle, som kun varslede svagt, og mange tomme reder fandtes på denne del af engen. En måned senere var ynglesucces'en begrænset: 8.7 sås 75 ungfugle mellem i alt 400 fugle i kolonien nord for Krapdiget, og 9.7 taltes 85 fugle ved Vestsøen, heraf 6 juvenile. På dette tidspunkt kan familierne dog godt have forladt ynglekolonierne. Der har tidligere, før 1995, enkelte år været op til 1000 par, som har gjort yngleforsøg på Bygholmengen uden succes. Kun i 1995, hvor der taltes ca. 2500 par Hættemåger (med en noget anderledes fordeling end i år - hovedkolonien lå på den østlige del af engen) registreredes en betydelig ynglesucces (min. 225 unger iagttaget på engennemgangen i juni). Den gode ynglesucces dette år formodes især at hænge sammen med en meget høj vandstand i det tidlige forår, som har forhindret Ræve i at yngle i digerne.

På Borreholm i Aggersborg Vildtreservat fandtes den 28.5 52 reder, og min. 90 fugle varslede over kolonien. Koloniens størrelse vurderes som 55-70 ynglepar. Der yngler ikke Hættemåger på Borreholm hvert år, og årets bestand er den største, feltstationen har noteret, siden registreringerne her startede i 1990. Koloniens skæbne kendes ikke.

Ved udregning af parantallet i kolonierne er anvendt en omregningsfaktor på 1,3 tilstedeværende fugl pr. ynglepar, som anbefalet af Falk (1990). Ofte er kolonierne imidlertid talt om morgenen eller aftenen, hvorfor det må formodes, at så godt som samtlige fugle har været til stede, og et minimumstal er derfor fundet ved at dividere antallet af tilstedeværende fugle med 2 - tallet fundet ved omregning med faktor 1,3 udgør i disse tilfælde maksimumstallet.

Der yngede i 1996 ingen Hættemåger på flere traditionelle lokaliteter: Tagholmene i Arup Vejle (sidst i 1993), Glombak Vejle (sidst i 1990) eller Lund Fjord (sidst i 1995).

Årets Hættemågebestand var den laveste nogensinde registreret, med det forbehold, at der altid vil være tale om en stor usikkerhed ved vurdering af kolonistørrelserne. Endvidere var der tale om en meget dårlig ynglesucces; i tre vigtige kolonier blev med sikkerhed ingen unger flyvefærdige, i to mindre vigtige kolonier kendes yngleresultatet ikke, og kun på Bygholmengen og i Bygholm Nord Rørskov var der en vis ynglesucces. Der sås i alt ca. 90 flyvefærdige ungfugle, men der er dog formentlig produceret flere unger, end der er iagttaget. I Kogleaksøen havde fuglene utvivlsomt kunnet gennemføre ynglecycklus, hvis det ikke havde været p.g.a. en enkelt uheldig omstændighed; tilstedeværelsen af en Svartbag, der ikke havde anden fødemulighed end at svømme rundt og tømme Hættemågereder, da den ikke kunne flyve.

I årene 1986-92 var den samlede bestandsvurdering på 6-9000 par, hvorefter det er gået stærkt tilbage, og flere traditionelt benyttede kolonier er opgivet. Særligt galt står det til i Arup Vejle, som har huset op til 7500 par, heraf 3000 på Tagholmene. 1996 er således første år, hvor der ikke er kommet en eneste Hættemågeunge på vingerne i Arup Vejle. Til gengæld er det glædeligt, at der igen var ynglende Hættemåger i Tømmerby Fjord (om end de ikke havde ynglesucces). Hættemågen er en af Vejlernes "nøglearter", idet mange andre arter yngler i tilknytning til dens kolonier. Arten er i disse år inde i en alvorlig tilbagegang, såvel i Danmark som internationalt. Det skal derfor anbefales, at der sættes ind med foranstaltninger, som kunne gavne Hættemågerens ynglemuligheder i Vejlerne, evt. kombineret med specialundersøgelser af, hvilke forhold der påvirker ynglesucces'en. Det synes dog givet, at en faktor, som har betydning, hvor fuglene yngler på en eng som Bygholmengen, i modsætning til på isolerede øer, er vandstanden. Hvis ikke der sikres en meget høj vandstand er fuglene langt mere sårbare overfor predation på Bygholmengen end på f.eks. Melsig.

STORMMÅGE *Larus canus*

89-92 par i Vejlerne, ca. 1385 par Borreholm, Aggersborg Vildtreservat.

Den 25.3 sås for første gang Stormmåger inde på yngleøen Borreholm, og de skældte ud over en observatør på. Den 15.4 sås første redeskåle sammesteds, og 30.4 sås første parring på Bygholmengen. De første reder med æg fandtes den 7.5 på Borreholm, hvor en stikprøve af ægtalet i 62 reder den 28.5 viste 8x1, 11x2 og 40x3 æg, samt 3 klækkede reder. Den 3.6 iagttoges stadig parringer på Bygholmengen.

Den største koloni i Vejler-området (og en af Danmarks største), på Borreholm ved Aggersund, blev optalt den 28.5. Der var i alt ca. 1800 fugle på og umiddelbart omkring øen. Optællingen fandt sted midt på formiddagen, og det er derfor rimeligt at anvende den omregningsfaktor på 1,3, som anbefales af Falk (1990), og som forudsætter, at optællingen foretages midt på dagen, hvor en stor del af kolonien må formodes at være fraværende. Denne udregning giver et resultat på ca. 1385 par. En bestand i denne størrelsesorden er på linie med tidligere år, evt. lidt lavere (1991-95 er der fundet mellem 1100 og 1750 par). Det skal dog understreges, at disse bestandsvurderinger er forbundet med betydelig usikkerhed.

På Bygholmengen gav enggennemgangen 17.5 i kombination med fjernkortlægninger i perioden 14.5-19.5 et resultat på 34-36 par Stormmåger. I Arup Vejle fandtes på Melsig 22.5 45 Stormmågereder, hvoraf der dog kun var æg i 5. Da der ikke foreligger andre optællinger fra Melsig må vi regne med, at også de tomme redeskåle repræsenterer ynglepar, og opgørelsen må derfor betegnes som noget usikker. Derudover fandtes på Hovsør Røn den 4.6 et varslende par. Da parret ikke var iagttaget ved tidligere lejligheder, regnes det kun som et usikkert par i bestandsopgørelsen. Både for Bygholmengens og Arup Vejles vedkommende var bestandsstørrelsen i år temmelig høj, i Arup Vejle den største hidtil registrerede (dog med ovennævnte

forbehold). Der var i årene 1990-94 max. 10 par Stormmåger på Melsig, men arten kan åbenbart bedre klare sig sammen med Skarver end Hættemågerne kan.

Der haves hverken fra Borreholm eller Vejlerne nogen særlig viden om ynglesucces.

SILDEMÅGE *Larus fuscus*

2-3 par på Melsig samt 2-3 par på Borreholm.

Som det har været tilfældet de senere år, var der i 1996 2-3 par Sildemåger på Melsig i Arup Vejle, som formentlig har ynglet eller gjort yngleforsøg. Fuglene sås ved flere lejligheder i april og maj, og flest, 3 par, sås den 8.5.

Et tilsvarende antal sås 7.5 på Borreholm, hvor arten ikke tidligere er registreret ynglende.

SØLVMÅGE *Larus argentatus*

200-210 par i Vejlerne (Melsig). 37-56 par på Borreholm.

Endnu indén isen var forsvundet på Arup Vejle, allerede den 3.3, stod 40 fugle og kurtiserede på isen ud for yngleøen Melsig. Den 11.3 sås de første fugle stående på øen. 25.3 sås varslende fugle over Borreholm. Den 22.4 sås første parringer, på Melsig, og 7.5 fandtes 2 reder tilfældigt på Borreholm. Den 22.5 var der 13 klækkede reder (ud af 199) på Melsig, hvor der endnu 23.7 var enkelte store unger, som ikke var flyvefærdige.

Den 22.5 blev Melsig gennemgået grundigt, og 199 Sølvmågereder blev fundet (3 kan dog have været Sildemågereder), hvoraf 150 indeholdt æg, 13 var klækkede og 26 tomme. Da enkelte reder kan være overset, vurderes ynglebestanden til 200-210 par. Dette er samme vurdering som sidste år, hvor der fandtes 202 reder. Der har været en kraftigt stigende bestand siden bekæmpelse med giftudlægning stoppede i 1990, foreløbig kulmineret her i 1995 og 1996. Sølvmågerne trives åbenbart fint sammen med Skarver, og nyder godt af Skarvernes forsyning af "gratis" fiskeaffald.

Den 28.5 optaltes alle måger på Borreholm. Af Sølvmåger taltes 73 fugle, hvilket kan repræsentere fra 37 til 56 par (hvis kun 1,3 fugl pr. par var til stede - samme omregningsfaktor som anvendt ved andre måger). Mest sandsynligt er maximumstallet, da ikke alle fugle har været til stede under optællingen (som fundt sted om formiddagen). I flere par sås således kun en enlig, rugende fugl. I forhold til tidligere år var der tale om en tilbagegang på Borreholm (i 1994 var der 108 par).

SVARTBAG *Larus marinus*

måske 2 par.

På hver af de to yngleøer for store måger, Melsig og Borreholm, sås i 1996 et Svartbagpar ved få lejligheder. Fuglene iagttoges ikke som redebyggende eller rugende, men der kan alligevel godt have fundet yngleforsøg sted. I Arup Vejle sås den 22.4 en Svartbag-parring på vaden.

FJORDTERNE *Sterna hirundo*

20-27 ynglepar, heraf 18-25 i Arup Vejle.

Den 18.4 sås årets første Fjordterne i Tømmerby Fjord.

I år slog en lille koloni af Fjordterner sig som de fleste tidligere år ned på Melsigs nordøstspids, og ikke på sydvestspidsen som sidste år. Her fandtes 22.5 7 reder (4x1 og 3x2 æg), og samtidigt sad på bredden af Arup Vejle og på bundgarnspæle yderligere 2 par - i alt 9 par. Indtil sidst i juni så det ud til, at den lille koloni på Melsig holdt stand; 22.5 fandtes 3 reder med æg og 2 med små unger. Herefter sås imidlertid ikke længere Fjordterner på Melsig, og denne koloni blev formentlig opgivet.

Fra 11.6 sås yderligere en koloni i Vesløs/Arup Vejle-systemet, på små vegetationsløse øer i Vesløs Vejle (blotlagt p.g.a. den lave vandstand - normalt er øerne oversvømmet). Her sås, mens Melsig-kolonien stadig eksisterede, op til 12 fugle, svarende til ca. 9 par. Efter Melsig-kolonien formodede opløsning sås i Vesløs Vejle op til 32 adulte Fjordterner (13.7), svarende til måske 25 par. Sammenlagt dermed i størrelsesordenen 18-25 par i alt. Denne koloni havde en god ynglesucces; 10.8 taltes i alt 24 (flyvefærdige) 1K-fugle.

Udover Melsig varslende et par på østsiden af Tømmerby Fjord (ved Klaringerne) ved flere lejligheder, bl.a. 5.6 og 8.7. Parret har måske ynglet i forbindelse med Sortterne/Hættemåge-kolonien i Klaringerne, eller ved udvidelsen af Ringkanalen nedenfor Højbjerg. Desuden sås 30.4 et redebyggende par i Kogleakssøen. Dette par sås ikke ved senere lejligheder og har givetvist opgivet yngleforsøget.

Årets bestand er lidt højere end sidste års 18-21 par, og det var første gang i flere år, at Vejlernes Fjordterner havde en god ynglesucces. Siden Skarvernes etablering på Melsig har ynglesucces'en på denne ø været begrænset, og bestanden er gået tilbage fra omkring eller over 40 par i årene 1988-91. Der er desværre ikke mange alternative egnede ynglesteder i Vejlerne, og kolonien i Vesløs Vejle var kun mulig p.g.a. den ekstremt lave vandstand i 1996.

HAVTERNE *Sterna paradisaea*

102-144 ynglepar, heraf 54-71 Bygholmengen og 38-58 Borreholm.

Den første Havterne sås 9.4, ved Hovsør Røn. Den 22.4 iagttoges et par i færd med at lave redeskål, og 9.6 fandtes stadig en rede, som blev ruget, på Bygholmengen.

På Bygholmengen fandtes ved fjernkortlægninger med teleskop samt enggennemgang i dagene 13.-19.5 i alt 54-71 par Havterner, heraf 35 som rugende. Størstedelen af marginen på tallet skyldes området ved Vestsøen, hvor der 14.5 kortlagdes 67 fugle, men 19.5 kun 22 par.

I Aggersborg Vildtreservat, på øen Borreholm (inkl. en lille stenrevle ud for østspidsen) kortlagdes Havterne ved flere lejligheder i løbet af sæsonen. Flest fandtes så sent som den 16.6, hvor 75 fugle varslende (heraf 10 på stenrevlen, der tidligere var blevet overskyttet). Dette svarer til ca. 38-58 par, idet division med den sædvanlige omregningsfaktor for måge- og ternekolonier på 1,3 giver maksimumstallet.

Ved Hovsør Røn fandtes 19 småvarslende Havterner over revlen ud for spidsen den 4.6. Ud fra samme omregningsmetode som ovenfor nævnt giver det 10-15 par.

Der fandtes enkelte reder både på Bygholmengen og på Borreholm i løbet af sæsonen.

Havternebestanden var i år noget under sidste års 173-197 par. Stort set hele tilbagegangen har fundet sted på Borreholm, mens tallet for Bygholmengen var relativt højt. Siden 1991,

hvor Aggersborg Vildtreservat har indgået i tallene, har bestanden flere gange toppet på omkring 200 par. Det formodes, at det er de samme fugle, der rokerer rundt mellem kolonierne.

Der foregår ingen systematisk overvågning af ynglesucces'en hos Vejlerområdets Havterner, men det er klart, at arten er sårbar overfor overskylninger ved højvande samt predation. Specielt kolonien på revlen ud for Hovsør Røn er flere gange konstateret prederet.

SORTTERNE *Chlidonias niger*

26-30 ynglepar, min. 13 flyvefærdige unger.

Den 25.4 sås årets første 9 Sortterner i Lund Fjord. 8.5 var der ankommet 23 fugle, og antallet af fugle, der kunne ses på tællingerne, kulminerede i perioden 15.-22.5 med 44-46, flest den 22.5. Den 21.5 sås en parring i Kogleakssøen.

Der var i år stor forvirring omkring, hvor Sortternerne ville slå sig ned og yngle, og en endelig etablering skete først sent på sæsonen. Indtil midt i maj opholdt de fleste fugle sig på de store søers vandflader, særligt Selbjerg Vejle og Lund Fjord, og de sås kun sporadisk over potentielle ynglelokaliteter. Fra den 15.5 rykkede mange fugle ind på den traditionelle ynglelokalitet Kogleakssøen, hvor der indtil den 21.5 flere gange taltes 38-44 fugle. Et tilfælde af pludselig flytning fandt sted mellem den 21.5, hvor 38 fugle opholdt sig i Kogleakssøen, og den 22.5, hvor der kunne tælles 2 i Kogleakssøen, men pludselig hele 32 fugle i Klaringerne i Tømmerby Fjord. Sidst i maj taltes dog stadig op til 20 fugle i Kogleakssøen. Senere, i starten af juni, så det ud til, at 1-2 par endnu holdt til i Kogleakssøen - fuglene sås gå ned i et bestemt område i hjørnet mod Store Gollum.

Et af stederne, hvor en større koloni etablerede sig, var i Bygholm Nord Rørskov, i søen umiddelbart nord for Halvkanalen, i en blandet koloni med Hættemåger. Her sås første gang den 13.5 7 fugle, men der sås først regelmæssigt fugle over søen fra sidst i maj. På rørbræmme-gennemgangen den 27.5 varslede 5 Sortterner over søen, og der fandtes anlæg til 2 reder. Den 6.6, hvor søen påny blev gennemgået efter Gråstrubet Lappedykker-reder, varslede ca. 15 fugle, men der fandtes ikke færre end 19 reder, heraf 4x1, 7x2 og 7x3 æg, samt 1 rede, der endnu ikke indeholdt æg, men blev brugt (parret sås sidde ved reden). Den 11.6 sås 22 fugle over Bygholm Nord Rørskov, men senere faldt antallet, og ved et check af ynglesucces'en den 8.7 fandtes kun 3 par, hvoraf især de 2 par var aktivt ungevarslede.

I Tømmerby Fjord fandtes en koloni i Klaringerne, som er en traditionel ynglelokalitet, men ikke besat hvert år (sidst i 1992 og måske i 1994). I år var der for første gang i 18 år en Hættemågekoloni på stedet, som måske har virket tiltrækkende på Sortternerne. Kolonien opsøgte den 29.5, hvor 10 fugle varslede, og der fandtes en rede med 2 æg samt flere påbegyndte reder. Senere flyttede flere par hertil, og 8.7 varslede min. 22 fugle over kolonien, og 8 reder fandtes (-men p.g.a. høj vegetation var det umuligt at finde alle reder). Rederne indeholdt 1x1, 5x2 og 2x3 æg. Endelig blev kolonien checket igen den 17.7, hvor 26 fugle varslede, og 6 reder kunne findes: 3x1 æg, 1x2 æg og 2x1 små pull. Der har formodentlig kun været ringe ynglesucces i denne koloni.

I den nordligste del af Bygholm Nord Rørskov, ved søen Lille Gollum, opstod en koloni meget sent på sæsonen, men det var muligvis i denne koloni, at der forekom den største ynglesucces. Der bemærkedes første gang 6 fugle over søen den 8.7, og 16.7 besøgte området, hvor 8 fugle optrådte kraftigt varslede. Den 21.7 sås 6 forskellige fugle ungefodrende i denne koloni, og det har formentlig især været her, at de ungfugle, der i august dukkede op i Han Vejle, var klækket.

P.g.a. flytning af kolonier i sæsonens løb vanskeliggøres bestandsopgørelsen, men udgangspunktet er situationen omkring månedsskiftet maj/juni, hvor der var ca. 20 par i BNR (idet det skønnes, at mindst én rede kan være overset ved rørbræmmegennemgangen 6.6), 5-8 par i Tømmerby Fjord (vurderet ud fra de 10 varslende 29.5) og 1-2 par i Kogleakssøen. Samlet giver dette en bestand på 26-30 par, en lille fremgang i forhold til sidste års bundrekord på 23-26 par. Da der er en temmelig stor usikkerhed på bestandsvurderingerne, er det måske mere rimeligt at sammenligne max.-tællingerne, som var identiske i 1995 og 1996: 46 fugle.

Senere, i starten af juli, var der ca. 17-24 par i gang endnu, med omtrent følgende fordeling: Tømmerby Fjord 11-15 par, BNR nord for Halvkanalen 3 par og Gollum/Kogleaksområdet 3-6 par. På dette tidspunkt havde de første fugle med mislykket yngleforsøg søgt ud på vandfladerne (Selbjerg og Han Vejle, især).

Mere glædeligt end den svage bestandsfremgang er det, at Sortterneerne i Vejlerne for første gang siden 1989 havde en blot nogenlunde rimelig ynglesucces. Den første flyvende ungfugl sås over Kogleakssøen den 19.7, og fra sidst i juli dukkede flere op, kulminerende med 13 den 9.8. Sortterneerne opholdt sig i denne periode fortrinsvis i Han Vejle, og op til 19 adulte fugle taltes sammen med årsungerne. Muligheden for, at enkelte af ungfuglene kan være klækket andre steder end i Vejlerne, er naturligvis til stede, men det vurderes som overvejende sandsynligt, at det var de lokale ynglefugle, som samledes efter ynglesæsonen.

	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96
Min.	70	66	72	63	66	67	65	63	51	50	39	44	46	40	40	44	26	23	26
Maks.	72	79	73	70	81	70	65	68	61	60	40	45	52	45	53	47	40	26	30
Juv.				25	20	43	2	15	26	27	18	22	4	5	1	0	0	2	13
Tæll.	103	170	147	93	60	102	86	87	90	66	62	62	80	70	85	88	59	46	46
Dato	24.5	26.5	11.6	14.6	20.5	8.6	4.6	18.5	19.5	11.5	10.5	18.5	21.5	13.6	17.5	22.5	10.5	11.5	22.5

Tabel 17 Sortterneerne 1978-96. Bestandsopgørelse Min./Maks., antal Juv. (ikke talt 1978-80), Maks.Tælling samt Dato for maks.tælling.

Tabel 17 viser udviklingen i bestandsopgørelsen, ungeproduktionen og maks.-tællingerne. Den gennemsnitlige dato for maks.-tællingerne er 23.5. Der er 1981-96 fundet gennemsnitlig 0,26 unge pr. ynglepar (middeltal), så årets 0,46 juv./par ligger pænt over gennemsnittet. Det bedste år var 1983 med 0,63 juv./par.

Hvis Sorttemen skal have en fremtid som ynglefugl i Vejlerne, bør der akut sættes ind med foranstaltninger, som udvider arealet med artens foretrukne levesteder: klarvandede, lysåbne sumpe med en stor insektproduktion og en høj vandstand. Arten er ikke truet internationalt, men er det i høj grad i Danmark, hvorfor der burde iværksættes en undersøgelse til belysning af artens problemer som ynglefugl, og hvad der kan gøres for at afhjælpe problemerne. Det er i øjeblikket vor opfattelse, at hovedårsagen til den dårlige ynglesucces er forringelse af fourageringsområderne p.g.a. for ringe græsning i de fugtige og decideret våde overgangszoner mellem enge og vandflader/ enge og rørskove. Et forslag som forventes at kunne gavne Sortternernes muligheder er derfor at udvide græsningsområderne i Bygholm Vejle i den vestlige, sumpede del - f.eks. i området mellem Kogleakssøen, Læssø og Store Gollum samt i området nord for Halvkanalen.

ENGPIBER *Anthus pratensis*

436-442 ynglepar kortlagt, heraf 102 på Bygholmengen, 64 i Arup Vejle og 196-198 på fjordlokaliteterne.

Den 25.3 hørtes de første syngende Engpibere flere steder. Størstedelen af kortlægningen er foregået på enggennemgangene i maj og juni. Enhver registrering er ved bearbejdningen regnet som et par; de fleste kortlægninger drejer sig om syngende eller ungevarslende fugle.

Optælling af Engpiberbestanden er foregået siden 1986 (med undtagelse af 1988), og der er fundet mellem 73 og 511 territorier, med en kraftigt stigende tendens i løbet af perioden. Der kan ikke umiddelbart udpeges enkelte faktorer af afgørende betydning for bestandsudviklingen, men den kraftige stigning på Bygholmengen (fra 13-20 par 1986-89) formodes at være et resultat af en ændret vegetationsstruktur som følge af sommerslåning og mere græsning i de senere år. Fordelingen på Bygholmengen viser, at Engpiberen foretrækker en zone med middelhøj vegetation, og den høje rørskov mod nordvest samt den helt kortgræssede eng mod sydøst undgås fuldstændigt. Engens fugtighed kan også spille en rolle, men arten er tilsyneladende tolerant overfor selv temmeligt våde miljøer.

Også i Arup Vejle er bestanden steget i takt med et større græsningstryk, mens bestandsstigningen på fjordlokaliteterne er sket, uden at der har kunnet iagttages en ændring i udnyttelsen af disse strandenge. Optællingen på Fjordholmene i år (81 territorier) er den største hidtil registreret.

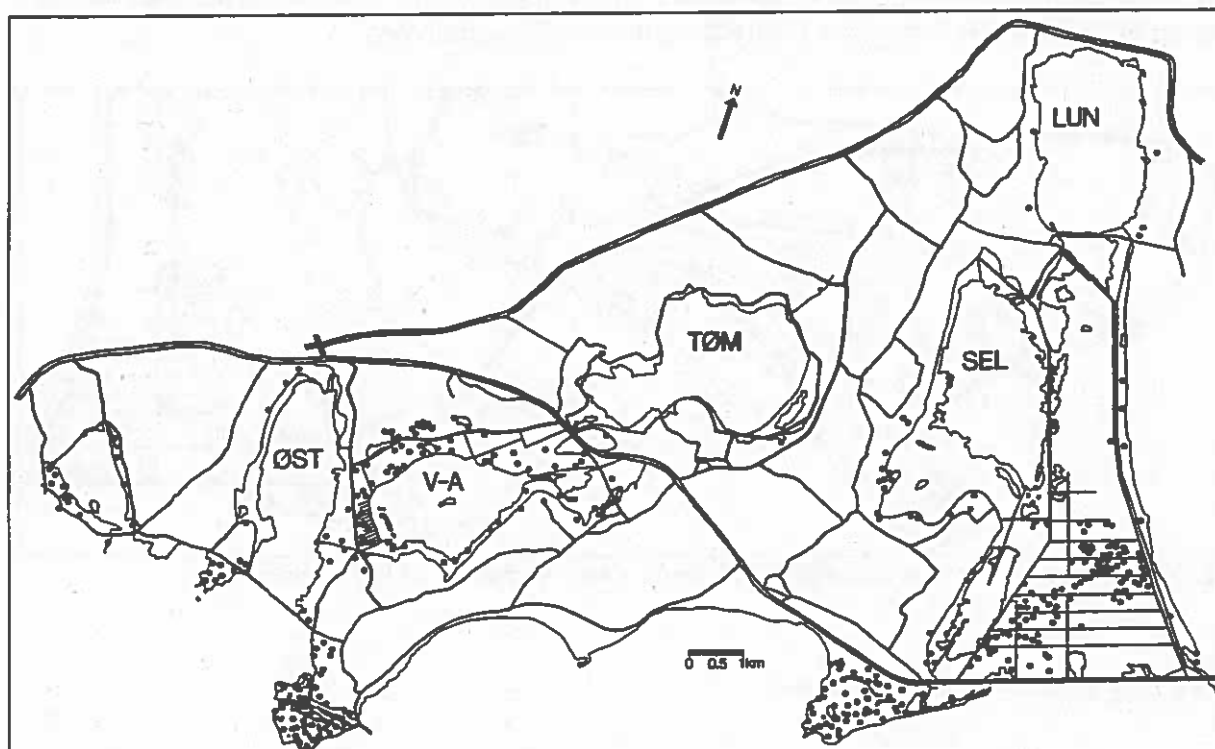

Fig. 19 Engpiber 1996, territoriefordeling. Udenfor kortet: 81 territorier på Fjordholmene.

GUL VIPSTJERT *Motacilla flava*

42 ynglepar.

De første Gule Vipstjerter sås 22.4, og flere ankom hurtigt derefter. Bestanden er kortlagt igennem hele sæsonen. Samtlige sete territoriehævdende/ungevarslende par er plottet på kort, og ved bearbejdningen er alle regnet som ynglepar. De fleste er registreret på de sene enggenemgange i juni, hvor de Gule Vipstjerter, som har unger, optræder ret iøjne- og øre-faldende. Par, som ikke har ynglesucces, bliver derimod let overset.

Siden 1978 er registreret imellem 20 og 65 par. Der har ikke været nogen langsigtet tendens i bestandssvingningerne, bortset fra en markant tilbagegang på Bygholmengen. Der var i 1978-79 lige så mange ynglepar på Bygholmengen, som der er i hele Vejlerne idag - 38-45. Tilbagegangen på Bygholmengen hænger formentlig sammen med tilgroning med tagrør over store dele af Vestengen, men med de senere års bestræbelser på at vende udviklingen kan måske genskabes områder, som er attraktive for Gul Vipstjert.

Arten yngler i øvrigt på meget forskelligartede biotoper, spændende fra korn- og andre kulturmarker over våde enge til tyndt bevoksede strandvolde. Der kortlagdes i år rekord-mange par på Holmkær og omkring Lønnerup Fjord.

I øvrigt var et af årets territorier af racen (arten?) Gulhovedet Vipstjert *M. (flava?) flavissima*. Det drejer sig om fuglen ved Ør. Landkanal øst for Bygholm Nord Rørskov, en ♂ kortlagt den 4.6. I alt sås i løbet af foråret 1996 min. 5 forskellige Gule Vipstjerter af denne form, hvilket er højst usædvanligt for Vejlerne. Der registreret dog årligt enkelte territoriehævdende hanner af Gulhovedet Vipstjert i Vestjylland, bl.a. på Tipperhalvøen.

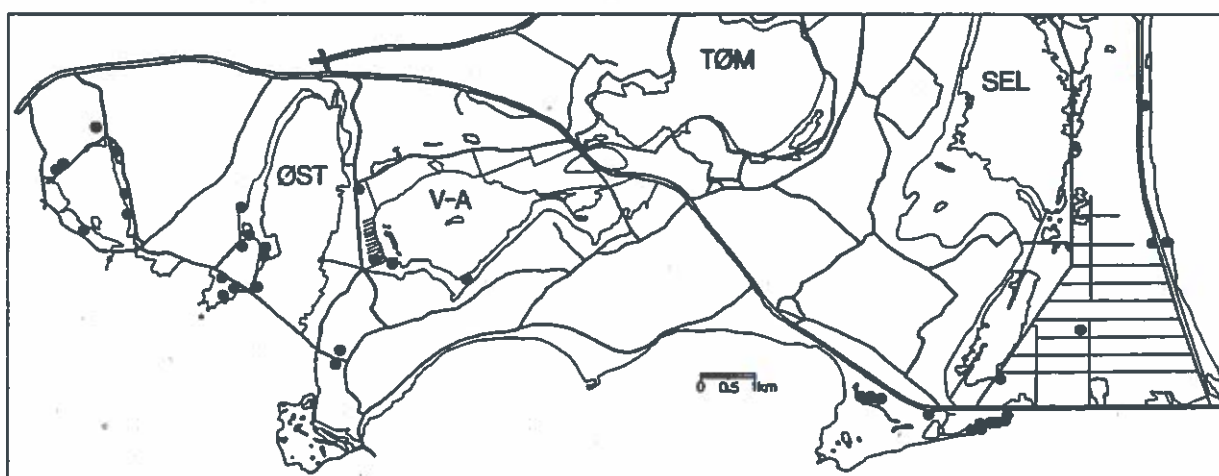

Fig. 20 Gul Vipstjert 1996, territoriefordeling. Udenfor kortet: 4 territorier på Fjordholmene.

NATTERGAL *Luscinia luscinia*

3 syngende hanner.

Om natten den 22.5 ankom 3 Nattergale-hanner til Vejlerne; 2 sang langs Skårup Odde og 1 hørtes fra et sumpet krat nord for Østerild Fjord. Senere hørtes fuglen tættest på Krap ved flere lejligheder indtil 11.6, mens de to andre fugle kun hørtes én gang. Det er normalt med kun ganske få Nattergale i Vejler-området, og da de fleste af fuglene kun høres ved en enkelt lejlighed, er det formentlig kun et fåtal af de ankomne fugle, der yngler her.

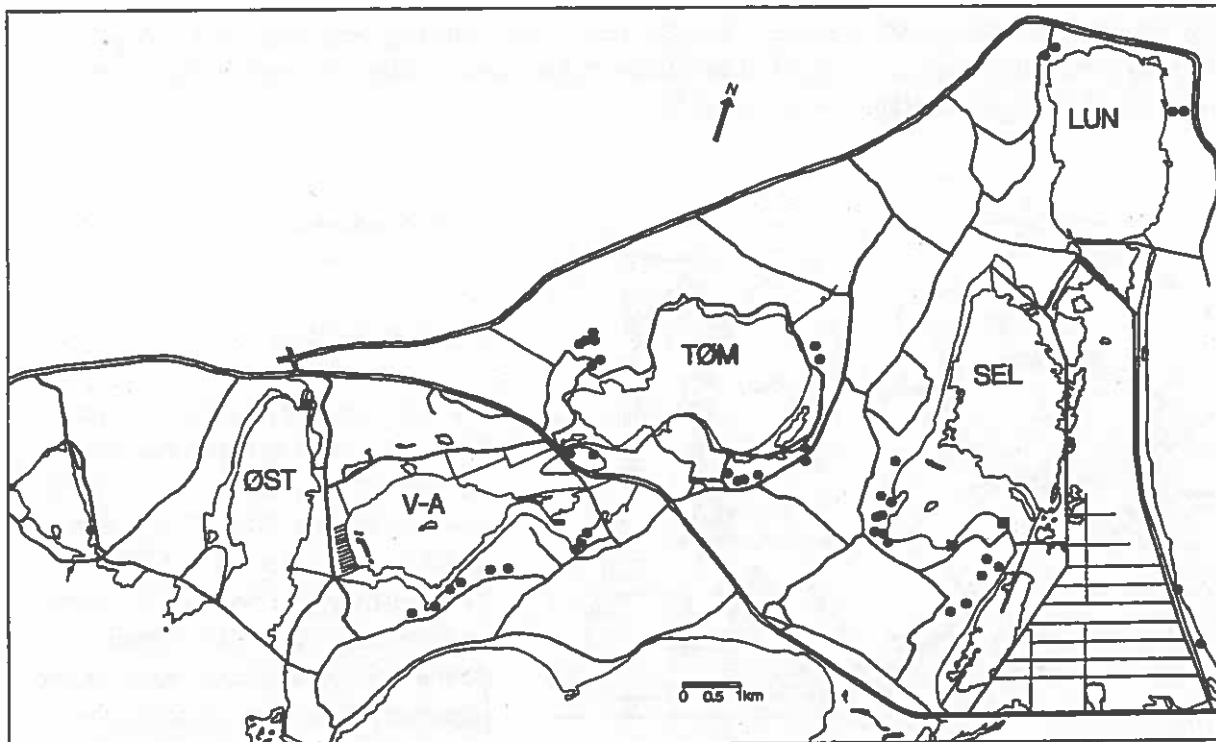

Fig. 21 Nattergal (■) og Bynkefugl (●) 1996, territoriefordeling. Udenfor kortet: 2 Bynkefugleterritorier på Fjordholmene.

BYNKEFUGL *Saxicola rubetra*

47 kortlagte territorier.

Den første Bynkefugl sås den 22.4, men territoriehævdende fugle er først kortlagt fra midt i maj - de fleste i juni måned. Igennem sæsonen er alle territoriehævdende Bynkefugle kortlagt, og blot én registrering er regnet som et territorium. Årets bestand på 47 par er den laveste registreret i de 7 år, Bynkefuglene omkring Vejlerne er blevet kortlagt. I 1991-92 kortlagdes 75-84 territorier, siden er det gået jævnt tilbage. Grunden til tilbagegangen er ikke kendt, men kunne evt. være forårsaget af ændringer i vegetationsstrukturen i de ferske enge og overdrev som følge af ændringer i driften.

GRÆSHOPPESANGER *Locustella naevia*

10-14 syngende

To Græshoppesangere ved cykelstien langs Tømmerby Fjord sang i længere perioder, den ene 29.4-15.6 og den anden 1.5-12.7. Derudover registreredes ingen fugle i mere end et par dage, men på Ør. Landkanal-diget hørtes i perioden 3.5-11.6 sang fra 5 forskellige sangposter, fordelt over godt 1½ km. Der hørtes fra ingen af stederne sang mere end en enkelt gang, og det er uvist, om der er tale om flere fugle, eller en enkelt som har flyttet en del omkring. Flere af de øvrige sangposter er beliggende på ret utilgængelige steder, og de kan sagtens have været aktive i en længere periode, uden at det er registreret af feltstationen. Helt usædvanligt var det med en syngende fugl i Aggersborg Vildtreservat den 21.5.

Der er aldrig tidligere hørt så mange Græshoppesangere omkring Vejlerne som i 1996, heller ikke selvom fuglen(e) langs Ør. Landkanal regnes som én fugl. Normalt høres i størrelsesordenen 4-6 fugle, undtagelsesvist op til 8.

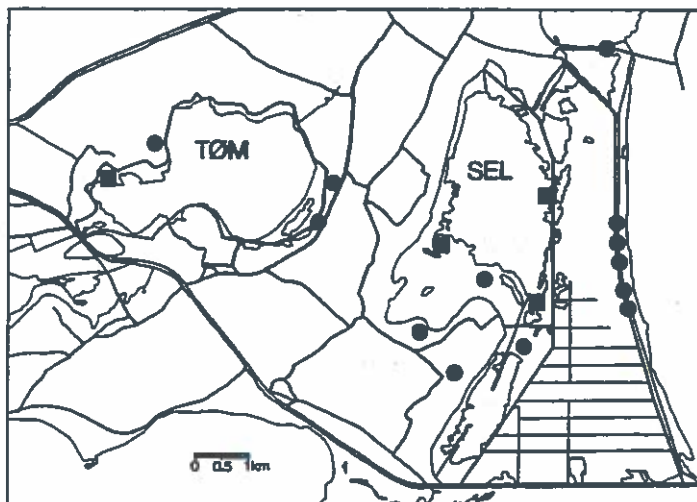

Fig. 22 Græshoppesanger (●) og Savisanger (■) 1996, sangposter. Udenfor kortet: 1 Græshoppesanger-sangpost i Aggersborg Vildtreservat.

Sangposterne i Selbjerg Vejle må betegnes som "traditionelle", og det er sandsynligt, at enkelte Savisangere kommer tilbage til Vejlerne og etablerer territorier flere år i træk. De ofte langvarige sangperioder samt fangst af ungfugle under ringmærkningen i Han Vejle tyder på, at arten er en reel ynglefugl i Vejlernes rørskove. Antallet af sangposter ligger de fleste år på 4-6, med enkelte undtagelser (1986 og 1991), hvor arten har optrådt invasionsagtigt med op til 17 forskellige syngende fugle.

SIVSANGER *Acrocephalus schoenobaenus*

Selbjergtaksering: maks. 89 syngende på én taksering, totalt min. 105 sangterritorier.
Ør. Landkanaltaksering: 36 syngende.

De første Sivsangere i 1995 høstes den 22.4.

Linietakseringer: Fra den 23.4 registreredes syngende hanner på Selbjergtakseringen, og 1.6 nåedes maksimum-tallet på denne taksering, 89 syngende hanner. Fig. 23 viser placeringen og inddelingen af Selbjergtakseringen, og fig. 24 viser sangaktiviteten i løbet af sæsonen for de tre rørskovsarter, som primært overvåges på denne taksering. Kulminationen i sangaktivitet strakte sig over perioden fra 25.5 (75) til 11.6 (74). Herefter skete der et hurtigt fald i aktiviteten, men endnu så sent som 23.7 taltes 27 syngende hanner. Sidste gang, der hørte Sivsangersang på Selbjergtakseringen, var den 2.8 (plus en "efternøler" den 17.8, ikke vist på figuren). Ved en summering af maksimum-tallene fra takseringens forskellige delområder fås i alt 105, fordelt med 19 i Bygholm Nord Rørskov (BNR), 2 Bygholmengen (B-E), 10 Glombak (GLO), 72 Selbjerg Vejle (SEL) og 2 Læssø (L-Ø). På Selbjerg- og Glombak-delene af takseringen samt Bygholmengen taltes det maksimale antal syngende fugle den 1.6, mens maks.-

SAVISANGER

Locustella luscinioides

4 syngende hanner.

Tre Savisangere i Selbjerg Vejle høstes igennem længere perioder. Én ved Selbjergdiget 20.4-11.6, en anden ved Krap 29.4-1.6, og den tredje nedenfor Lynge 8.5-22.5. I Tømmerby Fjord ved Tovsig høstes en Savisanger den 10.6. Også denne kan sagtens have været aktiv igennem en længere periode, da stedet ikke bliver aflyttet ret ofte.

Den 25.8 fangedes en Savisanger under ringmærkning i Han Vejle, en ungfugl.

tallene for BNR og Læssø noteredes den 25.5. Det er normalt, at Sivsangerens sangaktivitet kulminerer sidst i maj/først i juni.

Sivsangeren og de øvrige syngende rørskovs-spurvefugle bliver normalt optalt én gang hver sæson på yderligere to takseringer. Ør. Landkanaltakseringen blev i år gennemført om morgenen 11.6 i perfekt, stille vejr, og ialt 36 syngende Sivsangere noteredes, fordelt på takseringens afsnit (se fig. 23) således: A 10, B 12, C 3, D 5, E 3 og F 3. Tømmerbyttakseringen blev desværre ikke gennemført i 1996.

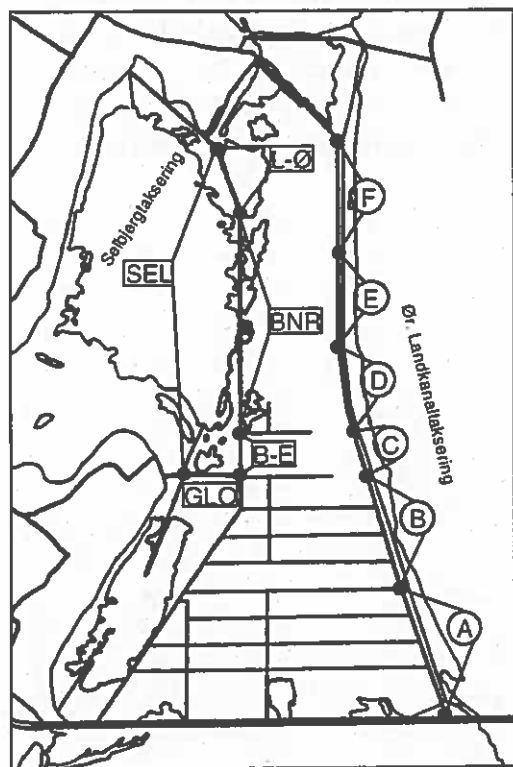

Fig. 23 Inddeling af Selbjerg- og Ør. Landkanal-takseringerne.

Resultatet for Selbjergtakseringen er det højeste feltstationen har registreret. Takseringen 1.6 var den største enkelttælling nogensinde (tidligere maks. 76, i 1995), og hidtil største sum af maksimum-tal fra takseringens delområder fandtes i 1992, 84 syngende. Der har været en langsigtet tendens til stigning på denne taksering, fra 17 syngende på én taksering i 1978, men med betydelige svingninger fra år til år. På Ør. Landkanal-takseringen var årets resultat langt under gennemsnittet (59). Sidste år taltes 57 syngende Sivsangere på denne taksering. For de to sydligste delområder var resultatet i år over 1995-tællingen, mens der på den nordligste del hørtes langt færre end i 1995 (14 mod 40). Dette kan forklares ved en omfattende slåning øst for Ør. Landkanal i vinteren 1995/96, netop i den nordlige del. Bestandssvingningerne langs de forskellige takseringsruter har ikke fulgt et parallelt forløb, og de afspejler bl.a. lokale forhold, først og fremmest påvirkning af

rørskær, samt i enkelte tilfælde vejret under optællingen. Der var dog tale om et generelt højt niveau i 1985-88(89), generelt lave tal i 1990 og pæne tal i 1992.

rørskær, samt i enkelte tilfælde vejret under optællingen. Der var dog tale om et generelt højt niveau i 1985-88(89), generelt lave tal i 1990 og pæne tal i 1992.

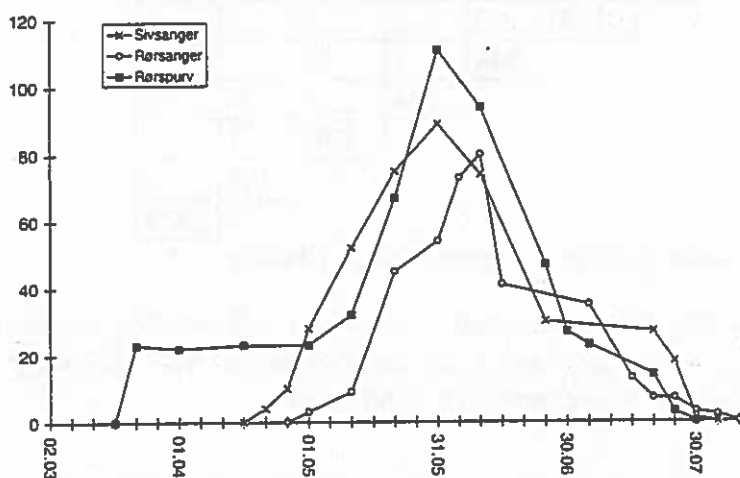

Fig. 24 Sivsanger, Rørsanger og Rørspurv 1996, sangaktivitet i løbet af sæsonen på Selbjergtakseringen.

Ringmærkning: Udover taksering af syngende fugle overvåges rørskovs-spurvefuglene også ved ringmærkning om efteråret i Han Vejle. Dette materiale kan især anvendes til at sige noget om ungfugleprocenten, og dermed ynglesucces'en. I 1996 fangedes i perioden 20.7-25.9 229 Sivsangere, fordelt på 15 adulte og 214 juvenile (93%). I pentade 41-43 (20.7-3.8), hvor det formodes, at langt størsteparten er lokale ynglefugle, var ungfugleandelen 86%. Siden rørskovsringmærkningen i Han Vejle startede i 1988 har ungfugleprocenten i pentade 41-43 varieret mellem 72 og 91. Ungfugleandelen i løbet af sæsonen 1996 er vist på fig. 25, hvor samtidigt den gennemsnitlige fordeling 1988-96 er vist. Der var altså en højere andel af ungfugle i 1996 end normalt. Svingningerne i ungfugleandelen følger ikke svingningerne i antallet af syngende fugle på linietakseringerne.

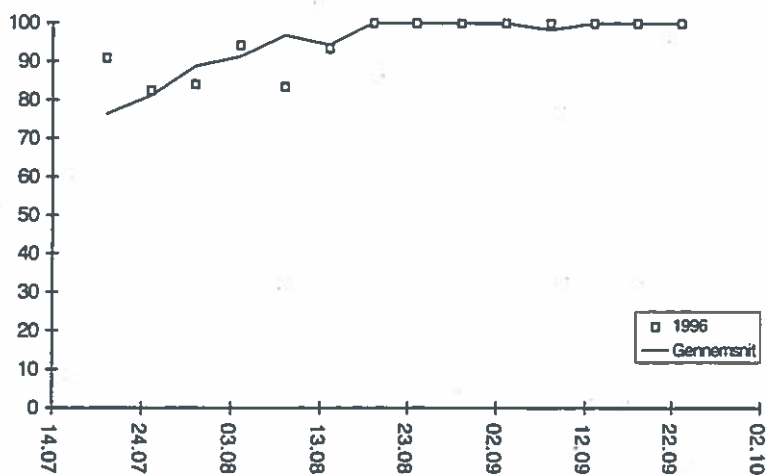

Fig. 25 Sivsanger, ungfugleprocent under rørskovsringmærkning i løbet af sæsonen. Gennemsnit 1988-96 samt 1996 alene.

1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
161	(10)	1	1	1	-	-	-	-
	207	1	-	-	-	-	-	-
		261	2	1	-	-	-	-
			153	2	-	-	-	-
				146	1	1	-	-
					104	-	1	-
						121	1	-
							195	2
								229

Tabel 18 Sivsanger fangst pr. år, egne genfangster efterfølgende år

Ringmærkningen kan endvidere fortælle om fuglenes overlevelse fra år til år. Tabel 18 viser, at det ikke er mange Sivsangere, der fanges flere år i træk (de mange genfangster i 1989 skyldes, at der dette år blev ringmærket om foråret).

KÆRSANGER *Acrocephalus palustris*

44 syngende fugle.

Der hørtes i 1996 Kærsanger-sang i perioden 22.5-9.7. Flest hørtes i dagene 2.-14.6, hvor der registreredes 36 fugle ud af i alt 48 iagttagelser over hele sæsonen. Flest fugle på én dag registreredes 3.6 og 8.6 (8). De fleste af fuglene er hørt på natlytninger, og antallet af registrerede fugle er derfor lige så meget en afspejling af observatørens lytteaktivitet som af Kærsangerens sangaktivitet. En del sang dog i fuldt dagslys og registreredes på enggennemgangene.

Territoriernes fordeling er vist på fig. 26. Kun fra et fåtal af sangposterne er der hørt sang mere end én gang, men mange sangposter er beliggende på steder, der besøges sjældent. Det er usædvanligt med flere sangposter i krattene langs Bygholmdæmningen som i år.

Der er siden 1978 sket en gradvis, men meget markant stigning i antallet af Kærsanger-territorier omkring Vejlerne, måske et tegn på stigende tilgroning med pilekrat. Årets "bestandsopgørelse" er den største, der er registreret (tabel 19).

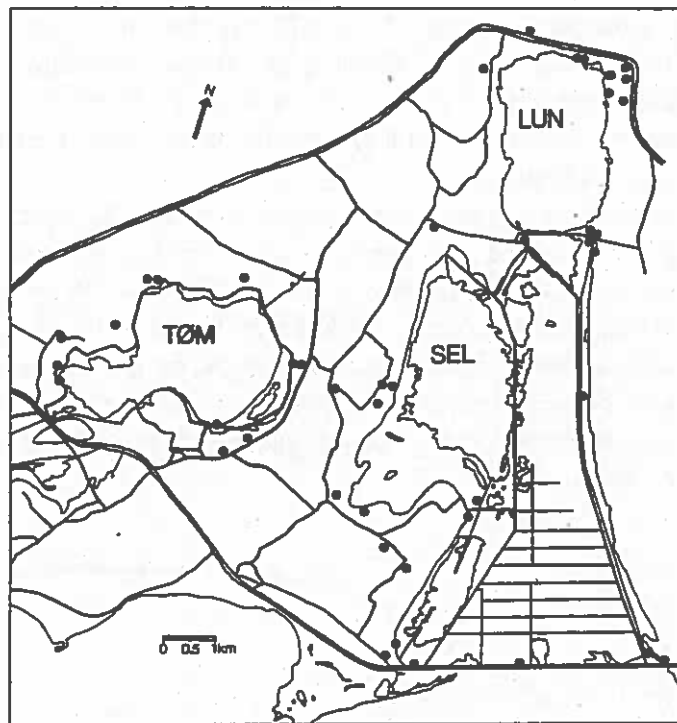

Fig. 26 Kærsanger 1996, territoriefordeling 1996.

78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96
9	7	16	14	3	6	6	15	14	15	26	33	27	21	32	22	26	36	44

Tabel 19 Kærsanger 1978-96, årlige antal sangterritorier.

Der fangedes blot 2 Kærsangere under rørskovsringmærkningen i Han Vejle om efteråret.

RØRSANGER *Acrocephalus scirpaceus*

Selbjergtaksering: maks. 80 syngende på én taksering, totalt min. 94 sangterritorier.
Ør. Landkanaltaksering: 86 syngende.

Den 22.4 sang årets første Rørsanger i Han Vejle, hvilket er tidligt. 8.7 sås første flyvefærdige juv., som blev fodret af forældrefuglene ved Læssø.

Linietakseringer: På Selbjergtakseringen noteredes Rørsangeren første gang 1.5 med 3 syngende, og 8.6 og 11.6 nåedes årets maksimumstillinger med henholdsvis 73 og 80 syngende hanner. Sangaktiviteten i løbet af sæsonen er vist i fig. 24. Efter kulminationen sås et brat fald i aktiviteten (delvist p.g.a. få morgentakseringer i denne periode), men fra med. juni til ult. juli faldt aktiviteten langsomt og jævnt. Sidste gang, der noteredes Rørsangersang på

Selbjergtakseringen, var 8.8. De største tal for de enkelte delområder var BNR 35, B-E 7, GLO 6, SEL 31 og L-Ø 15 (se delområde-inddelingen på fig. 23). De fleste maksimumstal er fra takseringerne 8. og 11.6, men på Glombak-delen af takseringen var der en større tælling på et andet tidspunkt (25.5). Kulminationstidspunktet i år er normalt, men det kan variere med ca. plus/minus en uge. Ør. Landkanaltakseringen blev gået om morgenen 11.6, samme morgen som kulminationen på Selbjergtakseringen. Her taltes ialt 86 syngende Rørsangere, fordelt på takseringens afsnit (se fig. 23): A 18, B 19, C 10, D 11, E 9 og F 19. Der bliver normalt gennemført yderligere én taksering efter natsangere, Tømmerbytakseringen, men den blev desværre udeladt i år.

Antallet af syngende Rørsangere på både Selbjergtakseringen og Ør. Landkanaltakseringen var i år en smule over gennemsnittet. Der har været store udsving fra år til år; på Selbjergtakseringen er der siden 1978 talt imellem 44 og 139 syngende hanner, mens der på Ør. Landkanaltakseringen (siden 1986) er talt fra 55 til 122 syngende. Svingningerne fra år til år er ikke parallelle for de forskellige takseringer, og må formodes bl.a. at afspejle omfanget af rørskær langs takseringsruterne, ligesom i enkelte tilfælde vejret under optællingerne har påvirket resultatet. Der var dog tale om generelt få fugle i 1978-80 og et højt niveau i 1991-92 over hele linien.

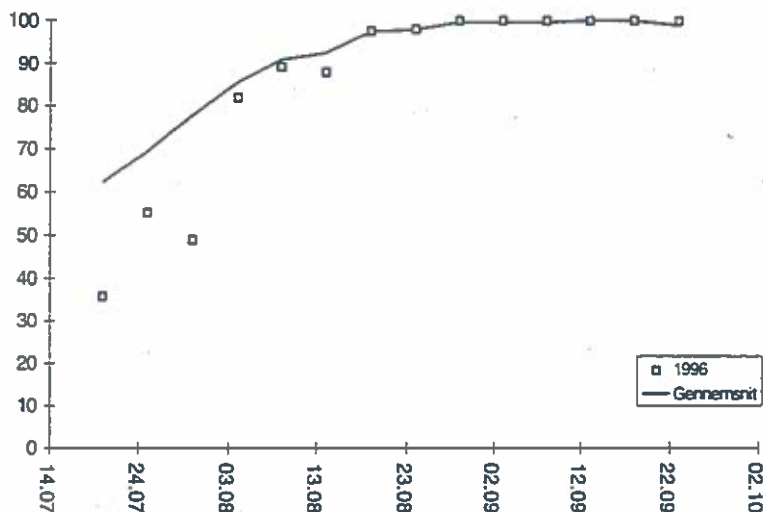

Fig. 27 Rørsanger, ungfugleprocent under rørskovsringmærkning i løbet af sæsonen. Gennemsnit 1988-96 samt 1996 alene.

Ringmærkning: Rørskovsringmærkningen i Han Vejle gav i år 627 nymærkede Rørsangere samt 24 genfangster af egne mærkede fugle fra tidligere år. Fuglene fangedes mellem den 20.7 og den 25.9. Over hele sæsonen var aldersfordelingen 23% adulte fugle og 77% juvenile. I pentaderne 41-43 (20.7-3.8), hvor størstedelen af fangsten formodes at være af lokal herkomst, var ungfugleandelen så lav som 42%, dvs. at flertallet af fangede fugle var adulte ($n=208$). Der var tale om en meget lav ungfugleproduktion i 1996 (eller et ekstraordinært sent år). Værdierne for årene 1988-95 i pentade 41-43 har varieret mellem 61% og 86%. Ungfugleandelen i løbet af sæsonen 1996 er vist på fig. 27, som også viser den gennemsnitlige fordeling 1988-96.

Mange Rørsangere lever i adskillige år, og genfangses under ringmærkningen, hvilket illustreres af tabel 19. Genfangsterne har siden 1991-95 udgjort mellem 2,1% og 3,4% af den samlede fangst; i år var 3,7% genfangster.

1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
322	4	3	1	1	-	-	-	-
	666	17	4	2	-	-	-	1
		1160	17	4	6	3	1	1
			854	5	5	5	1	-
				549	6	1	2	1
					488	9	1	-
						676	9	4
							670	17
								627

Tabel 19 Rørsanger fangst pr. år, egne genfangster efterfølgende år.

SKÆGMEJSE *Panurus biarmicus*

Ynglebestand ukendt.

Det er umuligt at opgøre ynglebestanden, da Skægmejserne ikke optræder territoriehævdende på en måde, så det lader sig registrere. I stedet må man nøjes med indextal i form af forskellige typer registreringer og forskellige måder at behandle talmaterialet på. Nogle af tallene, som kan uddrages af materialet, er præsenteret i tabel 20.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Obs.dage	5	38	108	152	175	181	119	194	135
Maks. Seltaks	4	10	38	93	224	203	55	80	74
Maks. Totalt	4	11	47	93	324	219	102	105	121
Sum af obs.	12	127	977	1931	4313	4237	1418	2946	1414
Ringmærk.	-	-	124	236	607	297	166	131	63

Tabel 20 Skægmejse. Oversigt over observationsmaterialet 1988-96. Obs.dage=antal observationsdage, Maks. Seltaks=maksimumstælling på Selbjergtakseringen, Maks. totalt=største tælling på én dag, Sum af obs.=årssum af samtlige observationer, Ringmærk.=antal ringmærkede fugle.

Den 2.6 sås det første ungekul (min. 4 juv.) ved Banansøen i Selbjerg Vejle. De største tal sås i forbindelse med "højflugt"-aktivitet i oktober måned. Årets største tælling totalt blev på 121 fugle den 31.10.

2 ud af 65 fangede Skægmejser under ringmærkningen i Han Vejle bestod af genfangster af tidligere mærkede fugle - se tabel 21.

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
124	1	2	1	-	-	-
	236	26	4	1	-	-
		607	7	-	-	-
			297	-	-	-
				166	3	1
					131	1
						63

Tabel 21 Skægmejse fangst pr. år, egne genfangster efterfølgende år.

Vinteren 1995/96 var den første hårde isvinter og dermed den første rigtige "prøve" for bestanden efter genindvandringen i 1988. Det var derfor glædeligt - og noget overraskende - at bestandsreduktionen ikke blev større end tilfældet var. Ud fra en samlet vurdering af de forskellige sammen-tællinger i tabel 20 var bestanden i 1996 på omtrent samme niveau som i 1994.

PUNGMEJSE *Remiz pendulinus*

Måske blot 1-2 ynglepar.

Der gjordes en tidlig observation af en Pungmejse på en Selbjergtaksering den 25.3, men herefter var forårets eneste iagttagelse 2 fugle ved Tømmerby Ringkanal samt 1 fugl i Han Vejle den 24.6. Fuglene ved Tømmerby var formentlig et par, og der fandtes to reder, hvoraf den ene havde indgangstud. Da disse er de eneste observationer fra yngletiden er det muligt, at kun 1-2 par har ynglet i Vejlerne i år, mod normalt 3-5 par. Da der mange steder i Vejlerne, især langs Tømmerby Ringkanal, findes nogle meget utilgængelige strækninger med optimal Pungmejse-biotop, kan der dog sagtens have ynglet flere par, som blot har undgået vor opmærksomhed. Der blev således i år ikke gennemført nogen Tømmerby-taksering, hvor der normalt gøres enkelte iagttagelser af ynglefugle.

Efterårssamlingerne i Han Vejle, indledt med 2 fugle den 20.7, var meget små sammenlignet med de foregående år. Der sås op til 3-4 fugle ved flere lejligheder, der ringmærkedes kun 2 fugle, og alle iagttagelser drejer sig formentlig om samme lille familieflok.

RØRSPURV *Emberiza schoeniclus*

Selbjergtaksering: maks. 111 syngende på én taksering, totalt min. 128 sangterritorier.
Ør. Landkanaltaksering: 52 syngende.

Den 7.3 hørtes årets første syngende Rørspurv.

Linietakseringer: Sangaktiviteten på Selbjergtakseringen i løbet af sæsonen er vist på fig. 24. Igennem hele det tidlige forår indtil udgangen af april lå aktiviteten meget lavt, med blot ca. 25 syngende fugle. Herefter steg aktiviteten igennem maj måned til en kulmination den 1.6 (111). Endnu 11.6 hørtes så mange som 94 syngende Rørspurve, og herefter var der et jævnt fald indtil 29.7, hvor de sidste fugle hørtes. På kulminationsdagen 1.6 var der maksimal sangaktivitet på Selbjerg-delen af takseringen, mens maksimum på de største af de andre delområder nåedes lidt tidligere, nemlig 25.5. Summeres maksima fra de forskellige delområder fås 128 territorier, fordelt på BNR 14, B-E 4, GLO 9, SEL 96 og L-Ø 5 (forkortelserne henviser til fig. 23). Den meget langvarige sangperiode afspejler formentlig, at Rørspurven ofte når to kuld om året, og evt. kommer der nye fugle til i løbet af sæsonen. Rørspurven optælles ligesom Rør- og Sivsanger på yderligere to takseringer. Ør. Landkanaltakseringen den 11.6 gav 52 syngende (fordelt på delområderne A 14, B 13, C 4, D 8, E 5 og F 8), mens Tømmerbytakseringen desværre ikke blev foretaget i år.

Resultatet fra både Selbjerg- og Ør. Landkanaltakseringen var i år lidt over det gennemsnitlige. Der ses store udsving fra år til år, på Selbjergtakseringen mellem 45 og 151 fugle hørt på en enkelt taksering, på Ør. Landkanaltakseringen mellem 28 og 69. Ligeledes har kulminationstidspunktet på Selbjergtakseringen varieret meget (flere måneder). Tallene fra Selbjergtakseringen må være de mest pålidelige, da denne gås hver pentade igennem hele sæsonen, hvorimod det på de andre takseringer er langt mere tilfældigt, om man rammer en dag med høj sangaktivitet. Disse takseringer gås først og fremmest med henblik på at ramme kulminationen for Rørsanger og til dels Sivsanger, i starten af juni, hvilket ofte er for sent for Rørspurv.

Ringmærkning: Under ringmærkningen i Han Vejle i efteråret forsynedes 132 Rørspurve med ring. Aldersfordelingen var 16% adulte fugle, 84% juvenile. De øvrige år med ringmærkning i Han Vejle siden 1988 har ungfugleandelen varieret mellem 65 og 89%.

Summary of the Breeding Season of 1996 in Vejlerne in northern Jutland.

Weather:

The breeding season of 1996 was characterized by an extreme deficiency of precipitation during winter and spring. It was only in May that the precipitation was above average. However, the rain was concentrated in a period of 3-4 days, and, naturally this had no positive effect on the breeding birds. Moreover, the winter was very hard - it was the first ice winter since 1986/1987. The winter lasted from November to late March, and the lakes were still almost completely covered with ice by the end of this month. Therefore, the breeding season came very late compared to the previous years. The cool and humid weather in May, and the cold weather in June impaired the breeding success for many species. However, some of them re-nested (e.g. Avocet, Common Tern, Black Tern).

Water level:

The long drought during winter and spring resulted in a very low water level almost everywhere in Vejlerne. Only in Bygholm Vejle and Tømmerby Fjord where dike areas with stem systems are organized the water level was relatively high. On Bygholmengen a high water level was maintained during the breeding season as the stem in the sluice was placed in -15 cm (MSL) from March to September. In May, an increase in the water level even occurred because of the significant precipitation. Since the re-establishment of the Krap-dike in 1994 the water level has only fluctuated according to the precipitation and the evaporation, and till late summer 1996 a high water level was maintained.

In the fall of 1995, water from Limfjorden, as part of a local agreement, was led into the area south of the Krap-dike. In July, August, and October 1996 fresh water was led into Bygholmengen from Østre Landkanal.

In all other areas of Vejlerne the water level in the spring of 1996 was far below the optimum for the breeding water birds, and one must presume that this has been one of the primary reasons for the low population number for a great number of species.

Cattle grazing.

570 cattle grazed on Bygholmengen. For many years, reed has invaded Bygholmengen, particularly in north-west, but the intensified grazing along with the summer mowing in 1991-1993 has led to a re-opening of the formerly almost overgrown areas. In the northern and western part of Bygholmengen, though, there are still vast areas dominated by reed.

In the Kogleaks-enclosure a minimum of 38 cows grazed in 1996. In this area, the tendency of overgrowth has been changed in recent years, too. In the other parts of Vejlerne (including the fringe areas) a number of 2034 cows, 37 horses, and 328 sheep were monitored in June. On the salt meadows of Limfjorden along Fjordholmene, on Holmkær and Hovsør Røn 769 cows, 5 horses, and 740 sheep were observed. The time of setting the cows in Vejlerne is rather late (in late May; on Bygholmengen around the 25th of May), and the intensity of the grazing is generally estimated to have no significant negative influence on the success of the breeding birds.

Hay harvest.

In 1996, extensive areas in Bygholm Nord Rørskov, Glombak Vejle, Vesløvs/Arup Vejler, Østerild Fjord, and on Bygholmengen were cut. Part of the cut areas were actual reed before the harvest (e.g. Glombak Vejle).

Reed.

Approximately 4500 ricks or 75 hectares of reed were cut. Beside the actual reed harvest, 190 hectares of reed were turned over by driving through the area with the great reed harvest machines. This is an introduction of a new method of management that has never been tried in large scale before.

Land use of the peripheral areas.

The agricultural use of these areas is mapped during the breeding bird monitoring. A long-term negative trend in relation to nature conservation values has been noted. The negative factors are mainly meadow drainage, ploughing and growing with scrub. Violations of the Nature Protection Act occur almost every year.

Predation.

There was a large number of observations of foxes (144 in January - July), corresponding with the high population level in recent years. This is clearly one of the explanations to the reduction in breeding success for the breeding birds of the meadows and the reed bed. Foxes have almost no problems in reaching the islands that are situated near the shore. Thus, the Fox has access to colonies of gulls, terns, and Avocets; all of these species are very vulnerable to mammal predation. Several specific cases of Fox predation were observed, among others on nests of Greylag Goose and on one Mute Swan nest. The Fox is without doubt the most severe predator in Vejlerne, but species such as Mink, Hooded Crow, Marsh Harrier, and gulls have significance as well.

The Breeding Bird Populations.

May was a month of drought and bad weather in 1996, and this characterized the entire year. A reduction in breeding numbers with many species was found, but on the other hand some scarce species increased in 1996. Furthermore, the Spoonbill returned as breeding bird in Vejlerne.

A decline has been observed with e.g. Great Crested Grebe. The decrease with this species continued in 1996 to 120 pairs, the lowest number yet. Apparently, the decrease is mainly due to unstable ecological conditions in the lakes, and perhaps the cold winter. Clearly, the latter had significance for the decline of Red-necked Grebe which was almost halved compared to the population of approximately 100 pairs in 1995, and the breeding success was also poor. The Bittern, as well, was severely reduced in numbers between 1995 and 1996 (from 100 to 60 pairs). The cause of the decline is obvious: a cold winter combined with low water level in the reed beds. This also explains the decline of Greylag Goose: 542 nests were counted from aeroplane compared to 731 nests in 1995. The breeding success was lower than ever, not more than 54 broods were found, equivalent with 10% of the nesting population.

The population of Partridge was the lowest since 1986, when the monitoring of this species began. The number of Water Rail territories was more than halved compared with 1995: from 390 to 153 territories. In this case, too, the species is very vulnerable to low winter temperatures and a low water level in the reeds. The cold winters also reduced the number of Moorhens from 31-35 territories in 1995 to 9 in 1996.

The majority of waders declined in numbers as well as in breeding success in 1996. This was particularly severe with Avocet, Redshank, and Ruff. Apparently, no Ruff succeeded in breeding in 1996. 20% of the population of Black-tailed Godwit had breeding success. The primary explanation to the problems must be considered to be the cold and rainy weather in May. One of the key species in Vejlerne, the Black-headed Gull, has been declining for a long time. This year the species abandoned the normal breeding island Melsig, apparently due to

the presence of the Cormorant. 3000 pairs bred; this is the lowest number ever. The breeding success was extremely poor - only 100 fledglings were observed. This problem is not local: reports of decrease in the number of Black-headed Gulls come from everywhere in Denmark and Western Europe. The Arctic Tern had a poor year with approximately 125 pairs, but this species is known to move about, and this causes great fluctuations in the breeding result. Reed Warbler had a poor year judged by the ringing in the autumn, whereas the number of birds counted on the line transect was somewhat above average. Not surprisingly, the population of Bearded Tits was reduced after the cold winter, but the species maintained a population level equivalent to 1994. The small population of Penduline Tits decreased in 1996 - perhaps only 1-2 pairs bred. Normally, 3-5 pairs of this species breed in Vejlerne.

Species increasing was e.g. the Cormorant which reached a record number of 1266 nests since the establishment of the colony in 1991. 30 territories of Spotted Crake was the best year for the species since 1989, but the number of this species has always fluctuated. The population of Dunlin increased a little (82-93 pairs), but in general the species has heavily decreased from 175 pairs in 1989. A slight increase was recorded with Common Tern (20-27 pairs). The number of Black Terns increased slightly with 23-26 pairs (this, though, is still a very small population). A great number of colony movements was observed, and the final establishing of the colonies did not occur till late in the season. A minimum of 13 juveniles were monitored. It is the first time since 1989 that a fair number of birds has fledged. 10-14 singing Grasshopper Warble made 1996 the best year till now for the species. Sedge Warble had a fine year with 105 singing territories and a high juvenile percentage among the ringed birds. 44 Marsh Warble territories were counted in 1996, the largest number till now. The population of this species has been increasing significantly year by year, perhaps a sign of an increasing number of areas with willow scrub.

Finally, a breeding bird species re-immigrated in Vejlerne in 1996: Spoonbill. For the first time since 1969, it bred with a nest in Melsig. Spoonbills immigrated to many countries in North Western Europe due to drying out in one of the most important colonies in Holland. Up to 8 Spoonbills were seen in Vejlerne during spring, and 2 families with a total of 3 juveniles were seen during late summer/autumn. These juveniles have possibly been hatched on other locations than Vejlerne. A pair of Cranes tried to breed in the reeds of the Eastern Vejler as has been the case during recent years, but it is still unknown whether it has bred successfully in the area or not. Furthermore, Slavonian Grebe was present this year with a possible breeding pair. This species has not bred in Vejlerne since 1934. One adult bird was observed in Tømmerby Fjord at several occasions, and in August a juvenile bird was seen in Lønnerup Fjord.

The populations of the remaining species were more or less stable in 1996.

LITTERATURLISTE

Følgende publikationer har været anvendt under arbejdet med rapporten:

-alle tidligere ynglefuglerapporter fra feltstationen, specielt:

Kjeldsen, J.P. 1992: Ynglefuglerapport 1990. Skov- og Naturstyrelsen. (-*metodik*) samt

Kjeldsen, J.P. 1995: Ynglefugle 1994. Vejlerne. Arbejdsrapport fra DMU. (-*bestandskemaer*).

-Derudover:

Boertmann, D. 1992: Forholdet mellem antallet af rastende svømmeænder og de vekslende vandstandsforhold i Vejlerne. Foreløbig rapport. Skov- og Naturstyrelsen.

Falk, K. 1990: Vejledning i metoder til overvågning af fugle. Skov- og Naturstyrelsen.

Kortegaard, L. 1973: Skestorken i Danmark 1900-1971. Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 67: 3-14

Kristiansen, J.N. 1996: Grågæssene i Naturreservatet Vejlerne. Undersøgelser af ynglebiologiske forhold hos rørskovsynglende Grågæs. Afsluttende specialeafhandling, Afdeling for Populationsbiologi, Zoologisk Institut, Københavns Universitet.

Skriver, J. 1996: Rykind af Skestørke i Nordjylland. Riden 21/3: 31-32.

Arbejdsrapporter fra DMU. Vedr. naturovervågning er hidtil udkommet:

- 1 Rasmussen, L.M., 1995: Tøndermarskens ynglefugle 1994. Ydre Koge, Magisterkogen og Hasbjerg Sø. 88 s. Pris: 50 kr.
- 2 Rasmussen, L.M., 1995: Tøndermarskens ynglefugle 1994. Saltvandssøen og Margrethe-Kog. 48 s. Pris: 40 kr.
- 3 Amstrup, O., 1995: Årsrapport 1994. Tipperne. 96. s. Pris: 50 kr.
- 4 Lund, M., 1995: Årsrapport 1994. Vejlerne. 121 s. Pris: 50 kr.
- 5 Tougaard, S., 1995: Sæler 1994. Vadehavet. 21 s. Pris: 30 kr.
- 6 Heide-Jørgensen, M.P. og Teilmann, J., 1995: Sæler 1994. Østersøen, Kattegat og Limfjorden. 30 s. Pris: 30 kr.
- 7 Kjeldsen, J.P., 1995: Ynglefugle 1994. Vejlerne. 124 s. Pris: 50 kr.
- 8 Thalund, J., 1995: Årsrapport 1994. Langli. 75 s. Pris: 50 kr.
- 9 Gregersen, J., 1995: Skarver 1992-1994. Danmark. 27 s. Pris: 30 kr.
- 10 Gregersen, J., 1995: Årsrapport 1994. Vorskø. 57 s. Pris: 50 kr.
- 11 Jensen, J.S., 1995: Bundvegetation 1994. Tipperne. 28 s. Pris: 30 kr.
- 12 Gregersen, J., 1996: Skarver 1995. Danmark. 32 s. Pris: 30 kr.
- 13 Hels, T., 1996: Brune Frøer 1995. Danmark. 16 s. Pris: 30 kr.
- 14 Clausen, P. et al., 1996: Jagt- og Forstyrrelsesfri kerneområder for vandfugle. Danmark. 60 s. Pris: 50 kr.
- 15 Risager, M. og Aaby, B., 1996: Højmoser 1995. Danmark. 89 s. Pris: 50 kr.
- 16 Jensen, J.S., 1996: Bundvegetation 1995. Tipperne. 25 s. Pris: 30 kr.
- 17 Tougaard, S., 1996: Sæler 1995. Vadehavet. 16 s. Pris: 30 kr.
- 18 Rasmussen, T.B., 1996: Årsrapport 1994. Suserup. 55 s. Pris: 40 kr.
- 19 Wind, P. og Ballegaard, T., 1996: Orkidéer 1987-1995. Danmark. 97 s. Pris: 50 kr.
- 20 Kjeldsen, J. P., 1996: Ynglefugle 1995. Vejlerne. 85 s. Pris: 50 kr.
- 21 Wind, P. og Ballegaard, T., 1996: Overvågning af overdrev 1995. 92 s. Pris: 50 kr.
- 22 Nielsen, H. H., 1996: Årsrapport 1995. Vejlerne. 98s. Pris: 50 kr.
- 25 Rasmussen, L.M. & Thorup, O., 1996: Ynglefugle 1995. Vadehavet. 28s. Pris: 30 kr.
- 30 Degn, H.J., 1996: Ændringer af vegetationen 1954-1995. Randbøl Hede. 128 s. Pris 60 kr.
- 31 Pihl, S. et al., 1996: Tællinger af vandfugle 1995/96. Danmark. 20 s. Pris: 30 kr.
- 32 Laursen, K. & Frikke, J., 1997: Optælling fra fly af rastende vandfugle og menneskelige aktiviteter 1991-95. Vadehavet. 46 s. Pris: 40 kr.
- 33 Eskildsen, J., 1997: Skarver 1996. Danmark. 45 s. Pris: 40 kr.
- 35 Kjeldsen, J.P., 1997: Ynglefugle 1996. Vejlerne. 85 s. Pris 50 kr.
- 36 Olsen, K., 1997: Årsrapport 1995. Tipperne. 72 s. Pris 50 kr.
- 37 Rasmussen, T.B., 1997: Årsrapport 1995. Suserup. 54 s. Pris 50 kr.
- 38 Hansen, M.J. & Thalund, J., 1997: Årsrapport 1995. Langli. 75 s. Pris 50 kr.
- 39 Thorup, O., 1997: Ynglefugle 1994. Tipperne. 87 s. Pris 50 kr.
- 40 Amstrup, O., 1997: Ynglefugle 1995. Tipperne. 72 s. Pris 50 kr.
- 41 Gregersen, J., 1997: Årsrapport 1995. Vorskø. 49 s. Pris 50 kr.

Samarbejdsrapporter fra DMU vedr. naturovervågning. Hidtil udkommet:

- Jacobsen, E.M., 1996: Punkttællinger af ynglefugle i eng, by og skov 1995. 47 s. Pris: 40 kr.

